

SUPORT DE CURS

INTERVENȚIA POLIȚIEI ÎN PREVENIREA ȘI COMBATEREA CAZURILOR DE VIOLENȚĂ ÎN FAMILIE

CHIȘINĂU 2021

Acest suport de curs a fost elaborat de Centrul de Drept al Femeilor (CDF) în parteneriat cu Centrul Integrat de Pregătire pentru Aplicarea Legii a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI (CIPAL) în cadrul proiectului „*Consolidarea capacității reprezentanților sectorului justiției în aplicarea eficientă a legislației privind violența în familie*”, implementat cu susținerea UN Women Moldova și sprijinul financiar al Suediei.

CONTRIBUȚII:

Exprimăm mulțumiri speciale și aprecieri autorilor:

Ghenadie NEAMȚU, Ofițer principal, Direcția politici în domeniul ordinii și securității publice, Ministerul Afacerilor Interne

Arina ȚURCAN-DONȚU, Avocată, A.O. „Centrul de Drept al Femeilor”

Sergiu TOMA, Psiholog, A.O. „Institutul pentru Familie și Inițiative Sociale”

Cristina BALAN-JEREGHI, Psihologă, A.O. „Institutul pentru Familie și Inițiative Sociale”

Lucrul grupului asupra suportului de curs a fost ghidat de:

Eleonora GROSU, Coordonatoare Programe, A.O. „Centrul de Drept al Femeilor”

Punctele de vedere și opiniile exprimate în această publicație sunt responsabilitatea exclusivă a autorilor și nu reflectă neapărat punctele de vedere ale donatorilor. Toate drepturile rezervate. Conținutul acestei publicații poate fi folosit în scopuri educaționale sau în alte scopuri necomerciale, fără acordul prealabil al CDF și al CIPAL cu condiția indicării sursei de informație.

DESCRIEREA CIP A CAMEREI NAȚIONALE A CĂRȚII.

CUPRINS

ACRONIME	5
INTRODUCERE	6
TEMA 1. ÎNȚELEGEREA FENOMENULUI VIOLENȚEI ÎN FAMILIE	8
1.1. Descrierea contextului, prevalenței, tendințelor	8
1.2. Înțelegerea legăturii dintre violența în familie și egalitatea de gen	10
1.3. Înțelegerea conceptului de violență în familie, delimitarea dintre violență și conflict	14
1.4. Descrierea formelor violenței	16
1.5. Specificul relației dintre victimă și agresor determinate de caracteristicile psiho-sociale ale victimei și agresorului	18
1.6. Caracterul ciclic al violenței și reticența victimelor de a raporta cazurile de violență în familie	25
1.7. Distingerea miturilor de realitățile privind violența în familie	28
1.8. Descrierea efectelor și consecințelor violenței în familie	32
1.8.1. Consecințele violenței asupra copiilor	34
TEMA 2. ACȚIUNILE POLIȚIEI ÎN PROCESUL DE ÎNREGISTRARE ȘI CERCETARE LA FAȚA LOCULUI A CAZURILOR DE VIOLENȚĂ ÎN FAMILIE	36
2.1. Primirea și înregistrarea sesizării	36
2.2. Înregistrarea sesizării	37
2.3. Deplasarea la fața locului	39
2.4. Intervenția în forță în cazurile de violență în familie	40
2.5. Acordarea asistenței medicale	41
2.6. Separarea victimei și agresorului	41
2.7. Cercetarea la fața locului	42
2.8. Audiarea părților și martorilor	45
2.9. Acumularea probelor	55
2.10. Reținerea agresorului	58
TEMA 3. VIOLENȚA ÎN FAMILIE – ASPECTE PENALE ȘI CONTRAVENȚIONALE	61
3.1. Elementele infracțiunii de violență în familie	61
3.2. Răspunderea contravențională pentru violență în familie	69
3.3. Identificarea agresorului primar	71

TEMA 4. EVALUAREA RISCURILOR ȘI EMITEREA ORDINULUI DE RESTRICȚIE DE URGENȚĂ	73
4.1. Mecanismul de constatare și evaluare a riscurilor în cazurile de violență în familie	73
4.2. Mecanismul de eliberare și supraveghere în baza ordinului de restricție de urgență în cazurile de violență în familie	75
4.3. Supravegherea ordinului de restricție de urgență	78
4.4. Răspunderea pentru încălcarea ordinului de restricție de urgență	79
4.5. Planul personalizat de siguranță	80
TEMA 5. ASIGURAREA PROTECȚIEI ȘI ASISTENȚEI VICTIMELOR VIOLENȚEI ÎN FAMILIE. SUPRAVEGHEREA ORDONAȚIEI DE PROTECȚIE	81
5.1. Asistarea victimei în obținerea ordonanței de protecție	81
5.2. Dreptul victimei la asistență juridică garantată de stat	89
5.3. Supravegherea ordonanței de protecție	90
5.4. Răspunderea în cazul încălcării ordonanței de protecție	92
5.5. Sesizarea altor organe competente	93
TEMA 6. ASIGURAREA EVIDENȚEI NOMINALE A AGRESORULUI	95
6.1. Evidența nominală a agresorilor familiari	95
6.2. Dosarul de acumulare a lucrului de prevenire terțiară (fișa de evidență)	96
6.3. Planul individualizat de prevenire terțiară cu agresorul familial aflat la evidență	98
6.4. Supravegherea comportamentului agresorului familial aflat la evidență	98
6.5. Măsurile individuale de convingere	99
6.6. Măsurile individuale de constrângere	100
6.7. Radierea agresorului din evidența nominală și arhivarea dosarului	100
TEMA 7. ASIGURAREA ASISTENȚEI VICTIMELOR PRIN ABORDARE MULTIDISCIPLINARĂ	102
7.1. Actorii principali, roluri și responsabilități, cooperarea eficientă în soluționarea cazurilor de violență în familie	102
7.2. Rolul Poliției în soluționarea multidisciplinară a cazurilor de violență în familie	103
7.3. Colaborarea Poliției cu prestatorii de servicii de sănătate	106
ANEXA 1. Jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului	109
ANEXA 2. Algoritmul de intervenție în cazurile de violență în familie	135
ANEXA 3. Servicii/Centre de asistență și plasament pentru victime ale violenței în familie	136
BIBLIOGRAFIE	139

ACRONIME

CC	Cod contravențional
CDF	Centrul de Drept al Femeilor
CE	Cod de executare
CEDAW	Comitetul ONU pentru eliminarea discriminării împotriva femeilor
CIPAL	Centrul integrat de pregătire pentru aplicarea legii a Academiei "Ștefan cel Mare" a MAI (CIPAL)
CNAJGS	Consiliul Național de Asistență Juridică Garantată de Stat
CP	Cod penal
CPC	Cod de procedură civilă
CPP	Cod de procedură penală
CtEDO	Curtea Europeană a Drepturilor Omului
IGP	Inspectoratul General al Poliției
UE	Uniunea Europeană
UNODC	Oficiul ONU pentru Droguri și Crimă

INTRODUCERE

Violența împotriva femeilor este o problemă a cărei soluționare trebuie să devină una dintre prioritățile statului. Această concluzie poate fi trasă dintr-o simplă analiză a datelor statistice. În fiecare an poliția înregistrează un număr tot mai mare de sesizări privind cazurile de violență în familie. Pandemia cauzată de răspândirea infecției COVID-19 a determinat creșterea numărului de cazuri la nivel global. Izolarea în același spațiu cu agresorul, dificultățile economice și un șir de alți factori au creat condiții prielnice pentru creșterea alarmantă a cazurilor de violență în familie. În legătură cu această creștere îngrijorătoare, Organizația Națiunilor Unite a cerut guvernelor din toată lumea să ia măsuri pentru a opri violența.

Pentru multe victime ale violenței în familie, apelul la numărul de telefon **112** este un strigăt de ajutor, atunci când situația a ieșit de sub control, când victima și familia ei sunt în pericol, sau când actele de violență nu mai pot fi suportate.

Poliția se află în prima linie a sistemului de justiție și intervine atunci când violența în familie a avut loc sau este în desfășurare. De cele mai dese ori, interacțiunea cu Poliția influențează decizia victimei de a mai solicita ajutor și de a-și continua drumul în sistem. Pentru ca victimele să aibă încredere în organele de drept, este important ca fiecare caz raportat să fie tratat cu seriozitate, iar fiecare victimă - cu respect și demnitate. Cu cât mai des cazurile de violență în familie vor fi raportate, cu atât mai puțin va fi tolerat acest fenomen. De exemplu, în cazul unor acte repetate de violență, intervenția angajaților Poliției poate determina victima să pună capăt violenței, sau dimpotrivă, în lipsa unui răspuns prompt sau în cazul unei intervenții nesatisfăcătoare, victima rămâne neprotejată și vulnerabilă și își pierde ultima speranță, considerând că nimeni nu o va ajuta.

Poliția este prima verigă, una foarte importantă, într-un sistem mult mai mare. Pentru asigurarea unei protecții eficiente este nevoie de implicarea mai multor instituții și organizații responsabile, care să transmită mesaje clare și consecvente de toleranță zero față de violența în familie. Experiența altor state demonstrează că un răspuns eficient la cazurile de violență în familie depinde de buna funcționare a sistemului și de capacitatea de a asigura victimele violenței cu servicii imediate de protecție și asistență. Totodată, prin asigurarea funcționării unui sistem eficient de sprijin, pla-

sând drepturile și nevoile victimei în centrul tuturor măsurilor întreprinse prin cooperarea eficientă a tuturor agențiilor,¹ instituțiilor și organizațiilor relevante, statul transmite mesajul că violența în familie este o infracțiune gravă, care este tratată serios, fiind asigurată prevenirea eficientă a fenomenului, protecția victimelor violenței în familie și tragerea la răspundere a agresorilor familiali.

Pentru a asigura o intervenție eficientă în cazurile de violență în familie prin pregătirea profesională a angajaților Poliției, CDF, în parteneriat cu CIPAL cu sprijinul UN Women Moldova și al Suediei, au elaborat prezentul Suport de curs care are drept scop consolidarea cunoștințelor teoretice și a deprinderilor practice ale angajaților Poliției în domeniul aplicării eficiente a legislației naționale cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie.

Informația prezentată în Suportul de curs își propune să sensibilizeze angajații Poliției cu privire la impactul devastator al violenței în familie asupra membrilor familiei și a societății în general și nevoia unui răspuns ferm din partea Poliției. Suportul de curs urmărește sporirea gradului de responsabilitate a angajaților Poliției în abordarea fiecărui caz în parte, precum și eficientizarea intervenției atât la nivel individual, cât și la nivel de sistem.

Suportul de curs abordează diverse aspecte legate de fenomenul violenței în familie, oferă informații relevante pentru înțelegerea naturii și dinamicii violenței în familie, vine cu abordări practice utile, bazate pe dovezi, pentru a consolida capacitatea de intervenție a Poliției, inclusiv prin asigurarea unui răspuns coordonat, bazat pe o cooperare eficientă între diferiți actori în soluționarea cazurilor de violență în familie.

¹ Politici cuprinzătoare și coordonate din Convenția Consiliului Europei cu privire la prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței în familie, art.7

TEMA 1.

ÎNȚELEGEREA FENOMENULUI VIOLENȚEI ÎN FAMILIE

1.1. Descrierea contextului, prevalenței, tendințelor

După studierea acestei teme angajații Poliției vor fi capabili:

- să înțeleagă cauzele fundamentale ale violenței în familie și legătura dintre violența în familie și egalitatea de gen;
- să înțeleagă noțiunea de violență, să delimiteze conflictul de violență, să recunoască formele violenței în familie;
- să înțeleagă specificul și dinamica relației dintre victimă și agresor determinată de caracteristicile psiho-sociale ale victimei și agresorului;
- să distingă miturile și realitățile privind violența în familie;
- să cunoască consecințele violenței în familie.

Violența în familie reprezintă o încălcare gravă a drepturilor omului. Adoptarea Legii nr.45 din 01.03.2007 cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie (în continuare Legea nr.45/2007) a marcat recunoașterea și începutul implementării angajamentelor internaționale asumate de Republica Moldova de a eradica fenomenul și de a interveni în soluționarea actelor de violență prin intermediul unor mecanisme concrete, stabilind autorități și instituții abilitate cu funcții de prevenire și combatere a violenței în familie.

Deși Legea nr.45/2007 a oferit o bază excelentă pentru extinderea accesului la justiție și securitatea victimelor violenței în familie, iar pe parcursul anilor au fost realizate măsuri importante pentru a dezvolta un răspuns cuprinzător, suntem încă departe de la eliminarea fenomenului violenței în familie. CtEDO amintește constant statelor despre faptul că acestea au obligația nu doar de a adopta legi, dar și de a le aplica în mod eficient.

Statisticile² arată că în Republica Moldova 73% de femei au fost supuse cel puțin unei forme de violență din partea partenerului intim la un moment dat în viață. Violența psihologică constituie cea mai răspândită formă de violență – 71%, fiind urmată de cea fizică – 33%, ceea ce este mult peste media UE. Studiul OSCE a constatat că în Republica Moldova violența în familie este un fenomen frecvent, iar impactul violenței poate fi grav și de lungă durată.

Violența în familie este o infracțiune latentă. Cele mai multe incidente nu sunt raportate autorităților. Contextul social și cultural din Republica Moldova prezintă multiple bariere și provocări în calea realizării siguranței victimelor și responsabilizării agresorilor, există lacune critice și puncte slabe la nivel de legislație, politici și practici. Normele și atitudinile sociale contribuie la inegalitatea de gen și la prevalența violenței. Violența generată în familie creează o societate violentă și invers, o societate care acceptă violența în sfera vieții publice, accentuează tendințele violente în cadrul familiei, transmițându-le de-a lungul generațiilor.³

Astfel, peste jumătate (55%) din femeile din Republica Moldova, de patru ori mai mult decât în UE (14%), consideră violența în familie drept o chestiune privată care trebuie soluționată în cadrul familiei. Aceste stereotipuri și prejudecăți întărite de prieteni, rude, reprezentanți ai diferitor autorități, perpetuate de instituții religioase, determină femeile să sufere în tăcere. Numărul femeilor care raportează la Poliție actele de violență din partea partenerului actual în Republica Moldova este foarte mic – 8,4%.⁴ De cele mai multe ori, femeile nu cred că raportarea experiențelor de violență le-ar oferi protecție.⁵ În opinia supraviețuitoarelor, chiar și atunci când violența este raportată, efectele și aducerea agresorului în fața justiției și pedepsele aplicate sunt discutabile.

Totuși, violența în familie este o problemă socială reală și complexă, care poate fi rezolvată. Experiența altor țări a demonstrat că pentru a elimina violența este necesar de adoptat o perspectivă largă, pentru ca schimbările legislative și de politici să aibă efecte pozitive și să genereze o schimbare la nivel de dezvoltare a societății, a culturii și să contribuie la prosperitatea întregii națiuni. Intervenția calitativă din partea Poliției este crucială pentru a aborda gravitatea, natura și extinderea violenței, pentru a proteja bunăstarea și siguranța victimelor și a asigura accesul la justiție.

² *Bunăstarea și siguranța femeilor*, OSCE, Chișinău, 2019, pag.6.

³ *Bunăstarea și siguranța femeilor*, OSCE, Chișinău, 2019, pag. 19.

⁴ *Bărbații și egalitatea de gen*, CDF, Chișinău, 2015, pag. 16.

⁵ *Bunăstarea și siguranța femeilor*, OSCE, Chișinău, 2019, pag. 63.

La fel, este importantă prezența unor instituții eficiente, responsabile și inclusive la toate nivelele, mobilizarea și implicarea diferitor actori, instituții publice, reprezentanți ai societății civile, companii și alte tipuri de organizații pentru dezvoltarea și implementarea unor politici bazate pe respectarea drepturilor omului și asigurarea egalității de gen.

1.2. Înțelegerea legăturii dintre violența în familie și egalitatea de gen

Violența împotriva femeilor „este violența direcționată împotriva unei femei pentru că ea este o femeie”.⁶ Pornind de la această înțelegere, se recunoaște natura structurală a violenței împotriva femeilor și a faptului că aceasta reprezintă o manifestare a unei relații de putere istoric inegale între femei și bărbați. Violența structurală este prezentă în normele sociale, politice și economice, în condițiile în care societățile moderne continuă să fie patriarhale.

Patriarhatul este un sistem social, economic și legal care legitimează inegalitățile dintre femei și bărbați pe piața muncii, în viața publică și cea privată.⁷ Actele de violență sunt perpetuate prin așteptări dăunătoare sociale și culturale despre rolurile de gen, tipic asociate cu o femeie și un bărbat, o fată și un băiat.⁸ Familia, fiind o structură socială, menține și întărește această inegalitate.

„În primul rând, cred că mama [victimei] i-ar spune să se supună, că femeile trebuie să îndure [astfel de situații], pentru că are doi copii și că lucrurile s-ar putea schimba. În al doilea rând, [mama ei ar spune:] „Mă veți face de rușine, deci este mai bine să îndurați și să tăceți”.”⁹

Gândirea patriarhală prevede o ierarhie clară dintre femei și bărbați, datoria exclusivă a femeii fiind grija de casă și copii, cea a bărbatului să fie „capul”, adică să conducă și să asigure venitul. Tradițiile, cultura și mentalitatea specifică anumitor societăți fac violența să fie normalizată și legitimată, fiind promovate o serie de convingeri precum că „femeia este proprietatea bărbatului”, „un bărbat ce nu-și bate femeia nu o iubește”, femeia este bătută pentru că „știe ea de ce”, „femeia nebătută este precum casa nemăturată”, etc. Atitudinile prevalente patriarhale și tradiționale sunt de a

⁶ Convenția asupra eliminării tuturor formelor de discriminare față de femei (CEDAW), Recomandarea Generală 19, Articolul 3, Convenția de la Istanbul.

⁷ Gorceag L., Sirbu S., Ionița D., *Suport de curs pentru formatori privind intervenția eficientă a poliției la cazurile de violență în familie în Moldova*, Chișinău, 2013, pag.14.

⁸ Ghid pentru specialiștii din sistemul de sănătate privind intervenția eficientă în cazurile de violență împotriva femeilor, pag.9.

⁹ *Bunăstarea și siguranța femeilor*, OSCE, Chișinău, 2019, pag.53.

subordona femeile bărbaților. Femeilor și fetelor le este transmis mesajul că au o valoare mai joasă. Femeile sunt încurajate să îndure violența, deoarece, în opinia rudelor apropiate, violența face parte din viața familială. Statisticile relevă că în Republica Moldova mai mult de jumătate din femei cred că violența în familie este o chestiune privată și aproape jumătate - că victimele sunt de vină pentru ce li se întâmplă.¹⁰

Perpetuarea mentalității tradiționale cu privire la statutul superior al bărbatului în familie și legitimitatea folosirii violenței, în baza superiorității sale, constituie sursa principală a violenței în familie.¹¹

Datele UNODC¹² arată că, în medie, 137 de femei sunt ucise zilnic de partener sau de un membru al familiei. Cazurile de deces ca rezultat al violenței în familie nu sunt incidente izolate care apar brusc și neașteptat. Decesul, în multe cazuri, reprezintă actul final trăit într-un continuum de violențe care rezultă din relații inegale de putere. Pentru a genera capacitatea de a soluționa cazurile de violență în familie, îndreptate preponderent împotriva femeilor, este critică înțelegerea perspectivei de gen ca fiind opusă perspectivei de sex. Mai jos sunt prezentate definițiile conceptelor de gen și de sex care ajută la înțelegerea diferenței dintre ele.

Perspectiva de gen versus perspectiva de sex. Definițiile conceptelor gen și sex și analiza elementelor-cheie permit o bună înțelegere a acestor noțiuni și a diferenței dintre ele.

Sexul se referă la diferențele **biologice și fiziologice** dintre femei și bărbați ce nu pot fi supuse schimbării.

Genul se referă la identitatea construită social, atributele și rolurile percepute pentru femei și bărbați, fiind produsul societății, culturii, tradiției, ce poate fi supus schimbării.

Rolurile de gen sunt un set de așteptări care oferă prescripții comportamentale pentru femei și bărbați. Rolurile sunt preluate de femei și bărbați prin observare și învățare, sunt influențate de educație sau familie, școală, societate, prieteni și mediul înconjurător.

¹⁰ *Bunăstarea și siguranța femeilor*, OSCE, Chișinău, 2019, pag.5.

¹¹ Corcea N., *Violența în familie*, Monografie, Chișinău, 2015, pag.23.

¹² *Studiul Global privind omuciderea. Uciderea femeilor și fetelor pe motiv de gen*, 2019, pag. 10. https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/gsh/Booklet_5.pdf (vizitat 05.12.2021).

Stereotipurile de gen sunt un set de prescripții sociale sau culturale ale rolurilor de gen, idei preconcepute prin care femeilor și bărbaților li se atribuie arbitrar trăsături, caracteristici, activități și roluri. Astfel, femeilor și fetelor li se prescrie să fie ascultătoare, pasive, supuse, centrate pe grija față de celălalt. Pe de altă parte, așteptările față de bărbați/băieți sunt să dețină putere, să-și consolideze performanța socială și profesională. De exemplu, un stereotip persistent este că bărbații sunt capul gospodăriei și ar trebui să fie principalii furnizori de venituri, în timp ce femeile trebuie să acorde prioritate vieții de familie, creșterii și îngrijirii copiilor. Realitatea este că, de fapt, atât femeile, cât și bărbații pot realiza aceste roluri. Anumite roluri sau stereotipuri reproduc practici nesolicitate și dăunătoare, care contribuie la acceptarea violenței față de femei. Prin prisma acestor prejudecăți, numeroase femei devin vulnerabile, nefiindu-le permisă sau susținută creșterea lor în carieră și obținerea independenței financiare.

Inegalitatea de gen se manifestă prin diferențele stabilite dintre femei și bărbați, care au tendința de a atribui o importanță și valoare mai mare caracteristicilor și activităților asociate cu ceea ce este masculin, producând astfel relații inegale de putere. În majoritatea societăților, genul feminin are o putere redusă și mai puține privilegii și drepturi.

Discriminarea în bază de gen reprezintă „orice diferențiere, excludere sau restricție bazată pe sex, care are drept efect sau scop să compromită ori să anihileze recunoașterea, beneficiul și exercitarea de către femei, indiferent de starea lor matrimonială, pe baza egalității dintre femeie și bărbat, a drepturilor omului și libertăților fundamentale în domeniile politic, economic, social, cultural, civil sau în orice alt domeniu” (Articolul 1 CEDAW).

Recomandarea Generală nr. 19 a Comitetului CEDAW a stabilit că **violența în bază de gen**, inclusiv violența domestică, este o formă de discriminare care „afectează grav abilitatea femeilor de a-și exercita drepturile și libertățile în condiții egale cu bărbații”.

CtEDO în jurisprudența sa a recunoscut **violența în familie ca o formă de discriminare în bază de gen**.

- În cauza *Opuz împotriva Turciei*¹³, CtEDO a constatat că pasivitatea judiciară generală și discriminatorie din Turcia, deși neintenționată, a afectat în principal femeile, fapt pentru care Curtea a considerat că violența suferită de reclamantă și de mama ei poate fi considerată violență bazată pe gen, care este o formă de discriminare împotriva femeilor din cauza măsurilor ineficiente luate de poliție, procuratură și instanțele judiciare pentru a opri violența și a proteja victimele.
- În cauza *Eremia și alții împotriva Moldovei*¹⁴, CtEDO a constatat că combinarea factorilor culturali (prejudecăți și stereotipuri de gen) demonstrează clar că acțiunile autorităților nu au fost un simplu eșec sau întârziere în combaterea violenței împotriva primei reclamante (femeie), ci au condus în mod repetat la o astfel de violență și au reflectat o atitudine discriminatorie față de prima reclamantă ca femeie.
- Concluzii similare se regăsesc și în cauza *Mudric împotriva Moldovei*¹⁵, în care agresorul familial cu tulburări psihice a fost lăsat de autorități să acționeze cu impunitate, ignorând cererile victimei de a-i fi oferită protecție egală în fața legii.

De fapt, nu diferențele fizice sunt cele care ne definesc condițiile inegale, dar normele și valorile sociale. Ținând cont de faptul că acestea sunt preluate prin observare și învățare și dată fiind evoluția continuă a societății și destructurarea modelului tradițional, cheia pentru eradicarea violenței este de a se asigura că femeile și bărbații sunt parteneri egali, au aceleași drepturi și responsabilități, aceleași posibilități și că contribuția acestora este la fel de apreciată și respectată.

¹³ Cauza *Opuz c. Turciei* (Cererea nr. 33401/02), Hotărârea din 9 iunie 2009.

¹⁴ Cauza *Eremia și alții împotriva Moldovei* (Cererea nr. 3564/11), Hotărârea din 28 mai 2013.

¹⁵ Cauza *Mudric împotriva Moldovei* (Cererea nr. 74839/10), Hotărârea din 16 iulie 2013.

1.3. Înțelegerea conceptului de violență în familie, delimitarea dintre violență și conflict

De cele mai dese ori, violența în familie reprezintă nu doar un episod singular de abuz fizic, psihologic sau sexual, ci o serie de încălcări sistematice ale drepturilor omului, comise de către un membru al familiei sau un partener intim, cu scopul de a impune **puterea și controlul** asupra victimei.

Legea nr. 45/2007 în art. 2 definește violența în familie drept „*acte de violență fizică, sexuală, psihologică, spirituală sau economică, cu excepția acțiunilor de autoapărare sau de apărare ale altei persoane, inclusiv amenințarea cu asemenea acte, comise de către un membru de familie în privința altui membru al aceleiași familii, prin care s-a cauzat victimei prejudiciu material sau moral*”.

Noțiunea de violență în familie este mai amplă și include violența ce apare între parteneri, fie ei soți sau concubini, dar și violența asupra copiilor, bătrânilor sau altor rude. Tot în categoria violenței în familie se încadrează și totalitatea acțiunilor cu caracter abuziv comise asupra foștilor parteneri (soț/soție) sau foștilor concubini.

Un alt termen folosit este **abuz**, care implică orice act prin care se produc vătămări corporale, tulburări psihologice emoționale sau expuneri la situații periculoase ori percepute a fi periculoase de către o persoană dintr-o categorie subordonată.¹⁶

Diferența dintre violența în familie și conflict. Există o diferență clară între conflict și violență. În timp ce, în cadrul unui conflict, partenerul își impune propria părere, hotărâre, atunci în cazul violenței partenerul are ca scop impunerea puterii și controlului, demonstrarea vădită a forței asupra celuilalt. Se recurge la constrângere prin forță și la încălcarea drepturilor celuilalt. Diagrama de mai jos prezintă câteva elemente specifice care ajută la diferențierea violenței de conflict.

¹⁶ Corcea N., *Violența în familie*, Monografie, Chișinău, 2015, pag.16.

Violență versus Conflict:

CONFLICT

- Conflictul are forme diferite de manifestare și poate ajunge la extreme, dezacord, ceartă. Accentul se pune pe schimbarea unei anumite situații. Nu există frică.
- Poate fi atât pozitiv, cât și negativ. Se atacată ideia, opinia.
- După motivul apariției, conflictul apare când există o problemă nemijlocită.
- După periodicitate, este un incident singular, fără continuitate în timp. Se particularizează, se specifică divergență „aici și acum..”
- După impact, conflictele influențează anumite aspecte ale vieții cuplului.
- Părțile sunt pe poziții de egalitate.
- Fiecare poate răspunde prin mesaje verbale sau acțiuni concrete, aducându-i la cunoștință celuilalt ce gândește, dorește sau ce așteptări are de la situația în cauză.
- Ambii parteneri implicați fac un ping pong de replici și acțiuni, fără niciun caracter de manipulare.
- Fiecare parte este auzită, chiar dacă tensiunile existente sunt de cote maxime.
- Ambii parteneri implicați dețin nivel similar de control, având capacitatea de a se retrage din conflict în orice moment dorit.

VIOLENȚĂ

- Violența implică impunerea forței asupra cuiva cu scopul de a-l domina. Se impune voința prin docilizarea celuilalt : „tu trebuie să faci / să te porți exact așa cum îți spun eu...” Persistă frica față de celălalt.
- Are impact negativ și distrugător. Este atacată persoana.
- Apare fără a avea la bază o problemă concretă.
- Are un caracter sistemic, cu impact asupra tuturor aspectelor de viață.
- Incident cu continuitate în timp. Agresorul în timp va reveni cu acuzații, va generaliza „tu întotdeauna...”
- Poziție de superioritate din partea agresorului.
- Fie că e vorba de înjurături, acuzații, amenințări, denigrări, lovituri - toate sunt îndreptate către victimă.
- Agresorul nu acceptă să fie contrazis, recurge la șantaj (mă sinucid dacă mă părăsești, poze, filmări intime, fără mine nu te vei descurca), umilire (ești un nimeni; nimeni nu are nevoie de tine în afară de mine; nimeni nu te poate ajuta).
- Agresorul deține controlul (financiar, emoțional, fizic), nu are capacitatea să se retragă. Victima cedează de fiecare dată.

1.4. Descrierea formelor violenței

Legislația Republicii Moldova recunoaște cinci forme de bază ale violenței în familie: **fizică, sexuală, psihologică, economică și spirituală**. De cele mai dese ori, violența în familie se poate manifesta sub diferite forme și cu un nivel diferit de gravitate. Astfel, violența în familie constituie o serie de comportamente cu caracter fizic, verbal, psihologic, sexual, economic, pe care agresorul le manifestă asupra celorlalți membri de familie, acestea fiind susținute de prezența spațiului restrâns și de supunerea de care, de cele mai dese ori, dau dovadă victimele.

VIOLENȚĂ FIZICĂ	Aplicarea forței fizice, ce rezultă în cauzarea vătămarilor corporale, durerii sau leziunilor. Gravitatea leziunilor poate varia începând cu leziuni minime pentru țesuturi, oase fracturate și până la pierderea permanentă a funcționalității și decesul victimei. Actele de violență fizică includ: • Pălmuirea, trântirea, tragerea de păr, împingerea, îmbrâncirea, înțeparea, tăierea, lovirea cu pumnul, bătaia, zgârieturile, strangularea, mușcarea, apucarea, scuturarea, scuiparea, aplicarea de arsuri, răsucirea membrelor corpului, forțarea ingerării unei substanțe nedorite, intoxicarea, alte acțiuni cu efect similar; • Restricționarea femeii pentru a o împiedica să solicite asistență medicală sau altă asistență; • Folosirea obiectelor din unitatea domestică pentru lovirea sau cauzarea rănilor femeii, folosirea de arme (cuțite, arme de foc).
VIOLENȚĂ SEXUALĂ	Orice raport sexual, tentativă de întreținere a raportului sexual, comentariile și avansurile nedorite cu tentă sexuală, acțiunile de trafic sau alte acțiuni direcționate împotriva sexualității persoanei, prin aplicarea coerciției de către orice persoană, indiferent de relația cu victima, în orice împrejurări, inclusiv, dar nu și limitat la, domiciliu sau locul de muncă (OMS 2002, citat în OMS 2013). Actele de violență sexuală includ: • Violul, alte forme de abuz sexual; • Expunerea forțată la pornografie; • Însărcinarea forțată, sterilizarea forțată, avortul forțat.

VIOLENȚĂ PSIHOLOGICĂ	Acțiunea sau mai multe acțiuni care prejudiciază direct integritatea psihologică a femeii. Actele de violență psihologică includ: • Amenințările de violență și vătămare împotriva femeii sau a unei persoane apropiate acesteia, prin cuvinte și acțiuni (de exemplu: prin urmărire sau demonstrare ostentativă a armelor); • Comentarii umilitoare și jignitoare; • Izolarea și restricționarea comunicării (de exemplu: prin a o încuia în casă, impunerea femeii de a renunța la locul de muncă sau prin a-i interzice să se adreseze la medic); • Folosirea copiilor de partenerul intim violent pentru a controla și a trauma femeia (de exemplu: prin atacul asupra copilului, forțarea copiilor să privească atacurile asupra mamei lor, amenințarea cu luarea copiilor sau răpirea copilului). Aceste acte constituie acte de violență atât împotriva copiilor, cât și împotriva femeilor.
VIOLENȚĂ ECONOMICĂ	Este aplicată pentru a limita și controla accesul femeii la resurse, inclusiv de timp, de transport, la baie, alimentație sau îmbrăcăminte. Actele de violență economică includ: • Interzicerea femeii de a se angaja în câmpul muncii; • Excluderea ei de la luarea deciziilor financiare în familie; • Ascunderea banilor sau a informației financiare; • Refuzul de a achita facturile sau de a întreține copiii ei; și • Distrugerea proprietății comune.
VIOLENȚĂ SPIRITUALĂ	• Interzicerea sau limitarea accesului la valorile spirituale și culturale, etnice, lingvistice, religioase; • Interzicerea de a viziona un spectacol, de a citi o carte; • Interzicerea de a respecta tradiții, obiceiuri naționale; • Interzicerea de a învăța o limbă sau de a comunica cu oamenii ce vorbesc o anumită limbă; • Interzicerea de a merge la biserică, de a citi rugăciuni, etc.; • Impunerea unui sistem de valori personal inacceptabile, de exemplu, impunerea aderării la cult religios, impunerea practicării unui cult religios, alte acțiuni cu caracter similar.

Sursele: text adaptat citat în setul de materiale UNFPA-WAVE ¹⁷

¹⁷ Setul de Materiale UNFPA-WAVE elaborat de platforma Femeile împotriva Violentei din Europa (WAVE) pentru specialiștii din domeniul sănătății în scopul consolidării capacității de reacționare a sistemului de sănătate la violența în bază de gen (VBG).

1.5. Specificul relației dintre victimă și agresor determinate de caracteristicile psiho-sociale ale victimei și agresorului

Apariția violenței în familie poate avea loc în orice moment al vieții unui cuplu. Uneori agresorii se manifestă încă de la începutul relației, alteori trec ani până la apariția primelor semne ale abuzului. O relație abuzivă este caracterizată, în primul rând, de **putere și control**. Partenerul abuziv tinde să controleze toate domeniile vieții, cum ar fi deciziile financiare, deciziile cu privire la timpul liber, haine, etc. În dinamica unei astfel de relații sunt folosite mai multe tipuri de coerciție sau tactici pentru a determina victima să se comporte așa cum dorește agresorul.

Roata puterii și a controlului¹⁸ este un instrument util în înțelegerea modelului general al comportamentelor agresive și violente. Roata conține opt segmente ce specifică comportamentele care sunt mai dificil de identificat, dar care stabilesc ferm un model de constrângere și control în relație. Acestea sunt: folosirea intimidării, aplicarea abuzului emoțional și a izolării, dar și minimizarea și blamarea, folosirea copiilor, folosirea privilegiului masculinității, folosirea abuzului economic, folosirea constrângerilor și a amenințărilor.

¹⁸ Roata Puterii și Controlului a fost creată în cadrul Proiectului „Intervenții în abuzul domestic” în Duluth, Minnesota de E. Pence și M. Paymar.

Roata Puterii și Controlului

Utilizarea regulată a diferitor comportamente de către agresor, întărite de unul sau mai multe acte de violență fizică, alcătuiesc un sistem mai vast de abuz. Agresorii care aplică violența prin *constrângere și control* cred că au dreptul să controleze acțiunile, gândirea, comportamentele partenerii și altor membri ai familiei. Într-o astfel de relație, victima are puțină autonomie sau chiar deloc, și deseori se simte prinsă într-o capcană. Implicit sau explicit, agresorii pot recurge la șantaj, manipulări de genul „*nu mă poți părăsi fără a fi pedepsită*”. Deși agresiunile fizice ar putea să se producă doar o dată sau ocazional, acestea reprezintă o amenințare cu atacuri

violente viitoare și îi permit agresorului să preia controlul asupra vieții și situației femeii.

Aceste tactici creează o vulnerabilitate mare la victime „*paralizându-le*” și diminuându-le capacitatea de a acționa. Un singur incident de violență fizică sau amenințare cu violența fizică, susținute de abuzul non-fizic și coerciție, este suficient pentru instalarea **puterii și controlului**. De exemplu, o tentativă de a strangula victima poate institui controlul agresorului și supunerea victimei. Iată de ce este important ca angajații Poliției să elucideze toate comportamentele abuzive și tacticile folosite de agresor. S-ar putea ca incidentul dezvăluit să nu fie cel mai grav sau posibil abuzurile să fie exercitate și asupra altor membri ai familiei. Agresorul posibil să facă anumite amenințări cu privire la mutilarea victimei, automutilarea sau amenințarea cu abuzuri în privința alor persoane.

Toate aceste detalii sunt extrem de importante și trebuie documentate corespunzător. Detaliile creează tabloul mare și este important ca victima să descrie ce acțiuni au avut loc și dacă acestea sunt întreprinse în mod intenționat, cu scopul de a intimida. Furia agresorului, vandalizarea proprietății, distrugerea mobilierului, aruncarea obiectelor din casă, sunt doar câteva exemple de intimidare care pot să înspăimânte toți membrii familiei, fără a mai fi nevoie ca agresorul să recurgă la violența fizică.

Angajații Poliției sunt încurajați **să identifice temerile victimei** legate de ce ar putea face agresorul, pentru a înțelege de ce se teme victima sau pentru cine se teme (de exemplu: copii, frați, surori, părinți). Victimele, cunoscând bine comportamentul agresorului, pot oferi informații semnificative sau anticipa anumite manifestări ale agresorului. Unele victime se tem și sunt intimidare de antecedentele penale ale partenerului sau fostului partener. Informația referitor la antecedentele agresorului, dacă au fost sau nu respectate măsurile de protecție sau alte restricții, trebuie documentată.

Pentru a asigura faptul că intervențiile angajaților Poliției în cazurile de violență în familie sunt eficiente, trebuie analizată toată informația despre fiecare act de violență în familie, fiecare element din istoricul violenței. Este important să fie înțelese **problemele complexe specifice violenței** în cadrul relațiilor, inclusiv: (1) intenția agresorului, (2) semnificația actului pentru victimă și (3) efectul violenței asupra victimei, precum și (4) contextul în care a avut loc actul de violență. Alți factori relevanți includ (5) detaliile incidentului și (6) măsura în care actul respectiv a fost însoțit de violență, constrângere sau intimidare.

STUDIU DE CAZ: *Angela*

Angela s-a căsătorit fiind la muncă în străinătate. Urmare a căsătoriei, soțul a început să-i ceară frecvent explicații pentru modul cum își planifică ea ziua, cu cine discută și cum își cheltuie banii proprii. Inițial totul era prezentat ca și grijă, însă, ulterior, au urmat acuzații precum că „o femeie nu știe cum să cheltuie banii”, iar un bărbat „trebuie să știe totul și fără aprobarea lui nu se poate întâmplă nimic important”. Respectiv, după mai mulți ani de căsătorie, Angela a relatat că a devenit izolată de prieteni și părinți din motiv că îi era frică să-și dezamăgească soțul. După un conflict pe subiectul banilor, soțul a agresat-o fizic, amenințând-o că dacă se mai întâmplă ca ea să cheltuie bani, o va alunga din casă.

După câteva luni de izolare, Angela a început să trăiască stări de tristețe și neliniște și ulterior a comis două tentative de suicid. Medicilor de la ambulanță nu le-a mărturisit despre violența psihologică și fizică la care este supusă din motiv că îi era frică că nu va fi protejată într-o țară străină. După o lungă perioadă de izolare, Angela a fugit pe ascuns din casă împreună cu fiica la rude. Deși le-a povestit totul, rudele au refuzat să o creadă și au acuzat-o că nu este sănătoasă și că are nevoie să fie spitalizată, afirmând că soțul este un om bun și nu are cum să comită asemenea fapte. După revenirea în familie, Angela a comis repetat o tentativă de suicid. A fost internată în spital cu diagnostic de depresie severă și, respectiv, nu a mai fost capabilă să își îngrijească fiica timp de mai multe luni. După lungi perioade de tratament și divorț, Angela încă evită compania bărbaților și consideră că nu poate avea încredere în nimeni, nici măcar în colegii de serviciu.

Caracteristicile psiho-sociale și indicatorii psiho-comportamentali ai victimelor și ai agresorilor ne ajută să avem o înțelegere mai profundă a dinamicii relațiilor dintre victimă și agresor.

În cazul victimelor, descrierile și caracteristicile confirmate de studii prezintă persoana în situație de vulnerabilitate ca fiind incapabilă să-și perceapă viața și siguranța în absența agresorului, fiind într-o dependență emoțională. Aceste persoane frecvent își asumă responsabilitatea pentru acțiunile de violență față de ele, cred în mituri despre relațiile violente, în rolul tradițional al femeii în casă, bărbatul fiind perceput în calitate de cap al familiei, etc. Unele categorii de victime pot fi afectate într-o măsură mai mare decât altele, în special cele expuse la multiple vulnerabilități, cum ar fi femeile din mediul rural, femeile în etate, femeile tinere cu copii mici, persoanele cu dizabilități, femeile care aparțin minorităților etnice etc.

AGRESORUL: respect de sine scăzut; dă vina pe alții pentru acțiunile sale; răceală afectivă și distanțare emoțională, indiferență față de suferința victimei; lipsa unor abilități de comunicare; preocupări obsesive; reacții severe la stres, crede în supremația bărbatului; gelozie patologică, neîncredere în fidelitatea partenerului/ei, nu crede că comportamentul său violent poate avea consecințe negative, folosește copiii drept „piloni” pentru a exercita putere și control etc.

VICTIMA: respect de sine scăzut, frică și neliniște cu privire la propria siguranță, frica de a rămâne cu agresorul sau de a se despărți de acesta; convingerea că acțiunile de violență pot fi oprite dacă victima va fi supusă; neîncrederea în propriile forțe; neîncrederea în organele de drept și frica că denunțarea va agrava situația; certitudinea că totul depinde doar de victimă, inclusiv comportamentul agresorului; justificarea acțiunilor de violență, inclusiv față de copii etc.

În cazul agresorilor, aceștia nu pot fi recunoscuți la prima vedere. Toți agresorii sunt diferiți. De obicei, în spațiul familial, agresorul se comportă diferit față de contextul socio-profesional, unde sunt solicitate anumite conduite. Unii agresori sunt extrem de periculoși pentru victime și pentru alte persoane, inclusiv pentru angajații Poliției, în timp ce alții nu sunt. Convențional, urmând caracteristicile generale, putem diviza conduita agresorilor în mai multe grupuri:

- **persoane violente/antisociale:** indivizii cei mai violenți din punct de vedere fizic; manipulatori și narcisiști (deosebit de preocupați de propria imagine pozitivă în fața altora); predispuși la consumul de alcool și droguri; în majoritatea cazurilor, acțiunile de violență sunt prezente nu doar în raport cu membrii familiei, dar și în raport cu alte persoane din afara familiei; se remarcă prin acțiuni deosebit de grave sau consecințele căroră conduc la situații extreme (folosirea armelor, mutilare, etc.);
- **personalități de limită:** indivizi cu tendința evidentă de impulsivitate, nesociabili, hipersensibili, care cu ușurință oscilează rapid între indiferență și furie; pentru majoritatea persoanelor din această categorie violența este folosită doar în context familial și este văzută ca unica soluție pentru a-și impune voința și a determina persoanele din familie să le urmeze deciziile;

- **persoane instabile emoțional** și care preponderent folosesc amenințările și șantajul emoțional, ai căror comportament este agresiv din punct de vedere emoțional; respectiv, aceste persoane folosesc preponderent violența psihologică.

Totodată, în funcție de riscurile la care este supusă victima și pentru a putea planifica intervenții coerente în raport cu nevoia de siguranță a persoanei afectate de violență, în baza chestionarului de constatare și evaluare a riscurilor în cazurile de violență în familie este important de determinat gradul de risc pe care-l prezintă agresorul.¹⁹ Deoarece, de cele mai dese ori, agresorii adoptă diverse tactici pentru a scăpa de pedeapsă, angajații Poliției trebuie să fie pregătiți să recunoască aceste tactici pentru a face față multiplelor provocări din partea agresorilor.

Provocarea	Agresorul susține că victima este cea care l-a determinat să fie agresiv „ <i>Ea m-a provocat, ea este de vină, știa că nu sunt în toane bune, de ce continua? ..mereu face așa, de ce mi-a reproșat? Nu putea lăsa discuția pe altă dată? Doar a văzut că sunt nervos, ar fi fost totul bine...</i> ”
Negarea	Unii agresori vor nega totul „ <i>nu am făcut nimic, stăteam așa cu mâna întinsă ...și ea s-a lovit</i> ”
Minimalizarea faptelor	„ <i>Ce mare treabă? Am ghiontit-o puțin și ea a căzut și s-a lovit cu capul. Comparativ cu ceea ce fac alți bărbați, nu este atât de rău</i> ”
Intenții nobile	Alți agresori vor pretinde o intenție bună „ <i>Era isterică, țipa non-stop, am pălmuit-o pentru a o calma, s-o readuc la realitate</i> ”
Blamarea victimelor	Victima este prezentată drept persoană care a meritat orice a obținut, iar agresorul speră că angajații Poliției se vor axa asupra comportamentului victimei, nu asupra faptelor comise de el „ <i>vine târziu acasă, nu are grijă de copii, cred că mă înșală, o fi având ea pe cineva, a meritat</i> ”
Pierderea controlului	„ <i>Nu știu ce mi-a venit. Mi s-a întunecat în fața ochilor, am pierdut cumpătul, când mi-am revenit, am văzut-o jos sângerând, plângea .. nici nu-mi venea să cred că eu am făcut-o...</i> ”

¹⁹ Ordinul Inspectoratului General al Poliției nr.360 din 08.08.2018 cu privire la aprobarea Instrucțiunii metodice privind intervenția Poliției în prevenirea și combaterea cazurilor de violență în familie.

Responsabilitatea pentru fiecare act de violență psihologică, fizică, sexuală, spirituală, economică îi revine persoanei care îl exercită, oricare ar fi motivele invocate. Nu atitudinea sau acțiunile celuilalt fac ca agresorul să fie violent, ci propria decizie de a folosi violența ca o formă de pedeapsă. Atunci când agresorul caută justificări în comportamentul victimei ca element declanșator, acesta tinde să evite responsabilitatea. Când nu este descurajat, agresorul va continua să acționeze violent. Victima nu trebuie să fie „gospodină, mamă perfectă, soție fidelă” ca să nu fie bătută, iar aplicarea violenței se pedepsește prin lege. Angajatul Poliției va informa agresorul că este în proces de colectare a probelelor necesare pentru a stabili adevărul, iar agresorul trebuie să-și asume responsabilitatea deplină pentru acțiunile sale.

Caracteristicile psihologice ale agresorului minor

Orice tip de conduită care iese din normele admise de o societate dată reprezintă o abatere sau o „devianță”. Devianța comportamentală a minorilor este un fenomen cu implicații negative atât pentru societate, cât și pentru destinul ulterior al minorilor. **Comportamentul deviant** este definit ca „un sistem de fapte care vin în contradicție cu normele etice și juridice stabilite în societate”. Dacă ar fi să conturăm un profil de personalitate al minorului am putea spune că îi este specific: comportamentul haotic, formarea incompletă a sistemului propriilor păreri, atitudini și valori; dependență sporită a comportamentului de opiniile, criticile și evaluările persoanelor din cercul apropiat; emotivitatea, incapacitatea de a analiza critic acțiunile și comportamentul atât al său, cât și al altora.

În anumite cazuri, din dorința de a se afirma, de a se apropia de lumea celor adulți sau de a se impune, minorul poate adopta un comportament care poate avea anumite manifestări asociale sau chiar antisociale „*rupt de reguli*”, care este în contradicție cu normele stabilite în mediul social și cultural respectiv. Aceste comportamente pot să se amplifice și pot apărea ca un pericol care perturbă relațiile dintre minor și familie sau orice altă interacțiune dintre minor și societate. În special, acestea pot avea o evoluție negativă, atunci când nu sunt asigurate condițiile educaționale optime necesare, pe care trebuie să le ofere micromediul social: familia, grupul școlar sau comunitatea în general.

Mulți adolescenți / tineri se simt vulnerabili și izolați, iar furia lor este adesea îndreptată către părinți. Adolescentul / tânărul care abuzează are adesea abilități de comunicare slabe, vrea să controleze, dă vina pe alții, are puțin control asupra impulsurilor și suferă de o stimă de sine scăzută. Destul de des, adolescentul / tânărul care abuzează de părinți, o face cu bună voință și pentru plăcere. Violența, agresiunea dintre adolescenți și părinți este o problemă socială subevaluată, este recunoscut faptul că există o lipsă de studii de înaltă calitate care să investigheze prevalența și impactul violenței minorilor asupra părinților.

Violența presupune orice fapt al unui minor care este destinat să provoace daune fizice, emoționale sau financiare pentru a câștiga putere și control asupra unui părinte și/sau orice comportament care este în mod deliberat dăunător părintelui. Violența poate include diverse comportamente coercitive care inversează dinamica relațiilor părinte / copil. Părinții care sunt expuși la abuz din partea copiilor suferă adesea foarte mult înainte de a căuta sprijin. Acest lucru este adesea legat de sentimentele de izolare, de eșec ca părinte și de rușinea și stigmatul de a avea un copil abuziv.

Părinții sunt deseori reticenți în dezvăluirea sau raportarea violenței din partea copilului lor, temându-se că abilitățile lor parentale pot fi puse la îndoială, sau din cauza că vor să-și protejeze copiii, sau din alte motive. Pierderea controlului asupra comportamentului adolescenților și recurgerea la violența fizică în scopul obținerii conformității au fost și încă sunt printre factorii care mențin **cercul vicios al violenței între generații**.

1.6. Caracterul ciclic al violenței și reticența victimelor de a raporta cazurile de violență în familie

Nefiind familiarizați cu particularitățile comportamentului victimei, angajații Poliției ar putea cataloga greșit comportamentul victimei sau pune la îndoială credibilitatea ei. O bună înțelegere a dinamicii și caracterului ciclic al violenței poate ajuta Poliția în optimizarea intervenției. Potrivit teoriei lui Browne (1987) privind **ciclul violenței**, agresiunile folosite ca reacție la situațiile cotidiene sunt un model de abuz care tind să devină tot mai frecvente și mai grave. Cu timpul acțiunile agresorului își pierd raționalitatea și el are nevoie să-și justifice violența, iar atunci când victima se conformează cerințelor agresivitatea acestuia sporește.²⁰

²⁰ Sherri L. Schornstein. *Violența și asistența medicală*. Chișinău, 2003, pag.62.

O altă teorie cunoscută a „*ciclului violenței*” prezentată de Lenore E. Walker (1979) descrie un ciclu al relațiilor violente format din **trei faze**: (1) faza de acumulare a tensiunii, (2) faza de declanșare când are loc violența și (3) faza calmă, numită și „luna de miere” – o perioadă liniștită, când agresorul poate avea remușcări și care îi dă victimei speranța că agresorul regretă și „se va schimba”. Conform acestei teorii, pe măsură ce timpul trece, ciclul devine mai frecvent, iar violența mai gravă. Walker explică că în rezultatul acestor experiențe femeile dezvoltă o strategie de supraviețuire, care poate include o pasivitate extremă și negare a abuzului, refuzare a ajutorului oferit și chiar apărare a agresorului.

Deseori angajaților Poliției le este dificil să înțeleagă de ce victimele acționează în anumite moduri? De ce neagă, minimizează sau raționalizează abuzul? De ce se învinovățesc pentru ceea ce a făcut agresorul? De ce nu cheamă Poliția, sau, chiar dacă raportează cazul, în scurt timp se întorc la agresori?

Există mulți factori care le determină pe victime să tolereze violența, să continue să stea cu agresorii, printre aceștia fiind: dependența financiară de soț, codependența emoțională, frica de ce vor spune cei din jur, convingerea victimelor că sunt responsabile pentru abuz, că nu vor avea la cine să apeleze după sprijin, convingerea că autoritățile nu vor interveni, etc.

Pe lângă aceasta, numeroși factori modelează percepția victimei față de realitatea pe care o trăiește. Coabitarea într-o relație violentă modifică percepția și comportamentul victimelor. Fiecare victimă este diferită în momente de criză și își aduce experiențele acumulate de-o viață. În timp ce unele victime nu mai reacționează la abuzuri și „normalizează violența”, altele pot să se manifeste activ în apărarea agresorului, tratând autoritățile care încearcă să prevină violența drept „personaje negative”.

Agresorul prin diferite tactici controlează viața victimei, lezează autonomia, independența și demnitatea victimei și compromite capacitatea ei de a decide asupra modului în care să se elibereze dintr-o situație de abuz.

În tabelul de mai jos sunt prezentate câteva teorii care explică anumite particularități ale comportamentului victimelor, reticența de a raporta cazurile, decizia de a rămâne într-o relație violentă.

Sindromul Stockholm

Acest sindrom este fenomenul în care victimele dezvoltă sentimente pozitive și se atașează emoțional de agresorii lor, chiar până la punctul de a le ține partea. Termenul vine de la un incident privind jefuirea unei bănci din Stockholm, Suedia, în august 1973, când, după 6 zile de captivitate, câteva dintre victimele răpite s-au împotrivit încercărilor de a fi salvate și au refuzat să depună mărturii împotriva celor care le răpiseră. Sindromul Stockholm poate fi util în a înțelege de ce victimele nu depun plângere împotriva agresorului.

Conceptul de normalizare a violenței

Conceptul explică de ce femeile care au trăit cu un partener violent întâmpină dificultăți în a numi și identifica propria experiență ca fiind marcată de violență, deoarece coabitarea într-o relație violentă le modifică percepția și interpretarea actelor de violență trăite; ele adoptă percepția violenței pe care o are partenerul lor violent. Doar după ce femeia a părăsit relația violentă, când ea nu mai trăiește în izolare sau sub controlul și riscul continuării actelor de violență din partea fostului partener intim, începe procesul „denormalizării” violenței, care o ajută să identifice experiența ei ca fiind una de violență (Lundgren, 1993, citat în Lundgren et. al., 2001).²¹

Teoria lui Brown

Brown susține că părăsirea agresorului este un proces lent, care cuprinde diferite stadii ale schimbării în viața victimei. În timpul acestui proces al schimbării, victima poate părăsi și reveni de mai multe ori la un partener abuziv înainte de a pune capăt relației, aceasta fiind considerată o parte normală a procesului. Brown a constatat că chiar și atunci când victimele mai au o relație cu agresorul, ele fac schimbări în viața lor și nu înseamnă că intervenția a fost inefficientă. Victima trece oricum prin schimbări cognitive și comportamentale care o fac să perceapă situația diferit.²²

Victimele care decid să pună capăt violenței, de obicei, întâmpină o serie de **bariere** în obținerea asistenței și accesului la justiție. Sancțiunile impuse pentru încălcarea ordonanței de protecție sau ordinului de restricție de urgență sunt insuficiente pentru a opri comportamentul violent. Victima nu se simte protejată. Frecvent dificultățile economice sunt unul din

²¹ Setul de materiale UNFPA-WAVE elaborat de platforma Femeile împotriva Violenței din Europa (WAVE) pentru specialiștii din domeniul sănătății în scopul consolidării capacității de reacționare a sistemului de sănătate la violența în bază de gen, pag.31.

²² Sherri L. Schornstein, *Violența și asistența medicală*, Chișinău, 2003.

motivele principale pentru care victimele rămân în preajma agresorului. Până la urmă victima este cea care va lua hotărârea de a pleca sau de a rămâne cu agresorul sau poate, dacă a suferit acte de violență fiind copil, le percepe drept normalitate. Chiar dacă victima rămâne cu agresorul, nu înseamnă că intervenția a fost ineficientă. Victima are nevoie să treacă prin schimbări importante, care o pregătesc să ia poziție vis-a-vis de situația creată. Decizia de a rupe cercul violenței poate lua ceva timp. De fiecare dată când victima încearcă să pună capăt relației, chiar dacă se întoarce la agresor, ea trece prin schimbări importante care o fac să perceapă situația diferit. Poliția trebuie să susțină victima în luarea deciziilor, ținând cont de riscurile și vulnerabilitățile ei.²³

Atunci când interacționăm cu victimele este important să respectăm anumite principii de lucru. Respectarea dorințelor, drepturilor și demnității victimei este cea mai bună abordare centrată pe necesitățile victimei, care își propune drept scop să creeze un mediu de respect deplin, care ar putea facilita capacitatea victimei de a identifica necesitățile ei și modalitățile posibile de acțiune.

1.7. Distingerea miturilor de realitățile privind violența în familie

Cu toții cunoaștem mai multe mituri și stereotipuri despre violența în familie. Deși s-au format de-a lungul secolelor, acestea continuă să fie perpetuate și în prezent. Miturile și atitudinile stereotipizate sunt idei și convingeri false, clișee comune care sunt luate drept adevăr. Din păcate, aceste mituri justifică violența și o legitimează. Dacă analizăm miturile, acestea, de obicei, se bazează pe blamarea victimei sau pe alți factori, precum alcoolul, furia sau lipsa educației, fapt care diluează responsabilitatea agresorului. Femeile ar trebui să se poată baza pe un sistem de justiție fără mituri și stereotipuri, și pe o justiție a cărei imparțialitate nu este compromisă de aceste ipoteze părtinitoare.²⁴

Credința în mituri în cazul angajaților Poliției poate să influențeze negativ instrumentarea cazurilor de violență în familie și poate duce la victimizare secundară. **Victimizarea secundară nu apare în rezultatul actului infracțional, ci ca urmare a răspunsului inadecvat din partea instituțiilor**

²³ Horga I., Nicoară B., *Prezentarea serviciilor de către poliție, parte a răspunsului multisectorial în cazurile de violență în bază de gen*. Proceduri Standard de Operare, pag.7.

²⁴ Recomandarea generală nr. 33 privind Accesul femeilor la justiție, alin. 26, Comitetul CEDAW, 2015.

și al persoanelor.²⁵ Victimizarea secundară apare atunci când o victimă, în loc să fie tratată cu respect, confidențialitate și profesionalism, este acuzată că nu este credibilă sau că exagerează, când reprezentanții organelor de drept sau alți profesioniști își schimbă rolul: în loc să fie susținători, oferind victimei suport și protecție adecvată, se îndoiesc de credibilitatea ei. Victimizarea secundară poate fi evitată și prevenită prin abordarea și învățarea celor mai comune stereotipuri și mituri despre violența în familie și dinamica acesteia.

Există mai multe mituri despre violența în familie. Mai jos sunt prezentate zece cele mai comune mituri.

MITUL 1. Femeilor le place să fie abuzate. Dacă ele ar dori cu adevărat, ar părăsi agresorul

Realitate: Multe femei rămân cu partenerul violent din varii motive, independente de voința lor. După cum se explică într-o serie de teorii cu privire la dinamica relațiilor violente, agresorii recurg la o combinație de tactici de control și de abuz. Femeia poate fi excesiv de dependentă. Multor femei le este teamă să plece. Femeile sunt, de asemenea, împiedicate să părăsească relațiile violente de sentimentele de rușine și vinovăție, de absența unei locuințe sigure sau de convingerea că divorțul este ceva rău pentru copii. Comunitatea internațională consideră violența împotriva femeilor și violența în familie o încălcare a drepturilor omului, care nu poate fi justificată și care necesită un răspuns cuprinzător din partea statului.

MITUL 2. Unele femei merită să fie abuzate, ele provoacă abuzul – „și-a căutat-o cu lumânarea”

Realitate: Nu există justificări pentru violența în familie. Agresorul este responsabil pentru acțiunile sale. A considera că victima este responsabilă pentru agresiunea asupra ei înseamnă a învinovăți victima. Să ne amintim că fiecare dintre noi este provocat în fiecare zi - cineva vă ține în trafic, șeful vă critică. Totuși, violența nu este o reacție acceptabilă la nici unul dintre aceste incidente. De prea puține ori violența este punctul culminant al unei dispute și, de cele mai multe ori, femeile nu primesc semnale premergătoare atacului. Multe femei abuzate fac tot posibilul pentru a evita episoadele violente. În relațiile abuzive există percepția că bărbatul are dreptul de a-și domina și controla partenera.

²⁵ Pachetul serviciilor esențiale pentru femei și fete supuse violenței, Modulul 3. Justiția și poliția, pag.36 https://www.md.undp.org/content/moldova/ro/home/library/effective_governance/serviciile-esen_iale-pentru-femeile-i-fetele-supuse-violenei-.html

MITUL 3. Consumul de alcool cauzează violență în familie

Realitate: Nu există nici un argument și nici o dovadă a faptului că alcoolul este o cauză directă a violenței în familie. Sunt dovezi care susțin că consumul de alcool poate avea efect de facilitator al actelor de violență. Mulți bărbați care își bat soțiile nu consumă alcool. Bărbații care consumă alcool și își bat soțiile, de obicei, nu bat oameni de pe stradă, nu își bat părinții sau șefii. Ei își îndreaptă violența doar asupra soțiilor. Deseori aceștia continuă să-și bată soțiile și atunci când nu consumă alcool. Un agresor poate folosi dependența de alcool în calitate de scuză pentru violență, or, alcoolul îl poate lipsi de discernământ referitor la forța exercitată. Totuși, alcoolul nu este cauza violenței în familie. Violența în familie și abuzul de substanțe alcoolice trebuie privite drept probleme separate.

MITUL 4. Bărbații nu-și pot controla violența

Realitate: Bărbații violenți cred deseori că nu-și pot controla emoțiile. Majoritatea celor care își agresează soțiile își controlează comportamentul violent față de alte persoane, cum ar fi prietenii. Această convingere îi permite agresorului neasumarea responsabilității față de actele comise. Violența în familie este o conduită intenționată. Agresorii folosesc actele de violență și o serie de comportamente, inclusiv intimidarea, amenințarea, abuzul psihologic, izolarea, etc. pentru a exercita coerciția și controlul asupra victimei. Ei își aleg cu atenție tacticile.

MITUL 5. Violența în familie ține de viața privată a familiei, în care statul nu are dreptul de imixiune. Modul în care un bărbat își tratează soția ține de domeniul privat – „nimeni n-are dreptul să se amestece în familia mea, să mă învețe cum să mă comport cu soția mea”

Realitate: Violența față de femei și copii este o încălcare a drepturilor omului, indiferent dacă are loc în ambianța familiei sau în sfera publică. În conformitate cu normele internaționale privind drepturile omului, cum este CEDAW sau Convenția de la Istanbul, statele nu sunt doar îndreptățite să elimine toate formele de violență împotriva femeilor, ci au obligația pozitivă să acționeze în acest sens. Violența în familie este o infracțiune conform Codului penal al Republicii Moldova. Aceasta înseamnă că violența în familie este o conduită neacceptată de societate. Este important ca agresorul să primească mesajul din comunitate privind faptul că violența în familie nu poate fi tolerată și că organele de drept vor interveni pentru a opri actele de violență.

MITUL 6. Nu există viol între soț și soție

Realitate: Violul este definit prin acțiune și nu prin identitatea agresorului sau a victimei. Respectiv, orice raport sexual coercitiv constituie viol, indiferent dacă victima este sau nu în relații de căsătorie cu agresorul. Această declarație este, de asemenea, fondată pe definițiile din dreptul internațional în materie de drepturile omului, care cuprind toate formele de violență fizică, sexuală, psihologică sau economică împotriva femeilor, indiferent dacă sunt comise în familie sau în domeniul public. Deși dreptul internațional în materie de drepturile omului obligă statele să aplice răspunderea penală pentru viol, nu toate regiunile recunosc violul conjugal ca infracțiune, ceea ce rezultă în impunitatea pentru faptele de viol comise de către partenerii intimi.²⁶

MITUL 7. Bărbații sunt victime ale violenței în familie la fel de des ca și femeile

Realitate: Studiile arată că femeile sunt victime ale violenței în familie în 95% din cazuri. Femeile folosesc violența fizică pentru a se apăra. Informațiile privind violența față de bărbați deseori sunt exagerate, fiindcă agresorii își acuză partenerele de folosirea violenței pentru a evita sau minimaliza propria răspundere. În special, la capitolul violență psihologică, bărbații se plâng că deseori sunt victime din cauza „cicălelor” soțiilor lor. La aprecierea faptului dacă a avut loc sau nu actul de violență în familie, factorii care trebuie luați în considerație sunt existența inegalității dintre soț și soție, pe de o parte, și relația de putere și control în cuplu, pe de altă parte.

MITUL 8. Pentru familie întotdeauna este mai bine să rămână împreună, iar femeile trebuie să tolereze violența pentru a păstra familia

Realitate: În toate societățile, inclusiv și în Moldova, se pune accentul pe integritatea familiei. Totuși, atunci când abuzul are loc în cadrul familiei, locuința devine un loc nesigur pentru victimă. La fel, siguranța și sănătatea copiilor sunt afectate în mod negativ, dacă copiii sunt supuși violenței sau devin martorii violenței în familie. Deseori forțarea femeilor și copiilor de a rămâne într-o relație abuzivă este ***o sentință la moarte***.

²⁶ Setul de Materiale UNFPA-WAVE elaborat de platforma Femeile împotriva Violenței din Europa (WAVE) pentru specialiștii din domeniul sănătății în scopul consolidării capacității de reacționare a sistemului de sănătate la violența în bază de gen.

Originea violenței trebuie să fie identificată, iar agresorul să fie tras la răspundere pentru acțiunile sale. În caz contrar, violența cu siguranță va continua, punând în pericol familia și va avea un impact negativ asupra tuturor membrilor familiei, inclusiv asupra copiilor care sunt martorii violenței.

MITUL 9. Bărbații violenți sunt așa pentru că au fost abuzați/maltratați în copilărie sau provin din familii violente

Realitate: Sunt destui copii care, având în familie un părinte violent, aleg să trăiască cu totul altfel la ei acasă. Chiar dacă o experiență din copilărie poate fi traumatizantă pentru un copil, violența în propria familie este o alegere.

MITUL 10. Violența în familie este caracteristică familiilor sărace sau cu un statut social scăzut

Realitate: Violența în familie poate apărea în toate familiile, indiferent de statutul socio-economic. Mitul a apărut deoarece există o probabilitate mai mare ca în atenția agențiilor specializate să intre persoane provenind din familii cu venituri reduse. Familiile cu mai multe resurse uneori ascund violența mai bine. Studiile arată că violența afectează toate categoriile de familii. Violența nu apare din cauza sărăciei sau lipsei educației, ci își are originea în relații istorice de inegalitate dintre femei și bărbați.

1.8. Descrierea efectelor și consecințelor violenței în familie

Violența în familie are un efect devastator, periclitează grav toate aspectele vieții și are un impact negativ asupra victimei și tuturor membrilor familiei. Violența afectează întreaga societate și se clasează pe locul 4 în topul cauzelor morții premature în lume, familia fiind și cel mai activ centru de agresivitate.²⁷

Nu există studii care ar stabili cu exactitate numărul persoanelor care au suferit în rezultatul violenței, de aceea nu putem estima cu exactitate costurile asociate acestui fenomen, dar cu certitudine efectele acestor multiple violențe sunt considerabile.

Impactul asupra sănătății. Violența în familie a fost recunoscută la nivel global în calitate de problemă de sănătate publică, ce are un impact semnificativ asupra sănătății fizice, psihice, sexuale și reproductive a femeilor și fetelor. În funcție de gravitatea acestora, victimele pot necesita mai

²⁷ Corcea N., *Violența în familie*, Monografie, Chișinău, 2015, pag.10.

multe îngrijiri medicale pe termen lung, cât și pe termen scurt. Cele mai importante consecințe sunt cele cu impact major asupra vieții persoanei afectate de violență.²⁸

Este important de înțeles pe deplin **efectele violenței**. Astfel, ar fi o eroare să presupunem că violența fizică produce doar consecințe fizice. Violența fizică poate duce la o gamă variată de probleme de sănătate mintală. Frecvent această consecință limitează capacitatea persoanei de a se simți în siguranță chiar și în absența pericolului real. Persoana trăiește stări puternice de dezechilibru emoțional și cu dificultate își poate organiza în mod independent activitățile zilnice. În rezultat, persoana va necesita suport psihologic și medical (după caz) pentru a gestiona stările de frică și neliniște. Această consecință, de asemenea, poate conduce la o serie de alte tulburări psiho-emoționale.

În ceea ce privește *sănătatea mintală* victimele pot suferi o serie de tulburări. În funcție de durata și natura abuzului, pot avea loc tulburări de personalitate și de comportament, tulburări alimentare, tentative suicidale, pot apărea comportamente de dependență (alcool sau substanțe tranchilizante).

Deși violența psihologică și neglijarea emoțională pot fi mai dificil de depistat față de violența fizică, efectele acestora pot fi la fel sau mai grave. Femeile și bărbații care au suferit violențe ce au pus în pericol viața lor sau agresiuni sexuale pot avea diverse reacții care, în ansamblul lor, constituie o reacție de stres post-traumatic.

Decesul. Probabilitatea inducerii decesului prin violență fizică este deseori extrem de subestimată. Decesul poate surveni fie în urma actelor de violență, fie urmare a altor efecte adverse asupra sănătății. Cercetarea din acest domeniu sugerează faptul că „*intenția de a pedepsi*” este un precursor comun în multe cazuri de omucideri în rândul copiilor, femeilor și bărbaților. Violența asupra femeilor gravide poate avea drept efect avort spontan/făt mort, etc.

Autoagresivitate și tendințe suicidale. Cercetările arată că violența în familie este un factor declanșator în până la un sfert din tentativele de suicid ale femeilor. Femeile victime ale violenței în familie au un risc de suicid de până la opt ori mai ridicat decât al populației generale. Aproximativ 50 % dintre femeile victime ale violenței în familie care au o tentativă de suicid vor mai avea și alte astfel de încercări.²⁹

²⁸ <https://childhub.org/ro/biblioteca-online-protectia-copilului/consecintele-violentei-impotriva-copilor-rezumat-childhub> (vizitat 05.12.2021)

²⁹ Turliuc M.N., Dănilă O., *Violența în familie: Definiții și teorii*, Iași, pag.93.

Consecințe socio-economice. Frecvent violența are efecte socio-economice. Stigmatizarea, blamarea victimei, respingerea și izolarea, pierderea rolului/funcțiilor în societate, marginalizarea și excluderea socială cauzează afecțiuni ulterioare. Victima trăiește cu sentimentul de rușine, de ură de sine și depresie. Ca rezultat al stigmatizării sociale, cele mai multe victime nu raportează violența.

Violența afectează stabilitatea angajării, iar din cauza stresului, anxietății sau a depresiei victima întâmpină dificultăți de concentrare și performanță, crește probabilitatea că femeia va fi nevoită să plece de la locul de muncă sau va fi concediată din cauza absențelor din motive de boală. Victima devine dependentă financiar de agresor, în special în lipsa resurselor alternative. Situația este mai gravă dacă victima are copii minori în îngrijire. Violența restricționează alegerile, oportunitățile, dezvoltarea personală și profesională a femeii. Este limitată participarea femeii în viața socială și/sau politică.

1.8.1. Consecințele violenței asupra copiilor

Majoritatea copiilor care sunt expuși violenței sunt profund afectați, iar consecințele pe care expunerea la violență le poate avea sunt multiple. Efectele violenței asupra copiilor rezultă din experimentarea sau observarea unui anumit tip de violență și se pot manifesta la nivel emoțional, fizic, social și comportamental în funcție de vârstă, gen și stadiu de dezvoltare.

Consecințe asupra sănătății emoționale și mintale. Experimentarea violenței în timpul copilăriei este în mod particular periculoasă, întrucât procesul de dezvoltare fizică și cognitivă este în desfășurare. Violența în copilărie poate să sporească susceptibilitatea pentru dobândirea unor boli grave în viața de adult, precum boli cronice cardiace, pulmonare sau hepatice, obezitate, tensiune arterială și nivel ridicat de colesterol. Stresul provocat de violență poate fi atât de acut încât poate inhiba funcționarea sistemelor imunitar și nervos.

Dezvoltarea cognitivă a copiilor abuzați și neglijăți poate fi afectată în mod sever. Un studiu a descoperit că 80% dintre copiii ai căror copilărie a fost umbrată de violență suferau de cel puțin un tip de tulburare psihiatrică până la vârsta de 21 de ani.³⁰

³⁰ <https://childhub.org/ro/biblioteca-online-protectia-copilului/consecintele-violentei-impotriva-copiilor-rezumat-childhub> (vizitat 05.12.2021)

Violența asupra copiilor este asociată cu o vulnerabilitate mai mare pentru astm, probleme gastrointestinale, cefalee și gripă. Sindromul stresului posttraumatic poate rezulta din experimentarea sau observarea unui anumit tip de violență extremă și/sau constantă în timpul copilăriei.

Decesul. Consecința cea mai alarmantă a violenței fizice față de copii este moartea. În baza datelor disponibile, OMS estimează că aproximativ 53.000 copii sunt omorâți anual la nivel global.³¹ Scuturarea copiilor, dacă este să ne referim la sindromul copilului scuturat, care este o formă de traumatism cranian, determină leziuni ireversibile, în cazuri grave, mortalitatea fiind de aproximativ 50 % din copiii implicați.³² Acest lucru indică faptul că în cazul copiilor pedeapsa corporală este în mod inerent periculoasă și s-a demonstrat că are rezultate exclusiv negative, dintre care cel mai sever este decesul.

Consecințe comportamentale. Copiii abuzați prezintă un risc mai mare de alcoolism sau abuz de substanțe toxice. Copiii abuzați de către părinți sunt predispuși de a repeta acest tipar, nu numai în familiile lor, ci și în societate, în ansamblu, creând un cerc vicios și continuu. Iată de ce intervenția în cazurile de violență în familie și suportul corespunzător reprezintă cel mai bun factor predictiv al delincvenței juvenile și al criminalității adulte. Probabilitatea de a intra în conflict cu legea este mai mare cu 59% pentru copiii abuzați.³³

Consecințe socio-economice: Toate formele de violență împotriva copiilor au efecte socio-economice. Corelarea dintre absenteism și violență poate, într-o oarecare măsură, să explice de ce frecvent copiii cu un context violent au performanțe academice mai reduse. Efectele și costurile violenței sunt greu de estimat. Este important ca întreaga societate să se implice în eliminarea acestui flagel.

³¹ Ibidem.

³² *Ghid pentru specialiștii din sistemul de sănătate privind intervenția eficientă în cazurile de violență împotriva femeilor*, CDF, Chișinău, 2016, pag.28.

³³ <https://childhub.org/ro/biblioteca-online-protectia-copilului/consecintele-violentei-impotriva-copiiilor-rezumat-childhub> (vizitat 05.12.2021)

TEMA 2.

ACȚIUNILE POLIȚIEI ÎN PROCESUL DE ÎNREGISTRARE ȘI CERCETARE LA FAȚA LOCULUI A CAZURILOR DE VIOLENȚĂ ÎN FAMILIE

După studierea acestei teme angajații Poliției vor fi capabili:

- să cunoască rolul polițistului în calitate de organ de constatare;
- să cunoască modul de înregistrare a cazurilor de violență în familie;
- să asigure acumularea probelor, audierea părților și martorilor.

2.1. Primirea și înregistrarea sesizării

Despre comiterea actelor de violență în familie, Poliția poate fi sesizată prin:

1. Plângere.
2. Denunț.
3. Autodenunț.
4. Materialele organului de constatare.
5. Depistarea de către organul de urmărire penală sau procuror a bănuielii rezonabile cu privire la săvârșirea actelor de violență în familie.
6. Oricare alte informații referitoare la comiterea actelor de violență în familie parvenite prin telefon, fax, sursele mass-media, rețeaua Internet.
7. Semnalele verbale și/sau în scris despre actele de violență în familie.

Poliția poate fi sesizată de către:	Sesizările pot fi adresate Poliției la:
a) victimă; b) reprezentantul legal/apărătorul; c) membrii de familie; d) profesioniștii, persoanele cu funcție de răspundere care intră în contact cu familia; e) autoritatea tutelară în cazul victimelor copii, vârstnicilor sau persoanelor cu dizabilități; f) alte persoane care dețin informații despre faptul că, au fost săvârșite, sau se comit acte de violență, sau dacă există pericol iminent de săvârșire a lor.	a) locul de domiciliere al victimei; b) locul temporar de reședință al victimei dacă aceasta a părăsit domiciliul pentru a evita continuarea actelor de violență în familie; c) locul de reședință al agresorului; d) locul acordării asistenței victimei; e) locul comiterii actului de violență; f) orice sediu apropiat al Poliției; g) prin intermediul apelului telefonic la numărul 112 .

2.2. Înregistrarea sesizării

La parvenirea sesizărilor referitoare la comiterea actelor de violență în familie în adresa Poliției, acestea sunt obligatoriu înregistrate în *Registrul de evidență a altor informații cu privire la infracțiuni și incidente (Registrul nr.2)*.

Informația înregistrată servește drept temei pentru:

- deplasarea la fața locului, la necesitate, cu intervenția în forță;
- efectuarea cercetării la fața locului;
- desfășurarea activității de constatare;
- ridicarea urmelor și probelor;
- reținerea agresorului;
- efectuarea altor acțiuni procesuale sau administrative.

La sesizarea organului de constatare al Poliției, în afara sediilor Inspectoratelor de Poliție, polițistul sesizat imediat va informa Serviciul de gardă al Inspectoratului de Poliție teritorial, pentru înregistrarea informației respective în *Registrul nr.2*, fapt ce va servi drept temei pentru deplasarea la fața locului, verificarea veridicității informației și întreprinderii măsurilor prevăzute de lege.

Dacă din conținutul sesizării nu rezultă o bănuială rezonabilă că a fost săvârșită infracțiunea prevăzută de art.201¹ CP, organul de constatare va dispune înregistrarea informației respective în *Registrul de evidență a altor informații cu privire la infracțiuni și incidente (Registrul nr.2)* și va examina circumstanțele cauzei în ordinea stabilită de Ordinul interdepartamental nr.121/254/286-0/95 din 18.07.2008 „Privind evidența unică a infracțiunilor, a cauzelor penale și a persoanelor care au săvârșit infracțiuni”.

În cazul parvenirii informațiilor referitoare la comiterea actelor de violență în familie prin intermediul rețelei Internet, telefon, teletip, fax, telefax, precum și în cazul informațiilor date publicității în sursele mass-media, cât și semnalele verbale sau în scris, organul de constatare va întocmi **un raport de autosesizare**, în care va consemna faptele și circumstanțele comunicate, pe care neîntârziat îl va înregistra în ordinea stabilită în *Registrul de evidență a altor informații cu privire la infracțiuni și incidente (Registrul nr.2)*.

În cazul în care, la examinarea informațiilor parvenite în forma descrisă supra prin conținutul actelor de constatare, reprezentantul organului de constatare sau ofițerul de urmărire penală va releva **o bănuială rezonabilă** că a fost săvârșită o infracțiune prevăzută de art.201¹ CP, raportul de autosesizare va fi înregistrat imediat, dar nu mai târziu decât în **24 ore**, în *Registrul de evidență a sesizărilor cu privire la infracțiuni (Registrul nr.1)* al Serviciului de gardă al Inspectoratului de Poliție teritorial, pentru începerea procesului penal.

Angajatul responsabil de înregistrarea sesizării este obligat să stabilească:

- a) identitatea persoanei care a sesizat Poliția;
- b) identitatea victimelor și agresorului;
- c) starea sănătății victimelor și descrierea succintă a simptomelor sau leziunilor corporale, după caz, imediat solicitarea asistenței medicale de urgență;
- d) locul comiterii actelor de violență în familie;
- e) prezența copiilor, vârstnicilor sau persoanelor cu dizabilități, care au fost martori sau au devenit victime ca urmare a acțiunilor violente ale agresorului sau sunt amenințați de către acesta cu aplicarea acțiunilor violente;
- f) prezența armei de foc, locul și modul de păstrare, legalitatea deținerii acesteia, precum și dacă agresorul a folosit arma de foc, alte arme ori obiecte periculoase împotriva victimei sau amenință cu folosirea ori aplicarea acestora;
- g) natura relației dintre subiecți (căsătoriți, divorțați, concubini, frați, etc.);
- h) dacă victima și agresorul locuiesc împreună sau separat, ori dacă anterior au conlocuit împreună;
- i) locul aflării victimelor violenței în familie, dacă acestea au părăsit domiciliul pentru a evita actele de violență în familie;

- j) locul sau posibilul loc de aflare a agresorului, dacă acesta nu este prezent;
- k) descrierea succintă a circumstanțelor și motivelor cazului;
- l) descrierea tipului de violență (fizică, psihologică, sexuală, economică, spirituală);
- m) descrierea bunurilor distruse ca urmare a actelor de violență;
- n) alte agresiuni, care au avut loc anterior, precum și sancțiunile aplicate anterior pentru comiterea actelor de violență în familie;
- o) faptul încălcării de către agresor a restricțiilor aplicate prin ordinul de restricție de urgență sau ordonanța de protecție, dacă aceasta există și care dintre măsurile prevăzute în ordonanța de protecție au fost încălcate.

2.3. Deplasarea la fața locului

Pentru a avea o intervenție eficientă, dar și pentru siguranța personală, angajații Poliției se vor deplasa la fața locului în echipă constituită din cel puțin doi polițiști. Pentru asigurarea contactului eficient cu victima, se recomandă unul din polițiști să fie femeie. În cadrul interacțiunii cu victima urmează a fi precizat dacă persoana ar dori să interacționeze cu un angajat de poliție de același sex, în special în cazurile violenței sexuale.

Angajații Poliției care se deplasează la fața locului trebuie să:

- a) dispună de actele și formularele necesare pentru constatarea cazului și evaluarea riscului;
- b) verifice informația despre agresor și victimă (aflarea la evidența nominală în categoria agresorilor familiari, deținerea armei de foc, dispunerea de antecedente penale sau contravenționale);
- c) verifice existența ordonanței de protecție pentru membrii familiei vizate sau acțiunea ordinului de restricție de urgență în privința agresorului;
- d) stabilească prezența altor victime (copiilor, vârstnicilor sau persoanelor cu dezabilități), în special persoanele care necesită asistență medicală primară sau de urgență;
- e) în caz de necesitate, să fie pregătiți să acorde primul ajutor persoanelor care au avut de suferit în rezultatul actelor de violență în familie.

2.4. Intervenția în forță în cazurile de violență în familie

Statisticele demonstrează că gradul de risc pentru victime crește atunci când victimele întreprind acțiuni pentru a opri violența, când agresorul află despre intenția victimei de a se despărți, de a solicita protecție de la poliție, etc. Astfel, agresorii pot bloca accesul Poliției în domiciliu, fiind necesară intervenția în forță a Poliției.

În cazurile în care acțiunile agresorului se pot solda cu consecințe grave sau prezintă un pericol iminent pentru viața, sănătatea și bunurile victimelor, precum și în cazul în care, în baza celor relatate de martori sau a altor circumstanțe, există indicii că are loc un caz de violență în familie, cu un grad sporit de risc, Poliția va interveni în forță, dacă nu este posibilă curmarea acțiunilor pe alte căi.

În astfel de cazuri, reprezentanții organului de constatare, în decurs de **24 ore, vor informa în scris judecătorul de instrucție**, indicând motivele și circumstanțele faptei, prezentând materialele acumulate la caz.

În vederea asigurării unei intervenții în forță eficiente și legale se recomandă:

- prezența a doi martori asistenți (vecin, asistent social comunitar, etc.);
- înregistrarea audio-video, în conformitate cu legislația.

Potrivit art.25 alin.(13) din Legea cu privire la activitatea Poliției și statutul polițistului, polițistul are împuternicirea să intre sau să pătrundă, în modul stabilit de lege, utilizând la necesitate mijloace speciale, în orice încăpere sau proprietate în scop de curmare a infracțiunilor, urmărire a persoanelor suspectate de comiterea infracțiunilor.

Respectând **principiul inviolabilității domiciliului**, garantat de art.29 din Constituția Republicii Moldova, în locuință se va pătrunde doar în conformitate cu prevederile legislației în vigoare.

În cazul efectuării acțiunilor procesuale fără mandat judiciar, organul abilitat să efectueze aceste acțiuni, imediat, dar nu mai târziu de 24 de ore de la terminarea acțiunii, prezintă instanței de judecată materialele respective pentru controlul legalității acestor acțiuni.³⁴

Ajunși la fața locului, angajații Poliției vor efectua și **examinarea vizuală** a împrejurărilor cazului având drept scop:

- a) identificarea tuturor victimelor violenței în familie prezente la fața locului;

³⁴ Codul de procedură penală al Republicii Moldova nr.122 din 14.03.2003, art.12 alin.(2).

- b) identificarea agresorului, iar în cazul în care agresorul a părăsit domiciliul pentru a se eschiva de Poliție, identificarea posibilelor locuri de adăpost și căutarea agresorului;
- c) să se încredințeze dacă nici o persoană din cele prezente nu necesită primul ajutor medical, iar în funcție de caz, după necesitate, să acorde primul ajutor medical și să solicite ajutorul asistenței medicale de urgență „112” sau să asigure transportarea victimei la instituția medicală;
- d) stabilirea dacă au fost folosite arme sau alte corpuri delictive, îngrădirea accesului la arme de foc, dacă acestea sunt prezente, protejarea tuturor persoanelor prezente;
- e) îngrădirea accesului la obiecte ascuțite sau tăioase, corpuri dure sau alte obiecte care pot fi folosite pentru cauzarea vătămarilor corporale.

2.5. Acordarea asistenței medicale

La fata locului, înainte de orice acțiune de investigare, polițistul va aborda necesitățile medicale care ar putea pune în pericol viața sau integritatea victimei și a copiilor.

În funcție de caz, polițistul va acorda primul ajutor medical (pansament, garou, respirație artificială, etc.). În caz de necesitate, va solicita ajutorul Serviciului asistență medicală de urgență „112” sau va asigura transportarea persoanelor care au nevoie de ajutor medical de urgență către cea mai apropiată instituție medico-sanitară publică sau privată.

2.6. Separarea victimei și agresorului

Notă: Angajații Poliției care s-au deplasat la fața locului urmează să separe victima de agresor, asigurând victimei condiții de siguranță și facilitând contactul psihologic cu aceasta, iar copiii victime să le asigure un mediu prietenos copilului. Orice acțiune de documentare desfășurată cu victima este interzisă în prezența agresorului.

Când Poliția intervine în vederea înlăturării pericolului existent este important de separat părțile. Victima și agresorul vor fi separați unul de altul, inclusiv celelalte victime vor fi separate de agresor în scopul evitării creșterii tensionării și situațiilor de conflict.

Agresorul va fi scos din bucătărie sau din altă încăpere, ce prezintă un risc sporit, fiindu-i restricționat accesul la arme, cuțite, sau alte scule ce pot fi folosite pentru atac.

După separarea victimei de agresor, angajatul Poliției va releva indicatori psihocomportamentali ai victimei care denotă aflarea ei în situație de criză. Acesta va solicita asistența și consilierea psihologului, prin intermediul Serviciului de gardă / Dispeceratului inspectoratului de poliție, din cadrul entității polițienești din care face parte, sau după caz, din subdiviziunile învecinate. Psihologul va interveni pentru a acorda suport psihonoțional, o intervenție primară necesară depășirii crizei psihologice.

Notă: Intervenția psihologului, din cadrul IGP are loc în afara procesului penal sau contravențional, pentru a asigura depășirea situației de criză, respectiv, psihologul nu va elibera rapoarte de constatare sau evaluare psihologică.

În procesul intervenției la fața locului, reprezentanții organului de constatare vor evalua riscul și vor întreprinde măsurile necesare pentru asigurarea imediată a condițiilor de siguranță pentru victimă și membrii familiei. Procedura de evaluare a riscului și de eliberare a ordinului de restricție de urgență este descrisă la Tema 4.

Angajatul Poliției va explica victimei de ce drepturi beneficiază, o va informa despre serviciile disponibile, organele și organizațiile specializate ce pot oferi servicii de suport. Totodată, victima va fi informată despre dreptul de a beneficia de asistența juridică garantată de stat descrisă la Tema 5.

2.7. Cercetarea la fața locului

În procesul cercetării cazului de violență în familie, audierii părților și acumulării probelor, polițistul în calitate de organ de constatare va releva următoarele:

- a) natura relației dintre subiecți (căsătorii, divorțați, concubini, frați, etc.);
- b) dacă victima și agresorul locuiesc împreună sau separat, ori dacă anterior au conlocuit împreună;
- c) locul sau posibilul loc de aflare a agresorului, dacă acesta nu este prezent;
- d) documentarea fiecărui element al agresiunii (fizice, psihologice, sexuale, economice, spirituale);

- e) orice alte agresiuni, care au avut loc anterior, precum și sancțiunile aplicate anterior pentru comiterea actelor de violență în familie;
- f) toate locurile posibile de reședință ale victimei, precum și ale agresorului, date cu privire la locurile de muncă, datele privind instituțiile de învățământ (grădinița, gimnaziul, liceul, colegiul, universitatea) frecventate de copii;
- g) descrierea bunurilor care au fost distruse ca urmare a acțiunilor de violență ale agresorului;
- h) circumstanțele și motivele cazului de violență în familie;
- i) prezența copiilor, vârstnicilor sau persoanelor cu dezabilități, care au fost martori sau au devenit victime, ca urmare a acțiunilor violente ale agresorului sau sunt amenințați de către acesta cu aplicarea acțiunilor violente;
- j) dacă agresorul deține armă de foc, locul și modul de păstrare și legalitatea deținerii acesteia, precum și dacă agresorul a folosit arma de foc sau alte arme împotriva victimei sau amenință cu folosirea sau aplicarea acestora;
- k) faptul de încălcare a restricțiilor aplicate prin ordonanța de protecție a victimelor violenței în familie, emisă de către instanța de judecată, dacă aceasta există și care dintre măsurile prevăzute în ordonanța de protecție au fost încălcate;
- l) împrejurările care plasează victima în situație de criză, fiind în stare de neputință fizică și/sau psihică, și dacă există acordul ei cu privire la solicitarea eliberării unei ordonanțe de protecție instanței de judecată;
- m) existența riscului că cazul de violență în familie poate să escaladeze sau să devină unul mai critic sau mai grav;
- n) agresorul se află la evidența nominală a Poliției, în categoria agresorilor familiari;
- o) dacă actele de violență au loc în prezența copiilor;
- p) dacă agresorul manifestă acțiuni violente sau amenință cu aplicarea violenței și asupra copiilor;
- q) dacă există la moment acțiuni procesuale, ce țin de stabilirea domiciliului (custodiei) copilului la unul din părinți sau la alte persoane (tutelă-curatelă);
- r) dacă victima și copiii au fost nevoiți să părăsească locul de domiciliu permanent sau reședința temporară din cauza comportamentului violent al agresorului.

Dacă, în procesul examinării sesizării, organul de constatare va releva o **bănuială rezonabilă** că a fost săvârșită infracțiunea prevăzută de art.201¹ CP, acesta va efectua acțiunile procesuale în conformitate cu prevederile art.273 CPP și va întocmi un proces-verbal, în care va consemna acțiunile efectuate și circumstanțele constatate.

Notă: Bănuiala rezonabilă presupune situația în care organul de urmărire penală sau organul de constatare dispune de anumite date suficiente și informații obiective că a fost săvârșită o infracțiune, care rezultă din conținutul actelor procedurale, inclusiv de constatare (sesizări, constatări tehnico-științifice, medico-legale, revizii, procese verbale, etc.).

Având calitatea unui organ de constatare, prin prisma art.273 alin. (1), (2), (3), (4) CPP, Poliția este în drept:

- a) să rețină făptuitorul;
- b) să audieze persoane (victima, agresor, martor);
- c) să ridice corpurile delictelor;
- d) să solicite informațiile și documentele necesare pentru constatarea infracțiunii;
- e) să citeze persoane și să obțină de la ele declarații;
- f) să procedeze la evaluarea pagubei;
- g) să efectueze orice alte acțiuni care nu suferă amânare.

Toate actele de constatare întocmite împreună cu mijloacele de probă consemnate se predau, în termen de 24 de ore, de către organele de constatare din cadrul Poliției către organul de urmărire penală.

În scopul descoperirii urmelor cazului de violență în familie, a corpurilor delictelor, precum și pentru a stabili circumstanțele faptei ori alte circumstanțe, care au importanță pentru justa soluționare a cazului, reprezentantul organului de constatare sau a organului de urmărire penală, **obligatoriu**, va efectua cercetarea la fata locului în conformitate cu prevederile art.118 CPP, sau după caz, conform art.426 CC, prin:

- a) executarea de măsurări;
- b) fotografieri, filmări, desene, schițe;
- c) mulaje și tipare de pe urme ridicate de sine stătător sau cu ajutorul specialistului în materie.

Angajatul Poliției este obligat să asigure îngrădirea locului cercetării și să nu admită prezența persoanelor neautorizate la locul cercetării.

Obiectele descoperite la fața locului se examinează la locul exercitării acțiunii și rezultatele se consemnează în procesul-verbal. Dacă examinarea obiectelor și documentelor necesită mai mult timp, precum și în alte cazuri, persoana care efectuează urmărirea penală le poate ridica pentru a le examina la sediul organului de urmărire penală. Pentru aceasta, obiectele și documentele se împachetează, sigilează, semnează și în acest scop se face o mențiune în procesul-verbal.

Cercetarea la fața locului, percheziția, ridicarea de obiecte și alte acțiuni procesuale la domiciliu pot fi efectuate doar cu consimțământul scris al persoanei domiciliată la adresa respectivă sau cu autorizația respectivă.

Cercetarea la fața locului a domiciliului poate fi efectuată cu acordul victimei, iar dacă victima este o persoană minoră, cu acordul membrului major al familiei, altul decât făptuitorul.

În cazul lipsei acordului în scris al proprietarului sau al posesorului ori al unuia dintre membrii majori ai familiei sale, cercetarea la fața locului se poate efectua fără autorizația instanței de judecată, urmând ca acestea să i se prezinte imediat, sau nu mai târziu de 24 de ore de la finalizarea cercetării la domiciliu, materialele obținute în urma cercetării, indicându-se **motivele efectuării cercetării în scopul verificării legalității acestei acțiuni procesuale.**

2.8. Audierea părților și martorilor

Pentru cercetarea eficientă a violenței în familie, informația furnizată de victimă sau de partea vătămată prezintă o importanță deosebită atât în cazurile depistate prin metoda pro-activă, cât și prin cea re-activă.

Se consideră **victimă** orice persoană fizică sau juridică căreia, prin infracțiune, i-au fost aduse daune morale, fizice sau materiale.³⁵

Victima se identifică prin următoarele modalități:

- a) prin faptul depunerii cererii (plângerii) la organul de urmărire penală, privind autoidentificarea sa în calitate de victimă, relatându-se date despre ilegalitățile comise în privința ei și cererea de a fi trase la răspundere penală anumite persoane identificate ori neidentificate;
- b) prin faptul depistării infracțiunii prin metode pro-active a faptului săvârșirii violenței în familie și identificării victimei care a suferit în rezultatul acestuia.

³⁵ Codul de procedură penală al Republicii Moldova nr.122 din 14.03.2003, art.58.

Din punct de vedere criminalistic, în practică se disting 2 categorii de victime:

- a) care fac declarații și participă activ în procesul penal (victimă cooperantă);
- b) care nu manifestă dorința de a face declarații (victimă necooperantă).

Potrivit art.58 alin.(8) pct.1) CPP, victima violenței în familie este obligată să se prezinte la citarea organului de urmărire penală sau a instanței de judecată și să dea explicație. Prin urmare, după ce victima și-a dat consimțământul scris de a participa în calitate de parte vătămată, este oportună efectuarea audierii acesteia, după caz, în prezența avocatului, a unui specialist psiholog, reprezentant legal. Ținând cont de faptul că victima violenței în familie în majoritatea cazurilor este femeia agresată în mediul privat, precum și existența unor circumstanțe care uneori impun expunerea unor detalii intime, se recomandă ca asemenea dosare să fie transmise în procedură ofițerilor sau procurorilor-femei, iar în cazul în care se acordă asistență juridică garantată de stat, să se solicite participarea avocatului-femeie.

Faza introductivă a audierii. Audierea victimei la faza introductivă se recomandă să fie făcută în mod amănunțit asupra personalității victimei, precum și asupra relațiilor cu agresorul. În această fază este absolut necesar să fie create condiții propice pentru ca victima să-și dobândească liniștea, să depășească tulburările psihologice provocate de actul infracțional și de urmările lui. Victima în primă fază va fi încurajată să relateze liber circumstanțele faptei. Victimei i se va permite să spună tot ce s-a întâmplat înainte de a adresa întrebări sau a cere detalii.

Atitudinea polițistului care audiază trebuie să demonstreze interes față de afirmațiile victimei, inclusiv prin comunicarea non-verbală: păstrarea contactului vizual cu victima fără a-i crea impresia că este fixată cu privirea. De aceea, privirea trebuie să fie orientată lateral, la intervale regulate de timp, pentru a nu suscita neîncredere și ostilitate sau senzația că interlocutorul se simte fixat. Interesul față de declarațiile interlocutorului poate fi realizat și verbal, prin cuvinte încurajatoare de a continua relatarea. Posibilitatea de a obține informația necesară de la victime depinde de modul în care sunt puse întrebările și de o serie de alte factori: emotivi, culturali și sociali.

Relatarea liberă. După verificarea identității și notării datelor personale, treptat se va trece la faza de relatare liberă, atunci când victimei i se solicită descrierea evenimentului în urma căruia a avut de suferit. Eventual, victima poate, pe parcursul relatării libere în urma retrăirii anumitor momente, să manifeste tulburări interioare de natură să dezechilibreze expunerea. Semnele de tensiune emoțională exagerată (pauze nejustificate în expunere, devieri, repetarea unor fraze, etc.) trebuie observate la timp pentru a restabili calmul și a acorda victimei ajutorul necesar în vederea reproducerii faptelor așa cum acestea au fost percepute în realitate.

Audierea dirijată. După relatarea liberă, se recomandă a adresa victimei întrebări de completare sau de verificare. Este indicat ca întrebările să fie adresate într-o anumită ordine. La început vor fi adresate întrebările vizând activitatea victimei în situația anterioară săvârșirii infracțiunii, apoi cele referitoare la procesul comiterii actului infracțional și în cele din urmă întrebările privind evenimentele ce s-au derulat după aceasta. Fiți răbdători. Repetați sau reformulați întrebările la care victima nu a răspuns deplin sau pe care nu le-a înțeles.

Adresarea întrebărilor. Deseori relatarea liberă este incompletă și din acest motiv este necesară formularea de întrebări suplimentare, în funcție de scop. Întrebările trebuie adresate pe un ton calm, adecvat (evitând notele critice sau cele care reflectă neîncredere, etc.). Limbajul folosit trebuie să fie simplu și adaptat la nivelul de înțelegere. Întrebările care pot fi adresate:

- *Puteți să-mi spuneți ce s-a întâmplat?*
- *Sunteți accidentat/ă. Se pare că cineva v-a lovit. Cine va lovit?*
- *Vi s-a mai întâmplat să fiți lovit/ă de această persoană?*
- *Cu ce ați fost lovit(ă)?*
- *Spuneți-mi unde va lovit?*
- *De câte ori va lovit ?*
- *A fost folosit vreun obiect? Un pantof? Un cuțit? Un pistol? Un telefon? Un pumn?*
- *V-a amenințat?*
- *Există arme în casă?etc.*

Tipurile de întrebări care trebuie evitate. Întrebările care dau vina pe victimă sau sunt adresate pe un ton ostil pot avea drept efect intimidarea victimei, ceea ce va duce la închiderea în sine a persoanei și tănuirea informației.

Prin urmare, trebuie evitate formulările ostile, de exemplu: *Ce ai făcut (ce i-ai zis) de te-a lovit așa?* Evitați întrebările ambigue sau retorice, de exemplu: *Ești bine?* De obicei la întrebarea: „*Ești bine?*” persoanele răspund automat: „*Sunt bine*”, ceea ce nu corespunde realității. De multe ori victima este în stare de șoc și nu este pe deplin conștientă de leziunile care i-au fost provocate.

Pentru a afla în ce stare realmente se află persoana, formulați întrebări care să concentreze atenția victimei la leziunile și gravitatea lor. În cazul în care victima are nevoie de asistența unui psiholog, angajatul Poliției va întreprinde acțiunile necesare pentru a asigura acest serviciu. Datele de contact și lista ONG-urilor și a centrelor ce oferă servicii de asistență psihologică este indicată în Anexa 3.

La sfârșit, adresați mulțumiri victimei pentru relatarea făcută, subliniind importanța acesteia în rezolvarea problemei și explicând pașii următori în derularea procedurii.

Recunoașterea și audierea părții vătămate. În cazul în care victima și-a dat acordul scris să participe în calitate de parte vătămată și există temeiuri rezonabile că persoanei i s-a cauzat un prejudiciu moral, fizic sau material, organul de urmărire penală întocmește ordonanța respectivă.

Notă: Nu se admite recunoașterea părții vătămate fără consemnarea acordului victimei, neglijând astfel dispozițiile art.58 și art.59 CPP, deoarece partea vătămată recunoscută în acest mod (fără acordul ei) deseori refuză să facă declarații sau își schimbă declarațiile.

Factorii care afectează audierea victimei. Capacitatea victimei și/sau dorința de a coopera și a furniza informații este afectată de mulți factori. Ofițerii de poliție trebuie să fie conștienți de acest lucru și, atunci când audiază victima, să ia măsuri de siguranță.

Victimele au diferite reacții: unele pot fi pasive, tăcute și rezervate, ezitând să răspundă la întrebări, altele pot să nu recunoască comiterea actului de violență sau pot minimaliza gradul de gravitate al abuzului sau chiar pot renunța la declarațiile inițiale.

Victimele pot fi furioase din cauza că în urma sesizărilor anterioare agresorul nu a fost pedepsit, nu au fost protejate de violența acestuia. Victimele pot fi înfricoșate, temându-se de răzbunarea agresorului în cazul în

care vor raporta cazul. Victimele nu sunt sigure că poliția va reacționa cu promptitudine pentru a stopa violența, că vor fi crezute. Ele sunt îngrijorate că autoritățile pot să le ia copiii, așa cum le-a amenințat agresorul.

Notă: Explicați victimei într-un limbaj accesibil că nu poartă nici o vină pentru actul de violență, că acțiunile întreprinse de poliție sunt pentru a proteja victima și copiii ei.

Reacția victimei în cadrul audierii poate fi influențată și de alți factori ce determină vulnerabilități multiple cum ar fi: dizabilitatea, vârsta înaintată sau minoratul, etc.

Victimele în etate sunt persoane cu multiple vulnerabilități. Frecvent persoanele în etate sunt dependente de cei apropiați. În cazul în care aceștia sunt dependenți de agresor (acces la alimentație, telefon, deplasare în afara casei, incapacități fizice sau probleme de sănătate), aceasta îi face să ezite să raporteze sau să spună cuiva despre actele de violență la care sunt frecvent expuși. Agresorul profitând de vulnerabilitățile persoanei în etate poate s-o șantajeze în diferite moduri, frecvent vârstnicii sunt umiliți sau amenințați cu izolarea și interzicerea contractului, etc. La rândul său, victima în etate se poate considera o povară și poate să trăiască sentimente de vinovăție în special dacă agresorul este în relație de rudenie (fiu, fiică, noră, soț, etc.).

Considerându-se o povară, multe persoane în etate îndură diverse forme de violență fără a admite ideea de implicare a organelor de drept. În cadrul audierii sau a altor acțiuni procesuale **victima persoană în etate** poate prezenta dificultăți de a înțelege noțiuni și concepte abstracte (în special termeni juridici, psihologici, etc.). Totodată, persoanele în etate evită să ceară explicații sau să adreseze întrebări. Se recomandă să verificați că s-a înțeles întrebarea, pentru că victima în etate ar putea răspunde afirmativ chiar în cazul în care nu înțelege. Victima în etate frecvent este incertă, nesigură, instabilă emoțional, disperată în timpul relatărilor. Poate folosi termeni specifici (*și-a bătut joc de mine*, „*m-o făcut ne-om*” – indicând abuz sexual).

Se recomandă, în cadrul audierii, un ritm mai lent al expunerii, pe un ton care transmite certitudinea că angajatul Poliției este auzit și cu folosirea unor termeni care să fie înțeleși de victimă.

Sugestii de interacțiune cu victima în etate:

- Pregătiți discuția/interacțiunea: (de exemplu: eu sunt, mă ocup cu ... vreau să ... am nevoie să-mi răspundeți la câteva întrebări...dacă nu înțelegeți mă întrebați vă rog).
- Vorbiți lent și clar (uneori poate fi nevoie să vorbiți mai tare). Așteptați răspuns la întrebări sau verificați înțelegerea.
- Explicați ce se întâmplă la fiecare etapă (acum citiți, acum semnați ...).
- Exprimați-vă opinia față de abuz nu față de persoana care a comis abuzul.
- Ghidați comunicarea/relatarea cu întrebări, nu grăbiți răspunsurile.
- În cazul unor probleme de sănătate (vulnerabilități sporite) puteți vorbi la început în prezența unei persoane de încredere.
- Mulțumiți pentru dorința de a vorbi/veni și explicați următorul pas.

Frecvent victime ale violenței pot fi **persoanele cu dizabilități intelectuale și psihosociale**. În cazul dat o atenție sporită urmează a fi acordată respectării drepturilor acestor persoane. În calitate de angajat al Poliției trebuie să cunoașteți că persoanele cu dizabilități mintale și psihosociale sunt capabile să poată oferi informații complete despre ce a văzut sau prin ce a trecut. În cadrul interacțiunii cu angajații Poliției victima - persoană cu dizabilități, poate:

- să nu înțeleagă unde se află, cu ce scop;
- să nu aibă experiență de comunicare cu persoane necunoscute sau altele decât membrii familiei, astfel să refuze să vorbească sau să caute să plece;
- vorbi „*aparent indiferent*” sau „*detașat emoțional*” și să ceară aprobare;
- prezenta dificultăți de a înțelege noțiuni și concepte abstracte (în special termeni juridici, psihologici, etc.) dar să evite să ceară explicații sau să adreseze întrebări (dacă răspunde afirmativ nu înseamnă că înțelege);
- fi în situație de vulnerabilitate sporită față de agresor (acces la alimentație, telefon, deplasare în afara casei, incapacități fizice sau probleme de sănătate) ceea ce o poate face să fie nesigură, instabilă în declarații sau decizii privind propria siguranță;
- fi incertă, nesigură, instabilă emoțional, disperată în timpul relatărilor. Poate folosi termeni specifici („*și-a bătut joc de mine*”, „*m-a pus să mă joc cu puța*” – indicând abuz sexual).

Pentru a facilita comunicarea și interacțiunea dintre angajatul Poliției și victimele cu **dizabilități intelectuale și psihosociale** vă recomandăm să faceți uz de sugestiile din tabelul de mai jos.

Sugestii de interacțiune cu victima care suferă dizabilități intelectuale și psihosociale:

- În cazul unor vulnerabilități fizice sau mintale puteți vorbi la început în prezența unei persoane de încredere sau psiholog, sau verificați întrebările cu aceștia.
- Pregătiți discuția/interacțiunea: (de exemplu: eu sunt, mă ocup cu ... vreau să ... am nevoie să-mi răspundeți la câteva întrebări...dacă nu înțelegeți mă întrebați vă rog).
- Vorbiți lent și clar (uneori poate fi nevoie să vorbiți mai tare). Așteptați răspuns la întrebări sau verificați înțelegerea.
- Ghidați comunicarea/relatarea cu întrebări, nu grăbiți răspunsurile.

Pe parcursul audierii și a altor acțiuni procesuale angajații Poliției trebuie să se asigure că victimele cu dizabilități intelectuale și psihosociale înțeleg informația privind legislația în domeniu și drepturile lor. Această concluzie pune accent, în special, pe nevoia de a le familiariza cu diversele tipuri de servicii de susținere și măsuri legale care le stau la dispoziție, ca un prim pas care le-ar facilita accesul lor la justiție.

Totodată, angajații Poliției trebuie să se asigure că informațiile relevante din procedura contravențională sau penală au fost transmise victimei cu dizabilități intelectuale și psihosociale, în timp util și într-o manieră accesibilă (cu respectarea principiului accesibilității și acomodarea rezonabilă descrisă mai sus).

Audierea agresorului. Agresorii provin din toate mediile socio-economice. Agresorii pot fi judecători, medici, ingineri, avocați sau șomeri; bogați sau săraci, din clasa de mijloc sau din pătura social-vulnerabilă și se pot manifesta în diverse moduri: pot fi extrem de violenți, cu numeroase arestări pe motive de violență, tentative de suicid sau omor, pot fi tăcuți și docili, fricoși și descurajați, exaltați și vorbăreți, persoane agreabile, care pot nega sau minimaliza gradul actelor de violență, încercând să dea vina pe parteneră. În toate cazurile este indicat să fie păstrată distanța, pentru a ține sub control situația, pentru a evita orice fel de manipulare sau provocare din partea presupusului agresor.

Audierea agresorului se desfășoară în trei etape principale (identificare, ascultare liberă și adresare de întrebări). Adoptarea de către polițist a unei atitudini demne, crearea unei atmosfere favorabile ascultării, stabilirea contactului psihologic cu agresorul, toate acestea contribuie la obținerea unor relatări cât mai complete din partea agresorului. Pentru stabilirea contactului psihologic, în această primă fază, și pentru cunoașterea amănunțită a personalității agresorului poate fi realizată o discuție prealabilă cu el.

Notă: Conduita polițistului în timpul relatării libere are o semnificație tactică deosebită. Pentru aceasta va fi creată o atmosferă de calm și răbdare. Agresorul va fi urmărit cu atenție în permanență, fără ostentație.

Pe întreaga durată a audierii, vor fi evitate expresiile, gesturile de supărare, de nemulțumire sau de enervare. Tactica ascultării în faza adresării de întrebări, formularea întrebărilor reprezintă ultima etapă activă a audierii, aceasta fiind considerată momentul cel mai încordat. Tactica formulării de întrebări este în funcție de declarațiile făcute anterior.

Audierea copiilor victime sau martori. În cazul violenței în familie comise asupra minorului, polițistul va audia victima în prezența unui părinte, tutore, reprezentantul autorității tutelare (după caz) și a psihopedagogului.

În caz de necesitate, psihopedagogul își rezervă dreptul de a reformula întrebările, dacă acestea au fost formulate în felul în care pot traumatiza martorul minor.

Audierea martorului minor trebuie să evite producerea oricărui efect negativ asupra stării psihice a acestuia, precum și să evite revictimizarea copilului.

Pentru a proteja copiii cu statut de victime sau martori în cauzele penale privind infracțiuni cu caracter sexual, privind traficul de copii sau violența în familie, precum și în alte cazuri în care interesele justiției sau ale minorului o cer, dar și pentru a evita revictimizarea acestora, legiuitorul a introdus în art.110¹ CPP prevederi cu privire la cazurile speciale de audiere a victimei/martorului minor. Scopul audierii copilului cu statut de victimă sau martor al infracțiunilor cu caracter sexual, privind traficul de copii sau violența în familie, în condiții special amenajate, prevăzute de art.110¹ CPP, este de a obține de la copil mărturia într-o manieră non-intruzivă, cât mai

exactă posibil, care va putea ajuta instanța de judecată să își formeze o viziune clară și să adopte o decizie pe cazul examinat. Audierea în condiții speciale a copiilor victime sau martori ai infracțiunii contribuie la reducerea victimizării secundare a acestora pe durata urmăririi penale sau a judecării cauzei și la implementarea unui mecanism eficient de protecție a copilului, bazat pe o abordare specializată.

Conform art.110¹ CPP, **audierea în condiții speciale** a copilului victimă sau martor se va face într-o încăpere special amenajată și dotată cu echipament audio-video care este alcătuită din trei odăi: o odaie de pregătire, camera de audiere și camera de vizualizare.

Plasarea participanților la proces în spații diferite nu îi limitează în realizarea drepturilor procesuale, deoarece în cursul audierii participanții urmăresc vizual și aud ce se petrece în camera de audiere și pot adresa întrebări judecătorului de instrucție, care le transmite intervievatorului în mod verbal, prin intermediul dispozitivelor tehnice, sau în scris, în timpul unei pauze. În cursul audierii în condiții speciale copilul este asistat de un intervievator. Intervievator este persoana invitată într-un proces penal de către organul competent pentru a intermedia audierea minorului victimă sau martor al infracțiunii în condițiile art.110¹ CPC. În calitate de intervievator sunt implicate persoane care au studii juridice sau în domeniul psihologiei, special instruite pentru această sarcină.

Declarațiile martorului minor audiat în condițiile art.110¹ CPP se înregistrează prin mijloace audio-video și se consemnează integral într-un proces-verbal, întocmit în conformitate cu art.260 și art.261 CPP.

Instanța de judecată sigilează suportul informațional pe care a fost înregistrată declarația martorului și îl păstrează în original împreună cu copia procesului-verbal al declarației.

Notă: Este necesar a efectua audierea în condiții speciale a copilului cu **vârstă de peste 14 ani** dacă se află în una din situațiile descrise mai jos:

- este victimă/martor al oricăror infracțiuni, însă este încadrat în grad de dizabilitate mintală sau are retard mental;
- este victimă a torturii sau tratamentului inuman ori degradant;
- este victimă/martor al oricăror infracțiuni și după infracțiune a recurs la tentative de suicid (indiferent prin ce metodă);
- este victimă/martor al infracțiunii, comise cu deosebită cruzime;
- este scos ilegal din țară sau răpit de către rudele apropiate, etc.

Important! Este important de realizat audierea în condiții speciale, pe cauzele penale privind infracțiunile cu caracter sexual sau violență în familie, inclusiv a copiilor victime/martori cu vârsta mai mare de 14 ani.

În cazul violenței în familie comise asupra minorei, ofițerul de urmărire penală va asculta victima în prezența psihologului, chiar dacă la momentul audierii aceasta a atins majoratul.

Recunoașterea și audierea părții civile. Recunoașterea persoanei în calitate de parte civilă trebuie realizată în condițiile art.61 CPP, în cazul în care este înaintată o acțiune civilă către bănuț sau învinuit.

Potrivit art.96 alin.(1) pct.4) CPP, organul de urmărire penală este obligat să demonstreze caracterul și mărimea daunei cauzate prin infracțiune. Această circumstanță poate fi stabilită în cazul cercetării infracțiunii de violență în familie, inclusiv prin audierea părții civile, care în majoritatea cazurilor este aceeași parte vătămată.

Audierea martorilor. În cazul în care sunt identificate mai multe persoane pasibile de a fi audiate în calitate de martori, este necesară stabilirea unei consecutivității privind efectuarea acestei acțiuni de urmărire penală. În cadrul audierii este necesară respectarea următoarei succesiuni:

- a) se audiază martorii direcți, iar ulterior cei indirecți;
- b) se audiază martorii solicitați de victimă și ulterior de presupusul agresor;
- c) se audiază în aceeași zi martorii care se cunosc între ei, fiind exclusă posibilitatea de a contacta între ei în procesul audierii;

- d) se audiază spontan și imediat persoana care poate comunica date utile după efectuarea cercetării la fața locului, percheziției, ridicării sau altor acțiuni procesuale ori măsuri operative;
- e) se audiază persoanele conform art.109 alin.(3) CPP, dacă există date că acestea părăsesc teritoriul Republicii Moldova sau din alte motive va fi imposibilă audierea lor în timpul apropiat.

Particularitățile audierii martorilor. Majoritatea martorilor sunt martori direcți (copiii, vecinii, etc.), care pot relata despre actul (actele) de violență, frecvența și caracterul acestora. Pe lângă martorii direcți, la cercetarea infracțiunilor de violență în familie sunt audiați și martorii indirecti.

Organizarea audierii martorilor cuprinde:

- a) stabilirea cercului de persoane care ar putea comunica date utile soluționării cauzei;
- b) succesiunea, timpul și modul de chemare a acestora pentru a depune mărturii;
- c) pregătirea în vederea audierii unor martori, considerați purtători de date probante importante.

În cazul în care sunt identificate mai multe persoane pasibile de a fi audiate în calitate de martori este necesară stabilirea unei consecutivități privind efectuarea acestei acțiuni de urmărire penală.

2.9. Acumularea probelor

Probele referitoare la o situație de violență în familie sunt vitale pentru a justifica eliberarea ordonanței de protecție, a aplica măsurile de protecție și a stabili răspunderea penală sau civilă a agresorului. Probele obținute în urma actelor de violență în familie sunt importante și în litigiile legate de custodie și pentru partajul bunurilor.

Importanța colectării probelor la locul comiterii actelor de violență în familie, nu trebuie subestimată. Probele colectate la fața locului sunt determinante pentru soluționarea cu succes a cazului. Toate probele relevante la investigarea cazului de violență în familie se identifică și se ridică, acestea fiind consemnate *în procesul-verbal de cercetare la fața locului*, de examinare corporală.

Astfel, despre efectuarea cercetării la fața locului, examinarea corporală se întocmește proces-verbal în conformitate cu prevederile art.260 și art.261 CPP, în care se expun detaliat toate circumstanțele, mersul și rezultatele

acțiunii procesuale respective, particularitățile mijloacelor tehnice utilizate. La procesul-verbal de cercetare la fața locului se anexează schițe, proiecte și materiale ce reflectă utilizarea mijloacelor tehnice.

Procesul-verbal de cercetare la fața locului se întocmește în timpul efectuării acțiunii sau imediat după terminarea ei. Unele din circumstanțele indicate în procesul-verbal de cercetare la fața locului pot fi elucidate în chestionarul de constatare și evaluare a riscurilor.

Notă: Chiar dacă, în sensul Ordinului nr.360 din 08.08.2018, nu este un act procesual, chestionarul de constatare și evaluare a riscurilor poate fi admis, în calitate de mijloc material de probă pentru constatarea infracțiunii în condițiile art.273 CPP.

În susținerea poziției indicate, facem trimitere la prevederile art.93 alin. (2) pct.5) CPP, care prevede că „în calitate de probe în procesul penal se admit elementele de fapt constatate prin intermediul documentelor (inclusiv cele oficiale)” și art.157 alin.(1) CPP, care prevede că „*constituie mijloc material de probă documentele în orice formă (scrisă, audio, video, electronică etc.), care provin de la persoane oficiale fizice sau juridice, dacă în ele sunt expuse ori adeverate circumstanțe care au importanță pentru cauză*”.

Prin urmare, chestionarul de constatare și evaluare a riscurilor fiind un document oficial, poate servi ca mijloc de probă în procesul penal și contravențional. În context, **practica recomandată pentru angajații Poliției este să anexeze acest act la materialele cauzei penale și contravenționale.** Acesta poate deveni util instanței de judecată la individualizarea pedepselor, dar și la examinarea oportunității aplicării măsurii preventive.

Expertizele medico-legale ca mijloc de probă. Rezultatele expertizelor medico-legale determină cursul investigării actului de violență în familie – dacă acesta va fi cercetat în procedură penală sau civilă. Codul de procedură penală recunoaște expertizele medico-legale ca mijloc de probă la investigarea infracțiunilor îndreptate împotriva vieții, sănătății și demnității persoanei, ce urmează a fi dispuse în conformitate cu prevederile art.142-145 CPP.

Concluziile raportului de expertiză medico-legală vor confirma prezența leziunilor corporale suferite de victimă, vor stabili gravitatea vătămării și vor contribui la stabilirea circumstanțelor abuzului.

Examinarea medico-legală a victimei sau a documentelor sale medicale se efectuează gratuit, la solicitarea inspectoratelor de poliție, instanței de judecată și organelor procuraturii.

Rapoartele de evaluare psihologică în calitate de mijloc de probă.

Procesul de urmărire penală se confruntă cu anumite dificultăți la numirea unor expertize judiciare, în special a expertizei psihologice, care este o probă importantă pentru stabilirea adevărului pe cauză, având în vedere specificul infracțiunilor de violență în familie și infracțiunilor privind viața sexuală.

Potrivit *Legii cu privire la expertiza judiciară și statutul expertului judiciar*³⁶, expertiza judiciară se efectuează de către expertul judiciar înscris în *Registrul de stat al experților judiciari*. Totodată, în majoritatea cauzelor penale de violență în familie și privind viața sexuală se constată necesitatea evaluării psihologice a victimei/părții vătămate, inclusiv pentru clarificarea împrejurărilor și stabilirea tabloului obiectiv pe cauză.

O soluție pentru depășirea dificultăților actuale pe această dimensiune este referirea victimelor violenței în familie către *serviciile de evaluare psihologică*, cu solicitarea de întocmire a raportului de evaluare psihologică.

Deși rapoartele nu sunt recunoscute direct ca mijloc de probă, acestea pot avea calitatea de probă atunci când sunt prezentate organului competent, iar psihologul poate fi audiat în calitate de specialist, în condițiile art.87 CPP.

Raportul de evaluare psihologică conține următoarele informații:

- a) specialistul care a efectuat evaluarea (numele, prenumele, numărul licenței, specializarea în care este calificat, gradul de calificare, vechimea în muncă în specialitatea respectivă);
- b) datele privind actul de dispunere a evaluării psihologice și datele ordonatorului evaluării;
- c) data întocmirii raportului de evaluare psihologică; datele persoanei supuse evaluării și, după caz, a celor care au asistat la efectuarea evaluării;
- d) expunerea succintă a circumstanțelor cazului; problemele înaintate spre soluționare;
- e) metodele de cercetare utilizate în procesul de evaluare, forma de lucru cu persoana, termenii de realizare (numărul de ședințe sau de ore);

³⁶ *Legea cu privire la expertiza judiciară și statutul expertului judiciar*, nr.68/2016, art.11 alin.(1).

- f) analiza, interpretarea și fundamentarea științifică a rezultatelor aplicării tehnicilor și procedurilor psihodiagnostice;
 - g) circumstanțele relevante identificate de specialist, în privința cărora nu au fost adresate întrebări;
 - h) răspunsurile la întrebările formulate de către ordonatorul evaluării, formulate exact care exclud interpretări echivoce, concluziile și recomandările în baza rezultatelor evaluării.
- Raportul de evaluare psihologică este semnat de psihologul evaluator.

Notă: Rapoartele de evaluare psihologică pot fi elaborate de organizațiile specializate la solicitarea angajatului Poliției, a victimei, etc. Lista organizațiilor specializate și datele de contacte ale acestora pot fi consultate în Anexa 3.

2.10. Reținerea agresorului

Reținerea trebuie să aibă loc în cazurile în care nu suferă amânare, în cazurile, prevăzute de **art.166 CPP**. Acestea trebuie să întrunească două condiții:

- a) necesitatea izolării persoanei din motivul că ea ar putea săvârși alte infracțiuni, s-ar putea ascunde sau ar putea împiedica în alt mod urmărirea penală;
- b) imposibilitatea aplicării imediate sau luării deciziei privind aplicarea măsurilor preventive.

Astfel, reținerea este o măsură procesuală de constrângere, având ca scop **prevenirea unui comportament** nedorit.

În cazul reținerii persoanei de către organele de constatare, actele de constatare, mijloacele materiale de probă și persoana reținută se predau organului de urmărire penală sau procurorului imediat, dar nu mai târziu de **3 ore de la momentul reținerii de facto a acesteia**.³⁷

Notă: Potrivit prevederilor art.166 alin.(4) CPP, reținerea persoanei poate avea loc până la înregistrarea infracțiunii în modul stabilit de lege. Înregistrarea infracțiunii se efectuează imediat, nu mai târziu de 3 ore de la momentul aducerii persoanei reținute la organul de urmărire penală.

³⁷ Codul de procedură penală al Republicii Moldova nr.122 din 14.03.2003, art.273 alin.(4).

Faptul reținerii se comunică procurorului în termen de cel mult **3 ore** de la reținere. Procesul-verbal se întocmește, de asemenea, fără a depăși **3 ore** de la momentul privării persoanei de libertate/reținerii de facto. Procesul-verbal trebuie să conțină o serie de informații, care justifică legalitatea și temeinicia reținerii.

Notă: Reținerea minorului nu poate depăși 24 ore. În cazul reținerii unui minor, persoana care efectuează urmărirea penală este obligată să informeze imediat despre aceasta procurorul și părinții minorului sau persoanele care înlocuiesc părinții.

Durata reținerii. Durata maximă a reținerii nu poate depăși **72 de ore** din momentul privării de libertate. Privarea de libertate semnifică momentul reținerii de facto a persoanei, adică momentul capturării pentru a fi adusă la organul de urmărire penală. Limitarea de către polițist a libertății de mișcare prin orice mijloace sau metode (punerea cătușelor, interdicția de a părăsi un loc, așezarea în vehiculul Poliției) poate fi înțeleasă drept reținere de facto.

Timpul aducerii/transportării la organul de urmărire penală, timpul întocmirii procesului-verbal de reținere se include în durata reținerii.

Deseori, în timpul intervenției angajatului Sectorului de poliție sau angajatului echipajului de patrulare–reacționare operativă în cazurile de violență în familie, agresorul poate săvârși mai multe **contravenții care atentează la integritatea polițiștilor**, și anume:

- a) nesubordonarea cu rea-voință dispoziției sau cererii legitime a colaboratorului organelor de drept (art.336 CC);
- b) ultragiarea colaboratorului organelor de drept, opunerea de rezistență (art.353 alin.(1) CC);
- c) opunerea de rezistență procurorului, ofițerului de urmărire penală, ofițerului de informații și securitate, angajatului cu statut special al Ministerului Afacerilor Interne (art.353 alin.(2) CC), etc.

În astfel de cazuri, agresorul poate fi reținut contravențional pe un termen de până la 3 ore, iar în anumite condiții – până la 24 de ore.³⁸

³⁸ Codul contravențional al Republicii Moldova nr.218/2008, art.433 alin.(1) lit.a) și art.435.

Dacă se constată contravenția prevăzută de art.78¹ (*Violența în familie*) CC, în cazul în care contravenientul manifestă comportament agresiv sau există un pericol iminent pentru viața sau sănătatea victimelor, agentul constatat, în calitate de organ de constatare, va evalua riscul și va întreprinde măsuri obligatorii de înlăturare a acestuia, prin eliberarea ordinului de restricție de urgență, sau, după caz, pot fi aplicate măsurile procesuale de constrângere **(reținerea) în baza art.435 CC. Faptul reținerii persoanei, neîntârziat, dar nu mai târziu de 3 ore de la reținere, se comunică Procurorului.**

Foto: Centrul de Drept al Femeilor

TEMA 3.

VIOLENȚA ÎN FAMILIE – ASPECTE PENALE ȘI CONTRAVENȚIONALE

După studierea acestei teme angajații Poliției vor fi capabili:

- să identifice aspectele penale de reglementare a cauzelor de violență în familie;
- să distingă elementele componente și să califice corect infracțiunea de violență în familie;
- să distingă infracțiunea de violență în familie și contravenție;
- să cunoască problemele existente în procesul de combatere a cauzelor de violență în familie cu aspecte penale;
- să identifice lacune și să găsească soluții de înlăturare a problemelor.

Legea nr.45/2007 definește noțiunea de „**violență în familie** – acte de violență fizică, sexuală, psihologică, spirituală sau economică, cu excepția acțiunilor de autoapărare sau de apărare ale altei persoane, inclusiv amenințarea cu asemenea acte, comise de către un membru de familie în privința altui membru al aceleiași familii, prin care s-a cauzat victimei prejudiciu material sau moral”.³⁹

Codul penal în art.201¹ penalizează formele de violență fizică, psihologică și economică săvârșite asupra unui membri de familie.

3.1. Elementele infracțiunii de violență în familie

În sensul legii penale, se consideră infracțiune de violență în familie acțiunea sau inacțiunea intenționată comisă de un membru al familiei în privința altui membru al familiei, manifestată prin:

- a) maltratare, alte acțiuni violente, soldate cu vătămare ușoară a integrității corporale sau a sănătății;
- b) izolare, intimidare în scop de impunere a voinței sau a controlului personal asupra victimei;

³⁹ Legea nr.140 din 14.06.2013 privind protecția specială a copiilor aflați în situație de risc și a copiilor separați de părinți, art.3.

c) privarea de mijloace economice, inclusiv lipsirea de mijloace de existență primară, neglijare, dacă au provocat victimei vătămare ușoară a integrității corporale sau a sănătății (art.201¹ alin.(1) CP).

În alin.(2) al art.201¹ CP se incriminează aceeași faptă:

- a) săvârșită asupra a doi sau mai multor membri ai familiei;
- b) săvârșită în legătură cu solicitarea sau aplicarea măsurilor de protecție;
- c) care a provocat vătămarea medie a integrității corporale sau a sănătății.

În cazul în care violența în familie a cauzat vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, fie a determinat la sinucidere sau la tentativă de sinucidere, fapta va fi calificată conform alin.(3) al art.201¹ CP. Vătămarea gravă a integrității corporale soldată cu decesul victimei se pedepsește conform alin.(4) al art.201¹ CP.

Latura obiectivă a infracțiunii de violență în familie se referă la totalitatea cerințelor și condițiilor privitoare la existența faptei penale ca act extern de conduită ilicită, ca exprimare obiectivă (fizică) a ilicitului penal. Infracțiunea de violență în familie este o infracțiune materială. Ea se consideră consumată pentru alin.(1) al art.201¹ CP, în momentul producerii, ***prin orice acțiune sau inacțiune intenționată***, a:

- a) maltratării, altor acțiuni violente, soldate cu vătămare ușoară a integrității corporale sau a sănătății;
- b) izolării, intimidării în scop de impunere a voinței sau a controlului personal asupra victimei;
- c) privării de mijloace economice, inclusiv lipsirea de mijloace de existență primară, neglijare, dacă au provocat victimei vătămare ușoară a integrității corporale sau a sănătății.

Notă: Pentru a califica acțiunile făptuitorului în conformitate cu prevederile art.201¹ CP nu este necesar ca faptele de violență să fie sistematice sau repetate. Acțiunea poate fi manifestată printr-un singur act sau mai multe acte.

Articolul 201¹ CP criminalizează următoarele forme ale violenței în familie:

1. Violența fizică. Potrivit art.2 din Legea cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie, violența fizică înseamnă vătămare intenționată a integrității corporale ori a sănătății prin lovire, îmbrâncire, trântire, trage-re de păr, înțepare, tăiere, ardere, strangulare, mușcare, în orice formă și de orice intensitate, prin otrăvire, intoxicare, alte acțiuni cu efect similar.

Prin **maltratare** subînțelegem acțiunea de a bate, a lovi, a trata pe cineva cu violență, alte acțiuni violente pot fi cele descrise în noțiunea de violență fizică expusă, precum și alte acțiuni cu efect similar.

2. Violența psihologică. Art.201¹ alin.(1) lit.b) CP descrie infracțiunea de violență psihologică în familie ca fiind comisă prin **izolare, intimidare** în scop de impunere a voinței sau a controlului personal asupra victimei.

Modalitățile de realizare a violenței psihologice sunt prevăzute la art.201¹ alin.(1) lit.b) CP – „**izolare, intimidare în scop de impunere a voinței sau a controlului personal asupra victimei**”.

Scopul de **impunere a voinței** sau a controlului personal asupra victimei este caracteristic faptei de violență în familie. Violența în familie reprezintă întotdeauna o manifestare a abuzului de putere și control, în scop de impunere a voinței sau controlului asupra membrilor familiei care au mai puțină putere sau dețin mai puține resurse.

Izolarea este o modalitate de exercitare a violenței psihologice, care constă în acțiuni de izolare de familie, de comunitate, de prieteni, interzicerea realizării profesionale, interzicerea frecventării instituției de învățământ, privare de acces la informație, etc.

Intimidarea are semnificația unei acțiuni/inacțiuni ce atentează la integritatea psihologică a victimei. Modalitățile intimidării sunt menționate în definiția violenței psihologice din art.2 al Legii nr.47/2007, ele implică amenințări verbale, înjurare, insultare, distrugerea demonstrativă a obiectelor, afișarea ostentativă a armei, lovirea animalelor domestice. Impactul acțiunilor de intimidare poate fi probat prin expertize sau rapoarte de evaluare psihologică care constată și apreciază gravitatea consecințelor și suferințelor psihice ale victimei.

3. Violența economică prevăzută de art.201¹ alin.(1) lit.c) CP constă în privarea de mijloace economice, inclusiv lipsirea de mijloace de existență primară (cum ar fi: hrană, medicamente, obiecte de primă necesitate,

potrivit art.2 din Legea nr.45/2007); neglijarea soldată cu vătămare ușoară a integrității corporale sau a sănătății.

Neglijarea copilului constă în omisiunea sau ignorarea voluntară sau involuntară a responsabilităților privind creșterea și educarea copilului, fapt care pune în pericol dezvoltarea lui fizică, integritatea lui corporală, sănătatea lui fizică sau psihică și poate lua formele de:

- a) neglijare alimentară – privarea copilului de hrană sau malnutriția acestuia;
- b) neglijare vestimentară – lipsa de îmbrăcăminte și/sau de încălțăminte, în special, a celor necesare pentru perioada rece a anului;
- c) neglijare a igienei – nerespectarea normelor generale de igienă personală, condiții de locuit insalubre, care amenință viața sau sănătatea copilului;
- d) neglijare medicală – lipsa ori refuzul îngrijirilor medicale necesare pentru protecția vieții, integrității corporale și a sănătății copilului, neadresarea la medici în cazuri de urgență.⁴⁰

4. Violența sexuală săvârșită asupra unui membru al familiei întrunește elementele constitutive ale componenței de infracțiune prevăzute de art.171 alin.(2) lit.b²), art.172 alin.(2) lit.b²), art.173, art.174 și art.175 ale CP și se va califica în modul corespunzător în baza articolelor enunțate. În alin. (2) al art.201¹ CP sunt prevăzute următoarele **agravante**:

- a) fapte săvârșite asupra a doi sau a mai multor membri ai familiei;
- b) fapte săvârșite în legătură cu solicitarea sau aplicarea măsurilor de protecție;
- c) fapte care au provocat vătămarea medie a integrității corporale sau a sănătății.

Totodată, în alin.(3) al art.201¹ CP sunt prevăzute faptele care:

- a) au cauzat vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății;
- b) au determinat sinuciderea sau încercarea de sinucidere.

Pe lângă aceasta, în alin.(4) al art.201¹ CP sunt prevăzute faptele care au cauzat vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății soldată cu decesul victimei.

Dispozițiile de la alin.(2) lit.c), alin.(3) lit.a), b) și alin.(4) ale art.201¹ CP prevăd patru infracțiuni distincte în dependență de **urmările prejudiciabile**:

- a) vătămarea medie a integrității corporale sau a sănătății;
- b) vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății;

⁴⁰ Legea nr.140 din 14.06.2013 privind protecția specială a copiilor aflați în situație de risc și a copiilor separați de părinți, art.3.

- c) sinuciderea sau încercarea de sinucidere;
- d) decesul victimei.

Fiecare din aceste urmări prejudiciabile trebuie să se afle în legătură cauzală cu acțiunea sau inacțiunea intenționată comisă de un membru al familiei asupra unui alt membru al familiei.

Gravitatea vătămarilor corporale se stabilește doar în baza *Regulamentului Ministerului Sănătății de apreciere medico-legală a gravității vătămarilor corporale nr.199 din 27.06.2003*.

În practică, deseori apar situații când actele de violență în familie au condus la pierderea sarcinii. În acest sens, este de menționat că în conformitate cu pct.26 al Regulamentului nominalizat, întreruperea post-traumatică a sarcinii constituie vătămare gravă a integrității corporale sau a sănătății.

Notă: Pentru calificarea faptei în temeiul art.201¹ alin.(3) lit.a) CP, nu are importanță durata sarcinii sau viabilitatea produsului concepției, fiind necesar ca agresorul, la momentul comiterii faptei de violență în familie care a condus la pierderea sarcinii, să fi conștientizat că victima era însărcinată.

În situația producerii vătămării grave sau medii a integrității corporale sau a sănătății, aplicarea răspunderii în baza art.201¹ alin.(2) lit.c) și alin.(3) lit.a) CP exclude calificarea suplimentară în conformitate cu art.151 și art.152 CP. În această situație, săvârșirea vătămării intenționate grave sau medii a integrității corporale sau a sănătății în prezența unor semne calificative, care sunt consemnate la art.151 alin.(2) și art.152 alin.(2) CP, nu are nici un impact asupra calificării celor comise ca infracțiune de violență în familie.

Sinuciderile în cadrul violenței în familie au un specific – victima nu mai rezistă faptelor expuse în art.201¹ alin.(1) și alin.(2) CP, la care este supusă și decide să-și pună capăt zilelor.

Ideea de sinucidere a victimei poate să emane de la făptuitor, de la victimă sau de la o terță persoană. Cu toate acestea, hotărârea de a se sinucide o ia întotdeauna victima. Dacă victima nu a decis liber asupra îndemnului venit de la făptuitor, ci a fost constrânsă de acesta să se sinucidă, fapta trebuie calificată ca omor intenționat, deoarece făptuitorul are intenția de a lipsi victima de viață (spre exemplu, folosind energia fizică a victimei, ea fiind constrânsă fizic sau moral (psihic) să se împuște, să se înjunghie, să se arunce de la înălțime, etc.).

Notă: Semnul obligatoriu al violenței în familie care a provocat sinuciderea victimei sau încercarea de sinucidere este stabilirea legăturii de cauzalitate dintre actele de violență în familie și sinuciderea victimei sau încercarea de sinucidere. Dacă victima s-a sinucis sau a încercat să se sinucidă din alte motive, atunci răspunderea penală conform art.201¹ alin.(3) lit.b) CP se exclude.

Încercarea de sinucidere reprezintă fapta victimei violenței în familie, nemijlocit îndreptată spre comiterea suicidului, care nu și-a produs efectul din cauze independente de voința ultimei. Pentru calificarea celor comise de făptuitor în baza art.201¹ alin.(3) lit.b) CP trebuie de stabilit că partea vătămată a dorit în realitate săvârșirea actului de suicid.

Notă: În cazul în care victima s-a sinucis sau a încercat să se sinucidă, aplicarea răspunderii conform art.201¹ alin.(3) lit.b) CP exclude calificarea suplimentară în conformitate cu art.150 CP. Circumstanțele agravante stipulate la acest articol pot fi luate în considerație la individualizarea pedepsei stabilite pentru comiterea infracțiunii prevăzute de art.201¹ alin.(3) lit.b) CP.

Cazurile de omucidere în privința unui membru de familie se pot califica și ca omor în temeiul **art.145 CP**. Pentru a face distincția la calificarea corectă a faptei, organul de urmărire penală urmează să evalueze care a fost intenția făptuitorului.

La delimitarea infracțiunii de omor intenționat de infracțiunea de violență în familie, care a provocat decesul victimei, trebuie luate în calcul toate circumstanțele cazului (caracterul mijloacelor aplicate, localizarea plăgilor, numărul loviturilor aplicate etc.).

Notă: Dacă făptuitorul manifestă intenție față de decesul victimei, fapta urmează a fi calificată în baza **art.145 CP**, fiind exclusă posibilitatea tragerii la răspundere penală în temeiul **art.201¹ alin.(4) CP**.

Latura subiectivă a infracțiunii de violență în familie se exprimă, în primul rând, prin vinovăție sub formă de **intenție directă sau indirectă**.

Subiectul infracțiunii de violență în familie este persoana fizică responsabilă care, la momentul săvârșirii infracțiunii, a atins vârsta de **16 ani**, iar pe lângă trăsăturile generale legiuitorul menționează o calitate specială în raport cu victima: este membru de familie al acesteia.

Notă: Calitatea de membru al familiei urmează a fi întrunită atât de victimă, cât și de făptuitor la momentul comiterii faptei și se probează prin acte de stare civilă sau alte înscrisuri administrate în acest sens, nefiind relevantă durata căsătoriei sau timpul scurs după finalizarea relației de concubinaj ori căsătorie.

În sensul art.201¹ CP, *victimă a violenței în familie* poate fi orice membru al familiei făptuitorului. Noțiunea de **membru de familie** este stipulată în art.133¹ CP, care presupune două accepțiuni diferite, în funcție de lipsa sau prezența conlocuirii făptuitorului și victimei:

- a) *în condiția de conlocuire*: persoanele aflate în căsătorie, în divorț, sub tutelă și curatelă, rudele, afinii lor, soții rudelor, persoanele aflate în relații asemănătoare celorla dintre soți (concubinaj) sau dintre părinți și copii;
- b) *în condiția de locuire separată*: persoanele aflate în căsătorie, în divorț, rudele, afinii lor, copiii adoptivi, persoanele aflate sub curatelă, persoanele care se află ori s-au aflat în relații asemănătoare celorla dintre soți (concubinaj).

Termenul „*conlocuire*”, în sensul art.133¹ lit.a) CP, reprezintă acțiunea de coabitare, adică faptul de a locui, a trăi, a conviețui (în aceeași casă, locuință, încăpere, curte, etc.) împreună cu persoanele aflate în căsătorie, divorț, aflate în relații de tutelă și curatelă, cu rudele și afinii lor, cu persoanele aflate în relații asemănătoare celorla dintre soți (concubinaj) și dintre părinți și copii.

Drepturile și obligațiile juridice ale *persoanelor aflate în căsătorie*, adică a soților, iau naștere din ziua înregistrării căsătoriei la organele de stare civilă. Pentru *persoane aflate în divorț* este remarcabil că, în cazul desfacerii căsătoriei de către organul de stare civilă, aceasta încetează din ziua înregistrării divorțului, inclusiv în baza încheierii de desfacere a căsătoriei, emisă de notar, iar în cazul desfacerii căsătoriei pe cale judecătorească – din ziua când hotărârea instanței judecătorești a rămas definitivă.

Sintagma „*persoanele aflate sub tutelă și curatelă*” prevede că tutela și curatela se instituie asupra copiilor separați de părinți în scopul educației și instruirii acestora, precum și al apărării drepturilor și intereselor lor legitime. Tutela se instituie asupra copiilor care nu au atins vârsta de 14 ani. La atingerea vârstei de 14 ani, tutela se transformă în curatelă, fără emiterea unei dispoziții suplimentare de către autoritatea tutelară. Curatela se instituie asupra copiilor în vârstă de la 14 la 18 ani. Tutela și curatela asupra copiilor rămași temporar fără ocrotire părintească se instituie prin dispoziția autorității tutelare teritoriale, în conformitate cu prevederile Legii nr.140/2013 privind protecția specială a copiilor aflați în situații de risc și a copiilor separați de părinți.

Conform art.134 CP, prin *rudenie* se înțelege legătura bazată pe descendența unei persoane dintr-o altă persoană sau pe faptul că mai multe persoane au un ascendent comun. În primul caz, rudenia este în linie dreaptă, iar în al doilea caz – în linie colaterală. Gradul de rudenie se stabilește prin numărul de nașteri. Rudele unuia dintre soți sunt afinii celui-lalt soț. Linia și gradul de afinitate sunt similare liniei și gradului de rudenie. Rude apropiate sunt părinții, copiii, înfiitorii, copiii înfiați, frații și surorile, bunei și nepoții lor.

Sintagma „*persoanele aflate în relații asemănătoare celor de soți (concubinaj)*” cuprinde persoanele aflate într-o relație emoțională, fizică și intelectuală, care presupune că partenerii locuiesc împreună, dar fără beneficii legale, adică fără îndeplinirea formelor legale.

Studiu de caz: Mona și Gogu

Mona și Gogu s-au căsătorit în anul 1987, iar un an mai târziu în familia lor a apărut un copil. În calitate de familie tânără aceștia au primit un apartament cu două odăi, pe care l-au privatizat ulterior. În rezultatul privatizării Mona, Gogu și copilul au primit câte 1/3 cotă parte din apartament. După 10 ani de căsnicie Gogu a divorțat de Mona și a întemeiat o altă familie.

După 22 ani de la divorț, Gogu a revenit la prima soție Mona sub pretextul că nu are unde locui, deoarece a doua soție l-a alungat și fiind proprietarul la 1/3 cotă parte din apartament s-a instalat în domiciliu în care locuia Mona. Locuind împreună cu Mona, Gogu deseori era agresiv, aplica violența fizică și psihologică. În luna iulie 2020 a lovit-o cu un hârleț în cap pe Mona, cauzând-i leziuni medii.

La calificarea faptei organul de urmărire penală era în dilemă în partea ce ține de calitatea de membru al familiei, din motiv că Mona și Gogu erau în divorț timp de 22 ani. Fapta lui Gogu a fost calificată ca violență în familie, deoarece Mona și Gogu au calitate de membri de familie, fiind foști soți, iar durata de timp scursă după desfacerea căsătoriei nu este relevantă pentru calificare.

3.2. Răspunderea contravențională pentru violență în familie

Codul contravențional a fost completat cu art.78¹ – violența în familie – **maltratarea sau alte acțiuni violente, comise de un membru al familiei în privința altui membru al familiei, care au provocat vătămare neînsemnată a integrității corporale.**

Latura obiectivă a contravenției de violență în familie are următoarea structură: fapta prejudiciabilă, care constă în acțiune sau inacțiune, manifestată prin maltratare alte acțiuni violente, soldate cu vătămare neînsemnată a integrității corporale sau a sănătății.

Potrivit Regulamentului Ministerului Sănătății nr.199/2003 „**vătămrile neînsemnate**” reprezintă leziunile ce nu generează o dereglare a sănătății mai mult de 6 zile sau o incapacitate permanentă de muncă.⁴¹

Termenul de maltratare a fost analizat mai sus, explicația fiind valabilă și în contextul realizării laturii obiective a contravenției de violență în familie.

În contextul art.78¹ CC, acțiunea reprezintă comportamentul activ al agresorului și poate fi manifestată prin **bătăi**, care se caracterizează prin

⁴¹ Pct.74, Partea V din *Regulamentul de apreciere medico-legală a gravității vătămării corporale* din 27.06.2003, aprobat prin Ordinul ministrului Sănătății nr.199 din 27 iunie 2003.

aplicarea loviturilor multiple și repetate. Dacă în urma bățăilor sunt provocate vătămări corporale și ale sănătății, gravitatea acestora este apreciată în conformitate cu prevederile Regulamentului Ministerului Sănătății nr.199/2003. Constatarea acțiunilor de tipul bățăilor, chinuirii sau torturii sunt de competența organelor de constatare, urmărire penală și instanței de judecată. Medicul legist are obligațiunea numai de a constata prezența, caracterul și vechimea vătămarilor corporale și ale sănătății generate de anumite acțiuni menționate, agentul vulnerant și semnele modului de producere a vătămarilor în baza datelor medicale.⁴²

Prin urmare, dacă, în rezultatul acțiunilor ilegale asupra organismului/corpului, care intră în categoria noțiunilor de tip bățăi, chinuiri, torturări, nu s-au stabilit vătămări corporale de medicul legist, atunci constatarea acestora ține de competența organelor de constatare sau de urmărire penală prin alte probe și urmează a fi calificate ca vătămări neînsemnate.

Notă: În cazurile în care se constată că unii agresori familiari au fost trași la răspundere contravențională pentru violență în familie de mai multe ori, organul de constatare și cel de urmărire penală urmează a lua în calcul caracterul sistematic caracteristic conduitei violente a agresorului, exprimată prin violență fizică și psihologică, care urmează a fi examinată prin prisma prevederilor art.201¹ CP.

În cazul în care sunt constatate **doar vătămări neînsemnate**, caracteristice contravenției prevăzută de art.78¹ CC, însă care au **caracter sistematic**, aceasta denotă un comportament abuziv și agresiv, de impunere a voinței și controlului asupra victimei. Respectiv, materialele procesului contravențional vor fi transmise organului de urmărire penală, iar fapta va fi calificată ca **violență psihologică**, prin prisma prevederilor art.201¹ alin.(1) lit.b) CP.⁴³

Practica investigării infracțiunilor de violență în familie denotă că ofițerii de urmărire penală nu examinează fapta de violență în familie prin prisma prevederilor art.201¹ alin.(1) lit.b) CP (*izolare, intimidare în scop de impunere a voinței sau a controlului personal asupra victimei*).

⁴² Pct.79, Ibidem.

⁴³ Sesizarea Procuraturii Generale nr.25-2d/18 – 183 din 27 aprilie 2018.

Notă: Lipsa urmărilor prejudiciabile exprimate prin vătămarea ușoară a integrității corporale sau a sănătății nu exclude prezența elementelor infracțiunii de violență în familie, prevăzută de art.201¹ alin.(I) lit.b) CP și exprimată prin intimidarea membrului de familie, prin diverse forme, în scop de impunere a voinței sau a controlului personal asupra victimei (de exemplu, acțiunile de lovire, bătăi însoțite de ofense, injurii, insultări, amenințări verbale, distrugerea obiectelor, aruncarea în direcția victimei a unor obiecte ascuțite, fapte ce provoacă suferințe fizice și psihice, stări de tensiune ce intimidează și înfricoșează victima), fapt ce o impune să-și schimbe comportamentul, iar agresorul acționează în asemenea mod în scopul impunerii voinței și controlului personal asupra victimei.

Astfel, în cazul constatării comportamentului violent al agresorului, exprimat printr-o serie de acțiuni de tip bătăi, lovituri, amenințări cu aplicarea violenței, caracteristice violenței în familie în scop de impunere a voinței sau a controlului personal asupra victimei, aceste fapte vor fi examinate prin prisma **violenței psihologice**.⁴⁴

3.3. Identificarea agresorului primar

În practică întâlnim deseori cazuri de depunere a plângerilor din partea mai multor membri de familie, cu învinuiri reciproce de violență în familie.

Pentru a exclude urmărirea concomitentă, este necesar de identificat **agresorul primar**. Soluția oferită de Legea nr.45/2007 în art.2 este că agresorul primar va fi identificat, având în vedere:

- a) care dintre subiecții implicați a acționat în apărarea sa ori a altei persoane;
- b) probabilitatea survenirii unor situații critice pentru fiecare persoană;
- c) modul de acționare în cadrul scenei de violență și gravitatea leziunilor provocate de fiecare persoană;
- d) plângerile anterioare de violență în familie, alte împrejurări care indică la inițiatorul actelor de violență.

⁴⁴ Ibidem.

Studiu de caz: *Olivia*

Olivia are 56 de ani, locuiește în satul X, în casa la sol pe care au construit-o împreună cu fostul soț în timpul căsătoriei. Olivia are doi copii care sunt majori și locuiesc în capitală. Doi ani în urmă Olivia a divorțat de fostul soț, după 28 ani de căsnicie, pe motivul violenței în familie.

În prezent în judecată se examinează litigiul ce ține de partajul averii. Până când instanța va soluționa cauza privind partajul, curtea, poarta și câinele au rămas comune. Chiar dacă au divorțat, între cei doi foști soți deseori apar conflicte și este solicitată intervenția Poliției.

Fostul soț a fost condamnat pentru violență în familie și a executat pedeapsa cu munca neremunerată în folosul comunității, dar comportamentul lui nu s-a schimbat. Într-o zi, Olivia hrănea câinele cu niște oase de pui. Înfuriat, fostul soț, sub pretextul că aceste alimente sunt dăunătoare câinelui, a lovit-o pe Olivia după care a apucat-o de mână și a târât-o prin curte. În timpul altercației, pentru a se elibera din mâinile agresorului, Olivia a mușcat degetul fostului soț. Imediat ce a reușit să scape din mâinile agresorului, a fugit la vecini și a chemat Poliția. Un apel similar a fost făcut și de către fostul soț al Oliviei.

La venirea echipajului de poliție fostul soț era cu bandaj la deget și a negat faptul că a aplicat violența față de Olivia. Mai mult, a invocat că de fapt el are calitate de victimă, pentru că soția l-a mușcat de deget, este violentă și are nevoie de ordonanță de protecție. Olivia a explicat polițiștilor că fostul ei soț minte, el a agresat-o fizic și ea are nevoie de protecție. Angajații Poliției au întocmit două procese-verbale de contravenție în temeiul art.78¹ CC în care ambii soți aveau calitatea de agresor și victimă și le-au expediat în instanța de judecată.

La examinarea cauzelor indicate supra instanța de judecată a aplicat algoritmul privind stabilirea agresorului primar l-a recunoscut vinovat pe soțul Oliviei și a încetat procesul contravențional în privința Oliviei. În hotărârea emisă, instanța a constatat că în acțiunile Oliviei lipsește vinovăția pentru că ea a fost forțată să îl muște de deget pe fostul ei soț din necesitatea de a se apăra împotriva atacului, agresiunii, comportării ilegale din partea soțului violent.

TEMA 4.

EVALUAREA RISCURILOR ȘI EMITEREA ORDINULUI DE RESTRICȚIE DE URGENȚĂ

După studierea acestei teme angajații Poliției vor fi capabili:

- să aplice mecanismul de constatare și evaluare a riscurilor;
- să acorde sprijinul necesar în elaborarea planului personalizat de siguranță;
- să asigure aplicarea eficientă a măsurilor de protecție;
- să cunoască modalitatea de a asigura desfășurarea măsurilor de prevenire primară, secundară și terțiară.

4.1. Mecanismul de constatare și evaluare a riscurilor în cazurile de violență în familie

În cazurile de violență în familie, organul de constatare sau organul de urmărire penală prezent la fața locului va evalua riscul prin chestionarea subiecților violenței în familie (victimei) referitor la factorii de risc, care generează violență în familie sau care pot favoriza escaladarea actelor de violență și abuz asupra victimelor. Angajații Poliției vor informa victima că scopul chestionării/întrebărilor vizează, în primul rând, **protecția și siguranța ei și a copiilor** și că evaluarea are loc pentru constatarea riscului iminent de producere a actelor de violență în familie.

Angajatul Poliției care constată și evaluează riscurile va ține cont de:

- a) indicarea naturii relațiilor dintre subiecți;
- b) descrierea stării emoționale (acțiunile victimei și agresorului la fața locului) și a primelor observații de la fața locului;
- c) prezența altor victime;
- d) necesitatea acordării asistenței medicale;
- e) informație privind cazurile de violență în familie comise anterior;
- f) indică în diagrama vătămarilor corporale localizarea vătămarilor vizibile;
- g) accesul la arme a agresorului, precum și faptul deținerii armei;
- h) informație despre agresor privind răspunderea penală și/sau contravențională aplicată anterior;

- i) relatările verbale făcute de către victimă, agresor sau alte persoane (martor, membru de familie, rudă, asistent social comunitar, medic de familie, polițist, autoritatea tutelară, psiholog, profesor, etc.), care vine în contact cu victima sau membrii familiei sau care cunoaște situația în familia respectivă;
- j) rezultatele interviului de protecție al copilului/copiilor dacă realizarea imediată de protecție a fost posibilă în conformitate cu prevederile punctelor 9-11 ale Instrucțiunilor privind mecanismul intersectorial de cooperare pentru identificarea, evaluarea, referirea, asistența și monitorizarea copiilor victime și potențiale victime ale violenței, neglijării, exploatării și traficului, aprobate prin Hotărârea Guvernului nr.270/2014.

Angajații Poliției urmează să culeagă informații cu referire la factorii de risc din **toate sursele identificate** – victima, membrii de familie, martori, asistentul social comunitar, medicul de familie, angajați ai Poliției care anterior au intervenit în familia vizată pentru soluționarea cazurilor de violență, avocații, evaluatorii cauțiunii, ofițerii de urmărire penală până la condamnare, consilierii de probațiune, evaluatori de custodie, etc.

În cazul în care victima neagă afirmațiile, minimizează violența, angajații Poliției vor lua în considerare relatările martorilor, specialiștilor, etc.

În procesul intervenției, polițistul va evalua riscul și va întreprinde măsurile necesare pentru **asigurarea imediată a siguranței** victimei, după caz:

- a) va elibera ordinul de restricție de urgență, asigurând astfel victimei și altor membri ai familiei siguranță în locuința lor și în afara acesteia;
- b) după necesitate, cu acordul victimei, va acorda asistență la plasarea victimelor în centrele specializate de reabilitare sau de plasament, în vederea asigurării securității lor;
- b) va informa și asista victima în obținerea ordonanței de protecție, emise de către instanța judecătorească;
- c) în cazul în care victima se află în stare de imposibilitate (fizică sau psihică), va înainta în instanța de judecată un demers cu anexarea materialelor de constatare prin care se va solicita instanței emiterea ordonanței de protecție cu aplicarea restricțiilor față de agresor.

Notă: Angajații Poliției sunt obligați să raporteze autorităților competente despre actele de violență în familie care pun în pericol viața sau sănătatea victimei ori despre pericolul iminent de a se produce asemenea acte de violență. În celelalte cazuri, raportarea se va efectua doar cu acordul victimei.⁴⁵ Raportarea cazurilor de violență asupra copiilor, inclusiv bănuială rezonabilă de violență asupra copiilor, este obligatorie și nu este necesar de a se efectua cu acordul victimei.

Chestionarul de constatare și evaluare a riscurilor *nu este un act procesual*, dar servește drept supliment pentru emiterea ordinului de restricție de urgență sau a ordonanței de protecție și poate fi admis în calitate de mijloc material de probă, pentru constatarea infracțiunii, în condițiile art.273 CPP.

Dacă actele de violență în familie au fost săvârșite asupra a doi sau mai mulți membri de familie și dacă aceștia locuiesc într-o gospodărie comună, dar, în același timp, în locuințe (încăperi) separate, **constatarea și evaluarea riscurilor, precum și eliberarea ordinului de restricție de urgență în privința agresorului, se va înfăptui pentru fiecare victimă separat.**

4.2. Mecanismul de eliberare și supraveghere în baza ordinului de restricție de urgență în cazurile de violență în familie

Ordinul de restricție de urgență este o măsură provizorie de protecție a victimei violenței în familie aplicată de Poliție pentru un termen de 10 zile, prin care are loc înlăturarea imediată a agresorului din locuința familiei și stabilirea unor interdicții prevăzute de lege, în vederea prevenirii repetării/comiterii acțiunilor violente, asigurând astfel victimei și altor membri ai familiei siguranța în locuința lor și înafara acesteia.

Eliberarea ordinului de restricție de urgență. În cazul stabilirii circumstanțelor din care rezultă o bănuială rezonabilă că au fost comise acte de violență în familie și/sau persistă un pericol iminent de comitere sau repetare a acțiunilor violente ori de escaladare a situației, angajatul Poliției imediat va dispune eliberarea ordinului de restricție de urgență. Polițistul care a eliberat ordinul de restricție de urgență va explica agresorului drepturile și obligațiile acestuia, în special:

⁴⁵ Legea nr.45/2007 cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie, art.12 alin.(4).

- a) scopul și temeiurile eliberării ordinului de restricție de urgență;
- b) rezultatele evaluării riscurilor și nivelul de risc determinat;
- c) ordinul de restricție de urgență este eliberat ca rezultat al evaluării riscurilor și indiferent de voința victimei;
- d) durata de acțiune a ordinului de restricție de urgență;
- e) drepturile și căile de atac;
- f) obligațiile în legătură cu eliberarea ordinului de restricție de urgență;
- g) răspunderea **contravențională** ce survine pentru neexecutarea intenționată sau eschivarea de la executarea cerințelor ordinului de restricție de urgență.

Angajatul Poliției care a eliberat ordinul de restricție de urgență va informa Serviciul de Gardă / Dispeceratul Poliției, care va înregistra ordinul de restricție în *Registrul de evidență unică a ordinelor de restricție de urgență*.

Ordinul de restricție de urgență se emite în două exemplare, un exemplar (copia) se înmânează agresorului contra semnătură, cu mențiunea respectivă în procesul-verbal cu privire la înmânarea actului de procedură.

Ordinul de restricție de urgență se eliberează pentru o perioadă de până la 10 zile și se pune imediat în aplicare.

La emiterea ordinului de restricție de urgență, agresorul și victima (în cazul copiilor – reprezentantul legal al victimei) urmează a fi informați despre restricțiile aplicate, drepturile și obligațiile care le revin și despre răspunderea pentru neexecutarea cerințelor ordinului de restricție.⁴⁶

La părăsirea de către agresor a locuinței, angajatul Poliției care a eliberat ordinul de restricție de urgență obligatoriu va solicita agresorului să predea imediat toate cheile de la locuință, care sunt ulterior transmise victimei sau sunt preluate spre păstrare provizorie la subdiviziunea de Poliție. Părăsind locuința, agresorul poate lua, sub supravegherea Poliției, numai articole de uz personal strict necesare (haine, documente, obiecte de igienă).

Notă: În privința agresorului minor nu se va emite ordinul de restricție de urgență.

⁴⁶ Legea nr.45/2007 cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie, art.121 alin.(2).

Dacă minorul cu vârsta cuprinsă între 16 și 18 ani a săvârșit contravenția de violență în familie, în conformitate cu prevederile art.16 alin.(3) CC, la demersul agentului constatator, instanța de judecată poate aplica față de minor măsurile de constrângere cu caracter educativ prevăzute la art.104 CP. Procedură analogică se va aplica în cazurile săvârșirii de către minor a unei infracțiuni de violență în familie.

Ordinul de restricție de urgență va conține:

- a) antetul subdiviziunii polițienești teritoriale;
- b) numărul de înregistrare (înregistrat în condițiile actelor normative⁴⁷);
- c) data eliberării (corespunde cu data înregistrării);
- d) ora eliberării (corespunde cu ora înregistrată în *Registrul de evidență a ordinelor de restricție de urgență*);
- e) localitatea în care a fost dispusă eliberarea (corespunde cu locul unde a fost cercetat cazul);
- f) funcția, numele și prenumele angajatului organului de constatare sau organului de urmărire penală care eliberează ordinul de restricție de urgență;
- g) temeiul eliberării ordinului de restricție de urgență (se indică de la cine a parvenit sesizarea cu privire la comiterea actelor de violență în familie);
- h) numărul de înregistrare a cazului (*numărul înregistrat în Registrul de evidență a altor informații cu privire la infracțiuni și incidente (Registrul nr.2) sau în Registrul de evidență a sesizărilor cu privire la infracțiuni (Registrul nr.1) al Inspectoratului de poliție, în ordinea stabilită de Ordinul interdepartamental nr.121/254/286-0/95 din 18.07.2008 „Privind evidența unică a infracțiunilor, a cauzelor penale și a persoanelor care au săvârșit infracțiuni”*);
- i) partea descriptivă sau partea de constatare;
- j) rezultatele constatării și evaluării riscului;
- k) baza legală sau instrumentele juridice naționale care au stat la baza eliberării ordinului de restricție de urgență;
- l) partea dispozitivă în care se indică:
 - obligarea agresorului de a părăsi temporar locuința comună (se indică adresa) fără a decide asupra modului de proprietate asupra bunurilor;
 - datele de identitate și de domiciliere ale agresorului;

⁴⁷ Legea nr.45/2007 cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie, art.12 alin.(4).

- restricțiile aplicate (interzicerea contactului vizual sau orice alt contact, inclusiv telefonic, prin corespondență sau prin orice alt mijloc cu victima și cu copiii ei; interzicerea de a se apropia de anumite locuri: locul de muncă, de studii, alte locuri determinate pe care victima/victimele le frecventează; interzicerea de a purta sau păstra armă);
- termenul de aplicare a ordinului de restricție de urgență (momentul din care începe să curgă acțiunea și perioada de acțiune, dar care nu poate depăși termenul de 10 zile);
- informarea agresorului despre dreptul de contestare a ordinului de restricție de urgență în instanța de contencios administrativ;
- funcția, numele și prenumele angajatului organului de constatare sau organului de urmărire penală care a eliberat ordinul de restricție de urgență și semnătura acestuia.

Notă: Victima are dreptul, în perioada de acțiune a ordinului de restricție de urgență, să solicite, în condițiile legii, eliberarea ordonanței de protecție. Acțiunea ordinului de restricție de urgență, în acest caz, se prelungește de drept și încetează odată cu punerea în aplicare a măsurilor de protecție stabilite de instanța de judecată.⁴⁸

4.3. Supravegherea ordinului de restricție de urgență

Odată cu eliberarea ordinului de restricție de urgență, angajatul organului de constatare sau al organului de urmărire penală care l-a eliberat va întocmi **procesul-verbal** privind înmânarea ordinului de restricție de urgență prin care, contra semnătură, agresorul va confirma că a fost informat cu privire la măsurile stabilite în ordinul de restricție de urgență, despre drepturile și obligațiile în legătură cu eliberarea ordinului despre sancțiunile care urmează a fi aplicate în cazul neexecutării măsurilor stabilite prin ordinul de restricție de urgență.

Angajatul Sectorului de Poliție, din raza de domiciliere a agresorului, va asigura evidența nominală a agresorului și va iniția **dosarul de acumulare** (*fișa de evidență*) a lucrului de prevenire terțiară.

Angajații Sectorului de Poliție vor stabili contact cu victima și vor agreea căile de informare sau sesizare a Poliției în caz de încălcare ori tentativă de încălcare a ordinului.

⁴⁸ Legea nr.45/2007 cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie, art.12¹ alin.(2).

Periodic, dar nu mai rar decât o dată în săptămână, angajații Sectorului de Poliție vor desfășura vizite inopinate, în timpul zilei (interval de timp cuprins între orele 06:00 și 22:00) la domiciliul agresorului sau al victimei, în vederea verificării respectării ordinului de restricție de urgență, precum și desfășurării măsurilor de prevenire terțiară. Fiecare vizită la domiciliul agresorului familial, convorbirile de prevenție desfășurate cu acesta vor fi confirmate prin explicație de la agresor, victimă, membrii familiei, vecini sau alte persoane care intră în contact cu membrii familiei, cu mențiunea respectivă în dosarul de acumulare și anexarea materialelor confirmative.

4.4. Răspunderea pentru încălcarea ordinului de restricție de urgență

Dacă în procesul supravegherii ordinului de restricție de urgență se va releva faptul că agresorul familial **intenționat** nu a executat sau s-a eschivat de la executarea ordinului de restricție de urgență, agentul constatator va iniția în privința agresorului procedura contravențională în baza elementelor constitutive ale componenței de contravenție prevăzută de art.318¹ CC.

În cazul încălcării ordinului de restricție de urgență, toate actele de constatare în procesul contravențional, imediat după finalizarea activității de constatare, dar nu mai târziu de 24 ore, se transmit instanței de judecată pentru examinare, însoțite de propunerea agentului constatator privind judecarea cauzei contravenționale în regim de urgență și cu precădere, precum și aplicarea arestului contravențional.

Dacă se relevă o bănuială că agresorul/contravenientul manifestă comportament agresiv sau există un pericol iminent pentru viața sau sănătatea victimelor, sau dacă acesta nu respectă cu rea-voință prevederile ordinului de restricție de urgență și refuză părăsirea locuinței, în privința acestuia vor fi aplicate **măsurile legale de constrângere**, iar actele de constatare acumulate în cadrul procesului contravențional pentru cumul de contravenții (art.318¹ și art.336 CC) vor fi transmise imediat în adresa instanței de judecată, însoțite de propunerea agentului constatator privind judecarea cauzei contravenționale în regim de urgență și cu precădere, precum și aplicarea arestului contravențional.

În cazul încălcării ordinului de restricție de urgență, agentul constatator este în drept să aplice **măsurile procesual-penale de constrângere**, în conformitate cu prevederile art.435 CC, care stabilește posibilitatea reținerii contravenientului. Procedura și condițiile reținerii au fost descrise în secțiunea precedentă.

4.5. Planul personalizat de siguranță

Planul personalizat de siguranță este un document prin care se realizează planificarea siguranței victimei violenței în familie. La întocmirea planului se ține cont de informația și riscurile identificate în procesul de evaluare a riscurilor.

Scopul planului este informarea victimei privind măsurile de siguranță primare ce necesită a fi urmate în cazul unui pericol iminent de comitere repetată a actelor de violență în familie pentru reducerea riscurilor de săvârșire repetată a actelor de violență asupra victimei.

Planul personalizat de siguranță a victimei și Chestionarul de constatare și evaluare a riscurilor în cazurile de violență în familie se va completa la fiecare sesizare de violență în familie, indiferent de faptul dacă a fost sau nu emis ordinul de restricție de urgență.

Foto: Centrul de Drept al Femeilor

TEMA 5.

ASIGURAREA PROTECȚIEI ȘI ASISTENȚEI VICTIMELOR VIOLENȚEI ÎN FAMILIE. SUPRAVEGHEREA ORDONANȚEI DE PROTECȚIE

După studierea acestei teme angajații Poliției vor fi capabili:

- să asiste victima în obținerea ordonanței de protecție;
- să interacționeze eficient cu victimele aflate în stare de criză, să faciliteze referirea la serviciile specializate;
- să înainteze demers privind emiterea ordonanței de protecție;
- să asigure supravegherea ordonanței de protecție;
- să aplice măsurile de constrângere pentru încălcarea sau neexecutarea ordonanței de protecție;
- să sesizeze alte organe competente în cazul încălcării ordonanței de protecție.

5.1. Asistarea victimei în obținerea ordonanței de protecție

Ordonanța de protecție este un act legal, prin care instanța de judecată aplică măsuri de protecție victimei pentru o perioadă determinată de timp. Angajații Poliției, în cadrul intervenției lor în soluționarea cazurilor de violență în familie, vor informa victima despre posibilitatea obținerii ordonanței de protecție în procedura civilă (art.278⁴-278⁹ CPC)⁴⁹ și în procedura penală (art.215¹ CPP)⁵⁰. **Măsurile de protecție, prevăzute la art.215¹ CPP pot fi aplicate doar în cadrul unui proces penal.**

Pentru solicitarea ordonanței de protecție, victima se poate adresa instanței de judecată personal sau prin reprezentant, căruia i-au fost delegate împuterniciri. În cazul **imposibilității** depunerii cererii de către victimă din motive de sănătate, vârstă sau alte motive întemeiate, la solicitarea ei, cererea pentru eliberarea ordonanței de protecție poate fi depusă, în interesele victimei, de către organul de **poliție, organul de asistență socială** sau de către **procuror**.

⁴⁹ Ordinul IGP nr.360 din 08.08.2018 cu privire la aprobarea Instrucțiunii metodice privind intervenția Poliției în prevenirea și combaterea cazurilor de violență în familie, pct.97.

⁵⁰ Legea nr.45/2007 cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie, art.12¹ alin.(5).

Imposibilitatea victimei de a depune cererea privind eliberarea ordonanței de protecție se referă la situația când victima se află în **stare de neputință**:

- a) **fizică** (victima este internată în spital, este plasată în centrul de plasament, este traumatizată, și-a găsit refugiu într-un alt adăpost, are o vârstă înaintată, are la îngrijire copii, alte cazuri cu efect similar);
- b) **psihică** (victima se află în stare depresivă, emoționată, izolată, temere, are suferințe psihice, alte cazuri cu efect similar).

În toate cazurile menționate supra, la cerere trebuie să fie anexată cererea victimei cu indicarea motivelor sau a situației care atestă imposibilitatea victimei de a se adresa personal.

Notă: Angajatul Poliției nu poate semna demersul de eliberare a ordonanței de protecție și nu poate participa la ședința de judecată dacă nu deține împuterniciri de reprezentare a autorității, eliberată de conducătorul acesteia. În cazul minorilor și a persoanelor aflate sub ocrotire, măsurile de protecție se vor solicita instanței de judecată indiferent de existența sau lipsa cererii din partea victimei sau a reprezentantului ei legal.

În cazul în care angajatul Poliției primește cererea victimei cu privire la depunerea demersului privind emiterea ordonanței de protecție, iar victima este în **imposibilitate** de a depune personal cererea, angajatul Sectorului de Poliție sau ofițerul de urmărire penală, în cel mai scurt timp, dar nu mai târziu de 24 ore, va înainta această cerere în instanța de judecată împreună cu toate materialele probante pentru a fi examinată și luate măsurile de asigurare a protecției victimei și a membrilor de familie prin emiterea unei ordonanțe de protecție.

Pentru susținerea cererii de eliberare a ordonanței de protecție, angajații Sectorului de Poliție sau ofițerul de urmărire penală vor anexa următoarele materiale:

- a) cererea victimei;
- b) referința autorității publice locale;
- c) caracteristica de la locul de muncă;
- d) explicații de la victimă sau membrii de familie, vecini, rude referitor la comportamentul agresorului;
- e) copiile proceselor-verbale cu privire la contravenții, întocmite pentru actele de violență în familie comise anterior;

- f) copiile ordonanțelor de protecție emise de către instanța de judecată și informații referitoare la executarea acestora;
- g) copiile proceselor-verbale privind intervențiile echipelor multidisciplinare în cazurile violenței în familie;
- h) copiile proceselor-verbale de evaluare a condițiilor de trai (întocmite trimestrial de către asistentul social comunitar);
- i) informații de la centrele de expertiză medico-legală referitoare la stabilirea vătămărilor corporale cauzate victimei;
- j) copia chestionarului de constatare și evaluare a riscurilor în cazurile de violență în familie;
- k) copia planului personalizat de siguranță a victimei;
- l) copiile materialelor examinate anterior privind comiterea cazurilor de violență în familie;
- m) alte materiale.

Dacă probele prezentate sunt insuficiente pentru ca instanța să-și formeze o concluzie, aceasta ar putea solicita unele acte necesare pentru examinarea cererii de la Poliție sau organul de asistență socială, cum ar fi: raportul de caracterizare a familiei și a presupusului agresor, informația dacă au fost raportate sau înregistrate cazuri de violență în această familie, dacă agresorul se află la evidență nominală, dacă victima a beneficiat de asistență, etc.

Notă: Pentru mai multe detalii cu referire la condițiile de formă și de conținut ale cererii privind aplicarea măsurilor de protecție recomandăm să se consulte modelul de cerere prezentat în Ordinul nr.360, Anexa 12.⁵¹

Măsurile de protecție. Pentru înlăturarea unui pericol iminent, pentru prevenirea unei infracțiuni grave cu privire la viața, sănătatea și integritatea victimei, ordonanța de protecție poate impune agresorului una sau mai multe măsuri de protecție.

În dependență de fiecare caz, instanța va aplica măsurile cele mai adecvate pentru a oferi protecție maximă victimei și, după caz, copiilor. Măsurile de protecție sunt enumerate exhaustiv în Legea nr.45/2007 și CPC, după cum urmează:

⁵¹ Ordinul IGP nr.360 din 08.08.2018 cu privire la aprobarea Instrucțiunii metodice privind intervenția Poliției în prevenirea și combaterea cazurilor de violență în familie, Anexa nr.12 pag.76.

- a) obligarea de a părăsi temporar locuința comună ori de a sta departe de locuința victimei, fără a decide asupra modului de proprietate asupra bunurilor;
- b) obligarea de a sta departe de locul aflării victimei, la o distanță ce ar asigura securitatea acesteia, excluzând și orice contact vizual cu victima sau cu copiii acesteia, cu alte persoane dependente de ea;
- c) interzicerea oricărui contact, inclusiv telefonic, prin corespondență sau în orice alt mod, cu victima sau cu copiii acesteia, cu alte persoane dependente de ea;
- d) interzicerea să se apropie de anumite locuri: locul de muncă al victimei, locul de studii al copiilor, alte locuri determinate pe care persoana protejată le frecventează;
- e) obligarea, până la încetarea măsurilor de protecție, de a contribui la întreținerea copiilor pe care îi are în comun cu victima;
- g) limitarea drepturilor în privința bunurilor aflate în posesia și folosința victimei;
- h) obligarea de a participa la un program special de tratament sau de consiliere pentru reducerea violenței sau pentru înlăturarea ei;
- j) interzicerea de a păstra și purta armă.⁵²

Notă: Atunci când angajatul Poliției solicită aplicarea măsurilor de protecție prevăzute la art.278⁷ alin.(2) lit.a)-d) CPC, se va solicita instanței de judecată, în mod obligatoriu, dispunerea monitorizării electronice a agresorului familial, în modul prevăzut de lege.

Monitorizarea electronică constă în supravegherea prin sistemele GPS, prin utilaj telefonic fix sau mobil a agresorului. În acest caz persoanei i se atașează un dispozitiv special, care constă în brățară specială instalată la mână sau picior sau dispozitiv mobil.

Victima și membrii familiei acesteia ar putea fi monitorizați electronic doar dacă își exprimă acordul în formă scrisă.

Obligarea agresorului de a părăsi temporar locuința comună, fără a decide asupra modului de administrare și dreptului de dispoziție asupra bunurilor. Atunci când circumstanțele cauzei formează instanței convingerea certă că modul de manifestare a agresorului are menirea să inducă victimei o stare reală, accentuată de frică și că aflarea lui în proximitatea

⁵² Legea nr.45/2007 cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie, art.15 alin.(1).

victimei prezintă pericol pentru viața, sănătatea și integritatea acesteia, va fi aplicată măsura prevăzută la art.278⁷ alin.(2) lit.a) CPC.

Deși dreptul de proprietate al agresorului poate fi violat prin aplicarea acestei măsuri, în cazurile de violență în familie, potrivit jurisprudenței CtEDO, **prioritate au viața și sănătatea** victimei. În cazurile de violență în familie, drepturile de proprietate ale agresorului nu pot să ia locul drepturilor victimei la viața și integritatea fizică și mentală (*cauza Opuz vs. Turcia hotărârea din 09.06.2009, cererea nr. 33401/02, pct. 147*). Respectiv, măsura în cauză poate fi aplicată chiar dacă agresorul este titularul unic al dreptului de proprietate asupra locuinței în care locuiește împreună cu victima.

Interzicerea oricărui contact, inclusiv telefonic, prin corespondență sau în orice alt mod, cu victima sau cu copiii acesteia, cu alte persoane dependente de ea. În cazul dispunerii acestei măsuri, instanța nu poate lăsa la alegerea victimelor (minore) posibilitatea de a contacta cu tatăl agresor pe perioada aplicării acestei măsuri, întocmind formulări ambigue, contrare scopului legii (spre exemplu, *a permite comunicarea agresorului cu copiii pe toată durata măsurilor de protecție doar la dorința acestora*).

Interzicerea să se apropie de anumite locuri: locul de muncă al victimei, locul de studii al copiilor, alte locuri determinate pe care persoana protejată le frecventează. În cazul dispunerii măsurii de protecție prevăzute la art.278⁷ alin.(2) lit.d) CPC, instanța va stabili în ședința de judecată care sunt locurile frecventate de victimă și copiii acesteia pentru a fi indicate concret în ordonanța de protecție. Această informație este necesară pentru asigurarea supravegherii ordonanței de protecție. Instanța va dispune în mod obligatoriu, **monitorizarea electronică a agresorului familial**, în modul prevăzut de lege.

Interzicerea de a păstra și a purta armă în cazul dispunerii măsurii de protecție prevăzute la art.278⁷ alin.(2) lit.i) CPC. Păstrarea și purtarea armelor sunt reglementate de Legea nr.130/ 2012 privind regimul armelor și munițiilor cu destinație civilă. În cazul acelor de violență legea expres prevede posibilitatea de **limitare a dreptului la posesie și port-armă** a persoanelor care prezintă pericol pentru ordinea publică, viața și integritatea corporală a persoanelor și se află la evidența organelor de poliție. Persoanele care, în activitatea lor de serviciu, sunt dotate cu arme, pot utiliza aceste arme numai în orele de serviciu, în cazul în care nu pot prejudicia victima. Persoanelor dotate cu arme la serviciu li se interzice să poarte arme în afara orelor de serviciu.

Obligarea de a participa la un program special de tratament sau de consiliere pentru reducerea violenței sau pentru înlăturarea ei. Dacă o asemenea acțiune este determinată de instanța de judecată ca fiind necesară pentru reducerea violenței sau pentru eliminarea ei, instanța de judecată va ține cont de prevederile *Regulamentului cadru de organizare și funcționare a Centrului de Asistență și Consiliere pentru Agresorii Familiali și a standardelor minime de calitate*, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.496 din 30.06.2014. Se va avea în vedere că prin prisma pct.25 al Regulamentului menționat, pentru admiterea la Centrul Pentru Agresorii Familiali este necesar **acordul** în scris al agresorului, iar în cazul minorilor – acordul reprezentantului legal al acestora.

De asemenea, instanța de judecată va analiza, prin prisma probelor prezentate și a intimei convingeri, dacă agresorul nu are **contraindicațiile**, prevăzute la pct.2 din Anexa nr.1 la Regulamentul sus-menționat, pentru a fi admis la Centrul de Asistență și Consiliere pentru Agresorii Familiali, cum ar fi:

- a) prezența bolilor infecțioase în stare activă;
- b) atestarea dereglărilor de comportament care prezintă pericol real pentru membrii Centrului și ai grupului de consiliere;
- c) dependență de alcool și substanțe psiho-active;
- d) prezența tulburărilor psihice (boli mintale sau deficiențe mintale).

La aplicarea acestei măsuri se va ține cont și de faptul că pentru fiecare agresor în parte, managerul de caz asigură o **planificare individualizată** a serviciilor și implementarea unui plan de asistență care se revizuieste o dată la două luni. Totodată, potrivit pct.29 din Anexa nr.2 la Hotărârea Guvernului menționată supra, durata programului de consiliere în grup este de 24-26 săptămâni, adică de aproximativ 6 – 6,5 luni. Respectiv, aplicând această măsură, instanța nu va indica termenul ei, acesta fiind stabilit în cadrul Centrului de Asistență și Consiliere pentru Agresorii Familiali, în mod individual.

Măsura – obligarea de a face un examen medical privind starea psihică și dependența de droguri/alcool și, dacă există avizul medical care confirmă dependența de droguri/alcool, **de a face un tratament medical forțat de alcoolism/narcomanie, este inserată în art.215¹ CPP. Respectiv, această măsură poate fi solicitată și aplicată doar în cadrul procesului penal.**

Măsurile de protecție prevăzute la art.215¹ CPP. Legislația procesual penală stabilește condițiile speciale de aplicare a măsurilor de protecție victimelor violenței în familie.

Măsurile de protecție prevăzute la art.215¹ CPP pot fi aplicate bănuितului, învinuitului sau inculpatului doar în cadrul unui proces penal. Dacă, în cadrul procesului penal, se constată că victima violenței în familie se află în pericol de a fi supusă violenței sau altor acțiuni ilegale, inclusiv de distrugere a bunurilor sale, organul de urmărire penală sau procurorul este obligat să intervină neîntârziat pentru a asigura obținerea măsurilor de protecție. Demersul de obținere a măsurilor de protecție poate fi înaintat de către organul de urmărire penală sau de către procuror și în baza cererii părții vătămate.

În cazul depunerii **cererii** la organul de urmărire penală sau la procuror, aceștia vor înainta imediat, printr-un **demers**, cererea în instanța de judecată pentru a fi examinată. Instanța de judecată, prin **încheiere**, emite, în 24 de ore de la primirea cererii, o **ordonanță** de protecție, prin care poate oferi protecție victimei, aplicând bănuितului, învinuitului, inculpatului una sau mai multe dintre următoarele **măsuri**:

- a) obligarea de a părăsi temporar locuința comună ori de a sta departe de locuința victimei, fără a decide asupra modului de proprietate asupra bunurilor;
- b) obligarea de a sta departe de locul aflării victimei, la o distanță ce ar asigura securitatea victimei, excluzând și orice contact vizual cu ea sau cu copiii acesteia;
- c) interzicerea oricărui contact, inclusiv telefonic, prin corespondență sau în orice alt mod cu victima sau cu copiii acesteia, cu alte persoane dependente de ea;
- d) interzicerea să se apropie de anumite locuri: locul de muncă al victimei, locul de studii al copiilor, alte locuri determinate pe care persoana protejată le frecventează;
- e) limitarea dispunerii unilaterale de bunurile comune;
- f) obligarea de a face un examen medical privind starea psihică și dependența de droguri/alcool și, dacă există avizul medical care confirmă dependența de droguri/alcool, de a face un tratament medical forțat de alcoolism/narcomanie;

- g) obligarea de a participa la un program special de tratament sau de consiliere, dacă o asemenea acțiune este determinată de instanța de judecată ca fiind necesară pentru reducerea violenței sau pentru dispariția ei;
- h) interzicerea de a păstra și purta armă.⁵³

Măsurile de protecție ce țin de obligarea de a părăsi temporar locuința comună ori de obligarea agresorului de a sta departe de locuința victimei, de locul aflării victimei, de a nu contacta victima prin orice mijloc sau de a se apropia de anumite locuri pe care persoana protejată le frecventează, **se vor solicita a fi aplicate obligatoriu cu monitorizarea electronică.**

Termenul măsurilor de protecție. Măsurile de protecție sunt provizorii, durata măsurilor se stabilește în mod expres de instanță în dependență de circumstanțele cauzei. Conform art.15 din Legea nr.45/2007, măsurile de protecție prevăzute se aplică pe un termen de **până la 3 luni**, pentru a înlătura de îndată pericolul iminent de expunere a victimei și copiilor la acte violente.

Prelungirea măsurilor de protecție. Dacă pericolul se menține și există necesitatea de protecție, persoana, care a depus cererea privind aplicarea măsurilor de protecție a victimei violenței în familie, poate ulterior depune o cerere privind prelungirea termenului de aplicare a măsurilor. Cererea de prelungire a termenului măsurilor de protecție trebuie depusă și examinată până la expirarea primului termen. Cererea depusă după expirarea termenului se va considera ca o cerere nouă și se va examina aleatoriu de un complet de judecată în procedură separată.

Notă: Dacă la expirarea termenului măsurilor de protecție, viața, libertatea, integritatea fizică sau psihică sunt puse în pericol, victima poate solicita o nouă ordonanță de protecție.

Revocarea cererii. La cererea întemeiată a victimei, instanța de judecată poate **revoca** măsurile de protecție aplicate, asigurându-se că voința victimei este liber exprimată și nu a fost supusă presiunilor din partea agresorului. Revocarea poate fi dispusă, dacă sunt îndeplinite, cumulativ, următoarele condiții: agresorul a respectat interdicțiile și obligațiile stabilite; agresorul a urmat/urmează consilierea ori tratamentul care i-au fost stabilite.

⁵³ Codul de procedură penală al Republicii Moldova nr.122 din 14.03.2003, art.2151.

Contestarea încheierii. Încheierea privind admiterea sau respingerea cererii de aplicare a măsurilor de protecție poate fi atacată cu **recurs** în termen de **15 zile** de la comunicarea încheierii privind aplicarea ordonanței de protecție. Potrivit art.426 CPC, recursul împotriva încheierii se examinează în termen de 2 luni. **Contestarea încheierii nu suspendă executarea măsurilor aplicate.**

5.2. Dreptul victimei la asistență juridică garantată de stat

Ținând cont de aspectele traumei psihologice suferite, victimele violenței în familie cu greu își pot apăra singure drepturile în instanțe și, de cele mai dese ori, ele nu au bani pentru a achita costurile unui avocat în bază de contract. Anume din aceste considerente statul asigură victimei violenței în familie asistență juridică gratuită garantată de stat. **Asistența juridică se acordă victimei gratuit.**

Prin prezentarea mijloacelor legale care stau la îndemâna victimei, avocatul o poate încuraja pe aceasta să iasă din relația violentă de cuplu și să utilizeze instrumentele legale de protecție. Avocatul o va ajuta pe victima violenței în familie să conștientizeze și să înțeleagă drepturile pe care le are, îi va explica modul corect în care o va afecta fiecare decizie și efectele juridice.

În procesul de asistare a victimei, angajații Poliției vor explica victimei de ce drepturi beneficiază, inclusiv dreptul la asistență juridică gratuită garantată de stat, precum și serviciile disponibile, organele și organizații specializate ce pot oferi astfel de servicii.

Conform Legii nr.198-XVI din 26.07.2007 cu privire la asistența juridică garantată de stat (în continuare Legea nr.198/2007)⁵⁴, victimele violenței pot beneficia de *asistență juridică primară* și *asistență juridică calificată*.

Notă: Asistența juridică poate fi solicitată de victimele violenței în familie, indiferent de nivelul veniturilor, la orice etapă a procesului penal sau contravențional, iar în cauze civile, și până la inițierea procesului.

Pentru a obține asistența unui avocat ce acordă asistență juridică garantată de stat, victima violenței în familie urmează să completeze **cererea** de acordare a asistenței juridice calificate și să o depună personal sau

⁵⁴ Legea cu privire la asistența juridică garantată de stat nr.198 din 26.07.2007, art.3.

prin fax/email în adresa Oficiului Teritorial al CNAJGS. Datele de contact și adresa Oficiilor Teritoriale ale CNAJGS și formularele cererii privind acordarea asistenței juridice garantate de stat pot fi accesate pe pagina web oficială a instituției.⁵⁵

Instanța judecătorească, la examinarea cererii privind aplicarea măsurilor de protecție, solicită Oficiului Teritorial al CNAJGS desemnarea neîntârziată a unui avocat pentru apărarea intereselor victimei.⁵⁶

De menționat că, în cazul **copiilor** asistența juridică calificată este acordată și în lipsa acordului părinților sau al tutorelui/curatorului. Pentru a obține asistența unui avocat care acordă asistență juridică garantată de stat, copilul victimă a violenței în familie, indiferent de vârstă, sau autoritatea tutelară teritorială urmează să adreseze o cerere de acordare a asistenței juridice calificate și să o depună personal sau prin fax/email în adresa Oficiului Teritorial al CNAJGS.

5.3. Supravegherea ordonanței de protecție

Ordonanța de protecție este un **document executoriu**. Potrivit art.11 lit.b) CE, ordonanțele instanțelor de judecată sunt documente executorii și se execută conform normelor stabilite de lege. În conformitate cu art.278⁷ CPC, instanța remite de îndată Poliției și altor persoane sau instituții, care sunt responsabile conform legii de implementarea măsurilor de protecție spre **executare imediată**.

Ordonanța de protecție se remite spre executare organului de Poliție în a cărei rază teritorială se află **locuința victimei și a agresorului**. Conform prevederilor art.21 lit.n) din Legea nr.320 din 27.12.2012 cu privire la activitatea Poliției și statutul polițistului, Poliția asigură protecția victimelor violenței în familie și supraveghează executarea ordonanței de protecție în conformitate cu legislația.

Responsabilitatea de informare a agresorului, de executare și supraveghere a măsurilor aplicate față de acesta de către instanța de judecată, va fi asigurată de către angajații Sectorului de poliție din raza de domiciliere a agresorului. Din momentul emiterii ordonanței de protecție, victima și agresorul **imediat** sunt informați despre existența ordonanței de protecție, restricțiile aplicate în privința agresorului, termenul de aplicare a măsurilor de protecție și răspunderea pentru încălcarea sau neexecutarea acestor

⁵⁵ CNAJGS <https://cnajgs.md/ro/bmn/page/contacte>; <https://formulare.cnaajgs.md/> (vizitat la 05.12.2021)

⁵⁶ Legea nr.45/2007 cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie, art.11 alin.(5); Legea nr.198-XVI din 26.07.2007 cu privire la asistența juridică garantată de stat, art.7 lit. e); Codul procedură civilă, art.77, 2786 alin.(1).

restricții. Faptul înmânării unei copii a ordonanței se va consemna în procesul-verbal în conformitate cu prevederile art.29 CE.⁵⁷

Supravegherea ordonanței de protecție implică activitatea de monitorizare a modului de executare a restricțiilor aplicate în privința agresorului, desfășurată de către Poliție prin:

- a) stabilirea contactului cu victima, privind căile și modalitățile de informare sau sesizare a Poliției despre orice încălcare ori tentativă de încălcare a ordonanței de protecție;
- b) luarea la evidență nominală a agresorului;
- c) inițierea dosarului de acumulare (fișei de evidență) a lucrului de prevenire individuală;
- d) supravegherea comportamentului agresorului;
- e) desfășurarea măsurilor de prevenire individuală în privința agresorului;
- f) vizite inopinate, periodice, dar nu mai rar decât o dată în săptămână, în timpul zilei (interval de timp cuprins între orele 06:00 și 22:00), în orice zi a săptămânii, la domiciliul agresorului sau al victimei, în vederea verificării respectării ordonanței de protecție, precum și desfășurării măsurilor de prevenire individuală;
- g) stabilirea pentru agresor a unor anumite intervale de timp prestabilite, pentru ca acesta să se prezinte la Inspectoratul (Sectorul) de poliție, în vederea verificării respectării de către acesta a măsurilor stabilite prin ordonanța de protecție.

Angajatul Sectorului de Poliție din raza de domiciliere a agresorului va asigura evidența nominală a agresorului și va iniția dosarul de acumulare (*fișa de evidență*) a lucrului de **prevenire terțiară**. Aceasta implică desfășurarea vizitelor inopinate la domiciliul agresorului sau al victimei, în timpul zilei (interval de timp cuprins între orele 06:00 și 22:00) în vederea verificării respectării ordonanței de protecție, precum și desfășurării măsurilor de prevenire terțiară. Fiecare vizită la domiciliul agresorului familial, convorbirile de prevenire desfășurate vor fi confirmate prin explicație de la agresor, victimă, membrii familiei, vecini sau alte persoane care intră în contact cu membrii familiei, cu mențiunea respectivă în dosarul de acumulare și anexarea materialelor confirmative.

Angajații Sectorului de Poliție sunt în drept să stabilească pentru agresorul familial anumite intervale de timp prestabilite, pentru ca acesta să

⁵⁷ Ordinul IGP nr.360 din 08.08.2018 cu privire la aprobarea Instrucțiunii metodice privind intervenția Poliției în prevenirea și combaterea cazurilor de violență în familie, pct.212-218.

se prezintă la inspectoratul (Sectorul) de poliție, în vederea verificării respectării de către agresor a măsurilor stabilite prin ordonanța de protecție, desfășurării măsurilor de prevenire terțiară cu efectuarea mențiunilor respective în dosarul de acumulare și fișa de evidență. Angajatul Sectorului de Poliție urmează să stabilească cu victima modalitatea de a fi înștiințat fie prin telefon, sau prin intermediul liniei telefonice 112 despre orice tentativă de încălcare de către agresor a măsurilor de protecție stabilite de către instanță.

Asigurarea monitorizării electronice și punerea în executare a obligației de a participa la un program special de tratament sau de consiliere, pentru reducerea violenței sau pentru înlăturarea ei, se efectuează de către **organele de probațiune**. În caz de aplicare a monitorizării electronice, persoanei i se atașează un dispozitiv special, care constă din brățară specială sau dispozitiv mobil. În cazul aplicării subiectului probațiunii a obligației de a fi supus monitorizării electronice, consilierul de probațiune întreprinde măsurile necesare în conformitate cu Hotărârea Guvernului nr.1322/2016 pentru aprobarea *Regulamentului privind monitorizarea electronică a persoanelor*.

În cazul stabilirii de către instanța de judecată a obligației agresorului familial de a participa la un program special de tratament sau de consiliere pentru reducerea violenței sau pentru înlăturarea ei, programele se derulează direct sau în colaborare cu instituțiile din comunitate, de către biroul de probațiune. Urmare a recepționării în executare a hotărârii instanței de judecată, **consilierul de probațiune** stabilește data începerii programului probațional, fie individual sau în grup, în vederea schimbării atitudinilor, convingerilor și comportamentului persoanelor asistate.

După finalizarea programului special de tratament sau de consiliere pentru reducerea violenței sau pentru înlăturarea ei, consilierul de probațiune întocmește o evaluare a agresorului familial pentru stabilirea sporirii sau diminuării comportamentului vizat de specificul programului și impactul programului asupra conduitei persoanei în ansamblu.

5.4. Răspunderea în cazul încălcării ordonanței de protecție

În cazul sesizării angajaților Sectorului de Poliție în afara sediilor Inspectoratelor de poliție, despre orice încălcare sau tentativă de încălcare de către agresor a măsurilor stabilite prin ordonanța de protecție, aceștia imediat, în calitate de organ de constatare, vor informa Serviciul de gardă/Dis-

peceratul Poliției, pentru înregistrarea informației respective în *Registrul de evidență a altor informații cu privire la infracțiuni și incidente (Registrul nr.2)*, fapt ce va servi drept temei pentru deplasarea la fața locului, verificarea veridicității informației și întreprinderii măsurilor prevăzute de lege.

În caz de încălcare a obligației stabilite prin ordonanța de protecție sau stabilire a deteriorării intenționate a utilajului electronic, consilierul de probațiune înaintează un demers către organul de poliție sau procuratură prin care sesizează despre încălcarea ordonanței de protecție.

În cazul în care, angajatul Sectorului de Poliție, în calitate de organ de constatare, sesizat despre încălcarea ordonanței de protecție de către agresor, precum și dacă prin conținutul actelor de constatare se va releva o **bănuială rezonabilă**, că a fost săvârșită infracțiunea prevăzută de art.320¹ CP, acesta neamânat va întocmi toate actele de constatare ce se impun, în conformitate cu prevederile art.273 alin.(2) CPP și, concomitent, va dispune înregistrarea imediată în ordinea stabilită a sesizării, dar nu mai târziu **de 24 ore**, în *Registrul de evidență a sesizărilor cu privire la infracțiuni (Registrul nr.1)* al Serviciul de gardă / Dispeceratul Poliției, pentru începerea procesului penal.

Notă: În cazul încălcării ordonanței de protecție, Poliția este în drept să aplice măsuri procesual penale de constrângere, în conformitate cu prevederile art.165 alin.(2) pct.2) CPP, care stabilește posibilitatea reținerii învinuitului, inculpatului care încalcă ordonanța de protecție în cazul violenței în familie, precum și prevederile art.185 alin.(2) pct.3) CPP, potrivit căruia bănuitul, învinuitul, inculpatul, care a încălcat ordonanța de protecție în cazul violenței în familie poate fi arestat preventiv.

5.5. Sesizarea altor organe competente

Angajații Poliției sunt obligați să colaboreze cu organele responsabile în vederea soluționării eficiente a cazurilor de violență în familie. Despre actele de violență în familie relevante, reprezentanții organului de constatare, după caz, organul de urmărire penală, cât mai curând posibil, dar nu mai târziu de **72 ore din momentul înregistrării cazului, vor informa asistentul social comunitar și după caz alte organe sau autorități, abilitate cu competențe în domeniu, prin fișa de referire (Anexa 2).**⁵⁸

⁵⁸ Ordinul IGP nr.360 din 08.08.2018 cu privire la aprobarea Instrucțiunii metodice privind intervenția Poliției în prevenirea și combaterea cazurilor de violență în familie, Anexa 2.

Reprezentanții organului de urmărire penală vor întocmi **fișa de referire** a cazului de violență în familie doar în cazurile în care nemijlocit au primit și au înregistrat plângerea, denunțul ori s-au autosesizat despre faptul violenței în familie. În cazurile de violență în familie, în care sunt victime copii, polițistul imediat va sesiza autoritățile tutelare.

Foto: Centrul de Drept al Femeilor

TEMA 6.

ASIGURAREA EVIDENȚEI NOMINALE A AGRESORULUI

După studierea acestei teme angajații Poliției vor fi capabili:

- să țină evidența agresorilor;
- să întocmească dosarul de acumulare;
- să elaboreze Planul de prevenire terțiară;
- să radieze agresorul din evidență;
- să supravegheze comportamentul agresorului.

6.1. Evidența nominală a agresorilor familiari

Întru stabilirea și luarea la evidență nominală a agresorilor familiari, angajații Poliției vor asigura realizarea următoarele acțiuni:

- a) studierea permanentă a informațiilor parvenite în Serviciile de gardă ale Inspectoratelor de Poliție, privind conflictele familiale, a cazurilor înregistrate și deciziilor adoptate;
- b) studierea informațiilor parvenite din spitale, centrele de expertiză medico-legală despre adresările victimelor, privind cauzarea vătămarilor corporale de către membrii de familie;
- c) examinarea cererilor și reclamațiilor cetățenilor, ordonanțele procurorului de neîncepere a urmăririi penale în conținutul cărora se descriu faptele despre cauzarea vătămarilor corporale și alte conflicte comise între membrii de familie;
- d) utilizarea informațiilor parvenite din cadrul instituțiilor penitenciare despre eliberarea persoanelor condamnate pentru omor, cauzarea vătămarilor corporale, tortură, amenințări cu moartea în cadrul relațiilor familiale;
- e) utilizarea informațiilor parvenite din oficiile stării civile și instanțele judecătorești, referitor la desfacerea căsătoriei (pe motive de ostilitate), în cazurile când membrii de familie rămân în condiții de concurență;
- f) studierea informațiilor parvenite în consiliile locale, la primării, în adresa medicilor de familie, asistenților sociali comunitari, instituțiile de învățământ, etc., referitoare la conflictele familiale.

Dacă în procesul examinării actelor de constatare s-a stabilit că persoana **sistematic** comite acte de violență în familie, creează în familie situații de conflict, manifestă un comportament violent în relațiile de familie, angajații Sectorului de Poliție vor înainta un raport motivat conducătorului subdiviziunii, cu anexarea materialelor confirmatoare, prin care se va solicita luarea agresorului familial la evidență nominală, cu dispunerea desfășurării în privința acestuia a lucrului de prevenire **terțiară**. Măsurile de prevenire terțiară sunt orientate în vederea influențării comportamentului agresorului familial în scopul schimbării acestuia și prevenirii comiterii repetate a actelor de violență, măsurile sunt aplicate în funcție de caracteristicile individuale ale agresorului și gradul de pericol social pe care acesta îl prezintă.

Raportul motivat al angajaților Sectorului de Poliție va servi drept temelie pentru luarea la evidență a agresorului familial.

La nivelul Sectorului de Poliție, listele agresorilor familiari se actualizează **lunar**. Ulterior, către data de 5 a fiecărei luni acestea se transmit în adresa conducătorului Serviciului interacțiune comunitară/specialistului principal al Secției securitate publică din cadrul inspectoratului de poliție pentru sistematizare și generalizare. Agresorii familiari aflați la evidența organului de poliție, domiciliați în raza administrativ-teritorială deservită, se includ în *Registrul de evidență a agresorilor familiari (Anexa 13)*. Registrul este gestionat în cadrul subdiviziunii de Poliție teritoriale ierarhic superioare.

Termenul de valabilitate a registrului este de 5 ani. Lista agresorilor familiari aflați la evidența Poliției se actualizează lunar și se anexează la mapa de concentrare a listelor persoanelor aflate în vizorul Poliției, gestionată în cadrul Serviciilor de gardă / Dispeceratelor Poliției.

Lista agresorilor familiari se expediază **trimestrial** prin intermediul cancelariei subdiviziunii respective în adresa direcțiilor/secțiilor de asistență socială teritorială pentru uz de serviciu, respectându-se prevederile legislației privind accesul la informație și protecția datelor cu caracter personal.

6.2. Dosarul de acumulare a lucrului de prevenire terțiară (fișa de evidență)

În privința agresorilor familiari aflați la evidența nominală, angajații Sectorului de Poliție întocmesc **dosare de acumulare** (fișe de evidență) a lucrului de prevenire terțiară, cu anexarea următoarelor:

- a) planul de prevenire terțiară cu agresorul familial;
- b) materialele care au servit drept temei pentru luarea la evidență;
- c) informația despre antecedente penale, F-246;
- d) copiile sentințelor de condamnare;
- e) informații despre antecedente contravenționale;
- f) copia buletinului de identitate;
- g) schema relațiilor de rudenie;
- h) posesia armamentului;
- i) referința autorității publice locale;
- j) caracteristica de la locul de muncă;
- k) chestionarul de constatare și evaluare a riscurilor în cazurile de violență în familie;
- l) planul personalizat de siguranță a victimei;
- m) explicații de la vecini, rude, membrii de familie, referitor la comportamentul agresorului familial;
- n) copiile proceselor-verbale cu privire la contravenții;
- o) copiile proceselor-verbale de evaluare a condițiilor de trai (întocmit trimestrial de către asistentul social comunitar);
- p) copiile ordonanțelor de protecție emise de către instanța de judecată și copiile ordinelor de restricție de urgență eliberate;
- q) copiile proceselor-verbale privind intervențiile echipelor multidisciplinare în cazurile violenței în familie;
- r) informațiile lunare despre controlul persoanei la locul de trai, de muncă;
- s) copiile materialelor examinate privind comiterea cazurilor de violență în familie;
- t) informații referitoare la modul de participare la programele de resocializare sau consiliere în centrele specializate, în care agresorul familial a fost obligat de a participa, prin decizia instanței judecătorești;
- u) alte materiale.

Listele agresorilor familiari aflați la evidență sunt pentru uz de serviciu, iar dosarul de acumulare a lucrului de prevenire terțiară și materialele acestuia se gestionează respectându-se **principiile** stabilite de legislația cu privire la accesul la informație, precum și protecția datelor cu caracter personal.

Toate informațiile referitoare la evidența nominală a agresorilor familiari sunt pentru uz de serviciu, iar furnizarea informațiilor altor persoane terțe urmează a fi exercitată în conformitate cu legislația privind accesul la informație și protecția datelor cu caracter personal.

6.3. Planul individualizat de prevenire terțiară cu agresorul familial aflat la evidență

Planul de prevenire terțiară cu agresorul familial se elaborează de către angajații Sectorului de Poliție și se coordonează cu persoana în privința căreia se desfășoară lucrul de prevenire terțiară (agresorul), care prevede măsuri ce urmează a fi realizate:

- a) periodicitatea întâlnirilor sau convorbirilor de prevenire cu agresorii și/sau victimele violenței în familie;
- b) acțiunile educativ-curative care urmează a fi realizate atât în cadrul activităților de prevenire terțiară;
- c) acțiunile de consiliere pe care urmează să le petreacă agresorul, dacă acestea au fost stabilite de instanța de judecată prin ordonanța de protecție;
- d) modul în care victima urmează să apeleze angajații Poliției, în mod prioritar prin intermediul oricărui mijloc de comunicare, legătură telefonică, pentru a comunica despre orice tentativă de comitere a actelor de violență sau de încălcare de către agresor a măsurilor de protecție stabilite prin ordinul de restricție de urgență sau prin ordonanța de protecție, în caz contrar prin intermediul legăturii telefonice 112.

6.4. Supravegherea comportamentului agresorului familial aflat la evidență

Pe parcursul desfășurării procesului de prevenire în teritoriul administrativ deservit, angajații Sectorului de Poliție vor identifica potențialii agresori în cadrul relațiilor familiale, care urmează a fi luați la evidență și supuși măsurilor de prevenire terțiară cu implicarea în acest proces a reprezentanților autorităților administrației publice locale, asistentul social comunitar, medicul de familie, corpul didactic al instituțiilor de învățământ și reprezentanții sectorului asociativ.

Eficacitatea activității de prevenire terțiară desfășurată de către angajații Sectorului de Poliție va fi asigurată prin nivelul de **cooperare** zilnică cu reprezentanții altor servicii și conlucrarea cu ofițerii de investigații, în supravegherea comună a modului de viață a agresorilor familiali aflați la evidență nominală și întreprinderea măsurilor de contracarare a eventualelor abateri de la legislație admise de către aceștia. În procesul desfășurării activităților de prevenire terțiară cu agresorii familiali aflați la evidență,

angajații Sectorului de Poliție vor aplica măsuri individuale de convingere sau de constrângere.

6.5. Măsurile individuale de convingere

Metoda de convingere este realizată prin:

- a) convorbirea de prevenire;
- b) supravegherea comportamentului agresorului familial, a modului de viață al acestuia, precum și a modului de executare al ordinului de restricție de urgență și a ordonanței de protecție, dacă acestea au fost emise de către instanța de judecată în condițiile legii;
- c) avertizarea scrisă în vederea neadmiterii comiterii actelor de violență în familie sau altor abateri de la legislație, prin stabilirea unor cerințe specifice care vizează comportamentul agresorului;
- d) sesizarea organelor abilitate cu competențe în domeniu, în vederea eliminării cauzelor și condițiilor care au generat comiterea actelor de violență în familie.

Convorbirile de prevenire vor avea loc în timpul zilei, în intervalul de timp cuprins între orele 06:00 și 22:00, în orice zi a săptămânii, atât în edificiile și încăperile de serviciu ale Poliției, cât și la locul de domiciliu, de studii, de muncă al agresorului familial sau în sediul autorităților administrației publice locale.

Convorbirile de prevenire cu agresorii familiari se desfășoară de către angajații Sectorului de Poliție periodic, dar nu mai rar decât o dată în lună, despre care fapt se consemnează prin explicația acestuia, după caz, declarația membrilor de familie, care ulterior, se anexează la dosarul de acumulare. Urmare convorbirilor de prevenire, angajații Sectorului de poliție vor înainta un **raport** conducerii subdiviziunii privind modul de viață și ocupația agresorului familial, precum și alte circumstanțe relevate, care va fi anexat împreună cu alte materiale la dosarul de acumulare.

Convorbirile de prevenire cu agresorul care nu a împlinit vârsta majoratului se desfășoară în prezența părinților acestuia sau a reprezentantului lui legal, ori în prezența autorității tutelare, unui pedagog sau asistent social comunitar. Dacă angajații Sectorului de Poliție au relevat faptul, că agresorul familial nu a încetat manifestarea comportamentului antisocial și este predispus la comiterea de noi acte de violență în familie, față de acesta vor fi aplicate măsurile de constrângere prevăzute de legislația în vigoare.

6.6. Măsurile individuale de constrângere

Măsurile de constrângere pot fi realizate prin:

- a) aplicarea sancțiunilor contravenționale sau penale;
- b) aducerea agresorului familial, care a comis sau care este predispus pentru comiterea actelor de violență în familie, în sediile Poliției, în vederea documentării cazurilor săvârșite sau pentru inițierea procedurilor contravenționale ori penale, precum și pentru inițierea procedurii de aplicare a restricțiilor, prin ordonanța de protecție a victimelor violenței în familie, emisă de către instanța judecătorească;
- c) aplicarea față de agresor a măsurilor procesual contravenționale sau penale de constrângere;
- d) eliberarea ordinului de restricție de urgență;
- e) asistarea în aplicarea de către instanțele judecătorești a măsurilor de constrângere cu caracter medical, față de persoanele dependente de alcool sau care suferă de alcoolism cronic sau narcomanie;
- f) asistarea organelor competente în vederea lipirii de drepturile părintești sau limitarea exercitării anumitor drepturi de părinte, anularea adopției, îndepărtarea și eliberarea tutorilor și curatorilor de la îndeplinirea obligațiilor lor, anularea deciziilor privind plasarea copiilor în case de tip familial sau în alte forme de îngrijire;
- g) aplicarea restricțiilor stabilite prin ordonanța de protecție a victimelor violenței în familie, emisă de către instanța judecătorească atât pe cale procesual civilă, cât și pe cale procesual penală.

Sanționarea poate avea un caracter **pecuniar** (amenda), cât și un caracter de **resocializare** (munca neremunerată în folosul comunității, arestul).

În cazurile în care agresorul familial nu a împlinit vârsta majoratului, organizarea supravegherii comportamentului agresorului familial aflat la evidență și măsurile de prevenire terțiară desfășurate în privința acestuia se va asigura de către angajații Sectorului de Poliție.⁵⁹

6.7. Radierea agresorului din evidența nominală și arhivarea dosarului

Dacă agresorul familial, în decursul unui an, nu a admis careva încălcări, duce un mod de viață adecvat, are un comportament decent în relația de familie, este caracterizat din punct de vedere pozitiv atât de către membrii de familie, cât și de către autoritățile publice locale și dă dovadă de

⁵⁹ Ordinul IGP nr.360 din 08.08.2018 cu privire la aprobarea Instrucțiunii metodice privind intervenția Poliției în prevenirea și combaterea cazurilor de violență în familie, Secțiunea 5, Capitulul VI.

schimbare pozitivă a comportamentului său, acesta poate fi **radiat** de la evidență, în baza unui raport motivat înaintat conducătorului subdiviziunii, cu anexarea materialelor confirmatoare (F-246, cazier contravențional, caracteristică eliberată la momentul radierii, explicații care atestă comportamentul agresorului pe perioada de monitorizare). În cazul materialelor confirmative pozitive, radierea agresorului din evidență se va efectua prin acceptul conducătorului subdiviziunii polițienești.

Dacă din materialele confirmatoare ale agresorului propus pentru radiere din evidență se atestă ineficiența activității de prevenire terțiară, manifestarea formalismului în activitate, incompletul materialelor în dosarul de acumulare, conducătorul subdiviziunii polițienești, prin rezoluție, **refuză** radierea agresorului din evidență și dispune prelungirea activităților de prevenire terțiară. Dacă în decursul unui an, agresorul aflat la evidență nominală nu a dat dovadă de schimbare pozitivă asupra comportamentului în relațiile familiale și în societate, evidența nominală se **prelungeste** printr-un raport motivat, cu anexarea materialelor confirmatoare. Despre toate deciziile privind radierea, refuzul radierii sau prelungirea termenului de aflare la evidență nominală sunt efectuate mențiunile respective în *Registrul evidenței agresorilor familiari*.

În cazul radierii agresorului familial din evidențe, dosarul de acumulare se transmite de către conducerea Secției securitate publică prin *fișă de însoțire* în Cancelaria Inspectoratului de poliție, după care se păstrează în conformitate cu prevederile actelor normative în vigoare.

În cazul în care agresorul familial aflat la evidența nominală a Poliției, în raza unității administrativ-teritoriale deservite, a părăsit temporar sau permanent locul de domiciliere, stabilindu-se cu traiul în altă localitate, dosarul de acumulare se transmite printr-un raport motivat înaintat conducătorului subdiviziunii, către subdiviziunea în raza căreia acesta locuiește, în vederea asigurării supravegherii modului de viață și comportamentului acestuia, precum și asigurării continuității activităților de prevenire terțiară cu persoana vizată.

TEMA 7.

ASIGURAREA ASISTENȚEI VICTIMELOR PRIN ABORDARE MULTIDISCIPLINARĂ

După studierea acestei teme angajații Poliției vor fi capabili:

- să conștientizeze necesitatea, importanța și obligația statului de a asigura protecția și asistența victimelor în cazurile de violență în familie;
- să cunoască responsabilitățile tuturor actorilor și mecanismul de cooperare eficientă între actori pentru soluționarea cazurilor de violență în familie;
- să cunoască tipurile de servicii și procedura de referire a victimelor violenței în familie către serviciile esențiale.

7.1. Actorii principali, roluri și responsabilități, cooperarea eficientă în soluționarea cazurilor de violență în familie

Autoritățile abilitate cu funcții de prevenire și combatere a violenței în familie trebuie să se implice **în mod activ** în cadrul mecanismului de răspuns atât la etapa de prevenire, cât și la cea de asistență și protecție. Autoritățile sunt obligate să reacționeze **prompt** la orice sesizare și să informeze victimele despre:

- drepturile lor;
- autoritățile și instituțiile cu funcții de prevenire și combatere a violenței în familie;
- tipul serviciilor și organizațiile la care se pot adresa după ajutor;
- asistența disponibilă pentru ele;
- unde și cum pot depune o plângere;
- procedura ce urmează după depunerea plângerii și rolul lor după asemenea proceduri;
- cum pot obține protecție;
- în ce măsură și în ce condiții au acces la consultanță sau asistență juridică;
- existența unui pericol pentru viața sau sănătatea lor în cazul eliberării unei persoane reținute sau condamnate;
- faptul că a fost anulată ordonanța de protecție.

Victima are dreptul la asistență pentru recuperare fizică, psihologică și socială prin acțiuni speciale medicale, psihologice, juridice și sociale.

Notă: Serviciile esențiale cuprind un set de bază de servicii de sănătate, servicii sociale, cele ale Poliției și justiției. Serviciile trebuie să garanteze drepturile, siguranța, bunăstarea tuturor femeilor și fetelor care au fost supuse violenței de gen.⁶⁰ Acordarea serviciilor de protecție și asistență nu este condiționată de dorința victimei de a face declarații și de a participa la procese de urmărire în justiție a agresorului.

7.2. Rolul Poliției în soluționarea multidisciplinară a cazurilor de violență în familie

Legea nr.45/2007 și Legea nr.436/2006 cu privire la administrația publică locală reglementează **atribuțiile autorității publice locale** în formarea, menținerea și supravegherea echipelor multidisciplinare și determină modul de organizare și activitate a acestora.

Angajații Poliției sunt desemnați în calitate de membri ai echipelor multidisciplinare de către conducătorul subdiviziunii polițienești teritoriale în funcție de nivelul autorității publice locale. Polițistul de sector are calitatea de membru al echipei multidisciplinare și este obligat să **colaboreze** cu asistentul social comunitar, medicul de familie, autoritatea tutelară, primarul, angajații instituțiilor de învățământ, precum și organizațiile neguvernamentale în vederea rezolvării efective a cazurilor de violență în familie.

Poliția își va desfășura activitatea în cadrul echipelor multidisciplinare prin intermediul membrilor desemnați, abordând problemele de caz la ședințele convocate întru soluționarea cazurilor și stabilirea serviciilor la care urmează a fi referită victima. *Instrucțiunea metodică privind intervenția Poliției* prevede că angajatul Poliției, atunci când intervine la un caz de violență în familie, va informa asistentul social, prin fișa de referire, în decurs de cel mult **72 de ore**,⁶¹ despre cazul de violență înregistrat. Fișele de referire se înregistrează în *Registrul de evidență a fișelor de referire a cazurilor de violență în familie*.⁶²

⁶⁰ Codul de procedură penală al Republicii Moldova nr.122 din 14.03.2003, art.215¹.

⁶¹ Ordinul IGP nr.360 din 08.08.2018 cu privire la aprobarea Instrucțiunii metodice privind intervenția Poliției în prevenirea și combaterea cazurilor de violență în familie, Anexa 2.

⁶² Ibidem, Anexa 10.

Notă: Aceeași procedură de sesizare este urmată și în cazul sesizării altor organe, organizații neguvernamentale și autorități competente în scopul soluționării eficiente a cazurilor de violență în familie.

Rolul profesioniștilor din cadrul structurilor teritoriale de asistență socială în soluționarea cazurilor de violență. Intervenția structurilor teritoriale de asistență socială se desfășoară în conformitate cu *Instrucțiunea privind intervenția structurilor teritoriale de asistență socială în cazurile de violență în familie*⁶³ și urmărește câteva obiective:

- asigurarea identificării efective a victimelor violenței în familie;
- contribuirea la asigurarea și/sau sporirea siguranței victimelor la toate etapele de intervenție;
- respectarea principiilor de bază din domeniul asistenței sociale;
- asigurarea înregistrării, documentării cazurilor de violență în familie și raportării datelor statistice cu privire la acest fenomen;
- facilitarea referirii pentru victimele violenței în familie către prestatori de servicii.

Orice caz de violență în familie identificat, sesizat, referit sau raportat este înregistrat de către profesioniștii din cadrul structurilor teritoriale de asistență socială în *Registrul de evidență a cazurilor de violență în familie*. La solicitarea instanței de judecată, structura teritorială de asistență socială prezintă un raport de caracterizare a familiei vizate, inclusiv a agresorului.

Asistentul social informează victimele despre drepturile de care dispun, inclusiv dreptul de a beneficia de servicii de asistență și protecție (ordonanța de protecție, ordinul de restricție de urgență). Asistentul social **ghidează** victima în procesul de accesare a serviciilor specializate prestate în regim de zi, cum ar fi: asistență psihologică, servicii medicale, expertiză medico-legală, asistență juridică.

Atât în cazul familiilor în care apar conflicte familiale, cât și în cele presupuse a fi afectate de violență în familie, metoda principală de lucru a asistentului social este *Managementul de caz*,⁶⁴ prin intermediul căruia sunt identificate problemele cu care se confruntă membrii familiei și sunt stabilite necesitățile pentru depășirea situațiilor de dificultate. Asistentul social, de comun acord cu beneficiarii și familiile acestora, elaborează și realizează *planul individualizat de asistență per caz*, oferă servicii sociale

⁶³ Aprobata prin Ordinul Ministrului Sănătății, Muncii și Protecției Sociale nr.903 din 29.07.2019.

⁶⁴ Aprobata prin Ordinul Ministrului Muncii, Protecției Sociale și Familiei nr.71 din 03.10.2008.

primare, totodată, mobilizează comunitatea în scopul soluționării cazurilor de violență în familie.

Referirea victimei către serviciile specializate. Dacă victima este în **situație de criză**, împreună cu copii acesteia, pot fi referite către serviciile specializate din raza teritorială ce acordă asistență victimelor violenței în familie.

În cazul în care, în raza teritorială nu există sau sunt suprasolicitate locurile de plasament, asistentul social comunitar intervine cu un demers la adresa de e-mail a Ministerului Muncii și Protecției sociale (Direcția politici de asigurare a egalității între femei și bărbați / Centrul de Asistență și Protecție a victimelor). Asistentul la nivel comunitar este responsabil pentru gestionarea cazului, ceea ce implică deschiderea dosarului cazului de violență în familie în care se include:

- a) acordul încheiat;
- b) evaluarea inițială;
- c) planul individualizat de asistență și fișa de referire, etc.

În același timp, în cazul în care victima a fost referită spre plasament, asistentul social comunitar păstrează legătura cu managerul de caz din cadrul centrului unde a fost plasată victima pentru coordonarea asistenței acordate până la finisarea perioadei de plasament și revenirea beneficiarei în comunitate. După revenirea din plasament, asistentul social comunitar asigură în continuare realizarea planului individualizat de asistență și monitorizarea cazului.

În cadrul interacțiunii, victimele sunt informate despre dreptul de a oferi **consimțământ limitat** și de a alege informația care urmează să fie dezvăluită și cea care va fi păstrată confidențial, inclusiv despre posibila partajare a informației despre caz cu alte instituții/servicii.

Cu acordul victimei, va fi sesizat și organul de poliție care va asigura intervenția în conformitate cu atribuțiile funcționale. În caz de imposibilitate de depunere a cererii de emitere a ordonanței de protecție de către victimă, la solicitarea acesteia organul de asistență socială va depune cererea în numele victimei. Raportarea actelor de violență, în privința persoanelor adulte se face cu acordul victimei. În cazul în care, urmare a evaluării riscului, profesioniștii din cadrul structurilor teritoriale de asistență socială au stabilit un grad de risc moderat, iar spectrul problemelor cu care se confruntă victima implică intervenție multidisciplinară, asistentul social prezintă cazul în cadrul ședinței echipei multidisciplinare teritoriale.

Acordul victimei nu este necesar în cazul în care actele de violență în familie pun în pericol viața sau sănătatea victimei ori dacă există un pericol iminent de a se produce asemenea acte de violență, precum și în cazurile de violență asupra copiilor. În celelalte cazuri, raportarea se va efectua doar cu acordul victimei.

Organul de poliție este obligat să asigure securitatea victimelor, eliminând pericolul. În toate cazurile de violență în familie, la intervenția specialiștilor vizați se va da prioritate acțiunilor de izolare și înlăturarea agresorului din locuință, asigurându-se în acest sens, siguranța victimelor în locuința lor. **Siguranța victimelor violenței** în familie rămâne un element esențial de care angajatul Poliției răspunde în mod direct.

În vederea asigurării referirii eficiente în conformitate cu necesitățile specifice ale victimei, structura teritorială de asistență socială din cadrul autorităților administrației publice locale de nivelul II duce evidența serviciilor specializate existente pentru subiecții violenței în familie la nivel local și raional, informând în mod regulat asistenții sociali comunitari despre serviciile existente.

În cazul necesității de facilitare a integrării în câmpul muncii, victima urmează să fie referită către subdiviziunile teritoriale ale Agenției Naționale pentru Ocuparea Forței de Muncă în conformitate cu prevederile metodologiei privind mecanismul de referire al beneficiarilor către Agențiile Teritoriale de Ocupare a Forței de Muncă și Demersul de Referire pentru șomerii care necesită suport suplimentar pe piața muncii.

7.3. Colaborarea Poliției cu prestatorii de servicii de sănătate

Instituțiile medico-sanitare joacă un rol important în intervenția în cazurile de violență în familie și asigurarea faptului că victimele sunt tratate într-un mod care să promoveze sănătatea și siguranța acestora. Prestatorii de servicii de sănătate sunt primii aflați în contact cu victimele și au un rol major în identificarea și referirea victimelor. Astfel, pe lângă serviciile de sănătate acordate, prestatorii de servicii de sănătate au un rol important în **identificarea** efectivă a cazurilor de violență, **facilitarea referirii** efective a victimelor în cadrul sistemului de sănătate și către alți prestatori de servicii.

Lucrătorii medicali vor oferi victimelor **suport primar**, vor informa victimele despre drepturile lor, inclusiv la asistență socială, psihologică, juridică, vor orienta victima spre servicii de suport, servicii de care are nevoie victima, serviciile medico-legale și alte servicii pe care victima le consideră utile.

Victima va fi informată din timp despre utilizarea înscrierilor și necesitatea consimțământului pentru aceasta. În cadrul colectării anamnezei medicale, cu acordul victimei se vor înregistra informații despre cele întâmplate, inclusiv detalierea actelor de violență, durata, dacă au fost utilizate arme sau alte obiecte, data și ora producerii incidentului, etc. În cadrul realizării examinării fizice complete medicul documentează corespunzător semnele de violență depistate. Dacă starea victimei prezintă risc pentru viață aceasta va fi referită pentru tratament în condiții de staționar.

În documentația medicală se fixează informația obținută, inclusiv relația despre incident, concomitent fiind specificat dacă din spusele victimei leziunile sunt consecința violenței în familie, se vor înregistra toate dezvăluirile victimei, inclusiv probe, istoricul oricăror alte incidente, formele violenței, etc.⁶⁵

La cererea victimei, lucrătorul medical poate să sesizeze poliția despre cazul identificat de violență în familie, luând în formă scrisă acordul informat al victimei, care se înregistrează în documentația medicală. Doar în cazurile de violență cu **grad de risc înalt**, în alte cazuri prevăzute de lege,⁶⁶ precum și în cazul constatării unui prejudiciu produs asupra sănătății persoanei ca o consecință a unei acțiuni ilegale, lucrătorul medical este obligat **fără consimțământul victimei** să informeze imediat, după caz, conducătorul instituției medico-sanitare și Inspectoratul de Poliție, inclusiv prin expedierea Fișei de sesizare/ raportare. În caz de abuz, violență sau neglijare față de copil, lucrătorul medical este obligat să sesizeze imediat organele de drept și autoritatea tutelară din cadrul unității administrativ-teritoriale.

Medicina legală. Expertiza medico-legală este dispusă, de regulă, de către instanțele de judecată, procuratură sau este efectuată la solicitarea Poliției. Totodată, aceasta poate fi efectuată și la cererea victimei violenței în baza buletinului de identitate sau a oricărui act de identitate: pașaport, permis de conducere, certificat de naștere (pentru copii).

⁶⁵ Ordinul Ministrului Sănătății, Muncii și Protecției Sociale nr.1167 din 15.10.2019, cu privire la aprobarea Instrucțiunii privind intervenția instituțiilor medico-sanitare în cazurile de violență în familie, pct.38-39

⁶⁶ Ordinul Ministrului Sănătății, Muncii și Protecției Sociale nr.903 din 29.07.2019 cu privire la aprobarea Instrucțiunii privind intervenția structurilor teritoriale de asistență socială în cazurile de violență în familie, pct.49.

Expertiza medico-legală se desfășoară în baza examenului persoanei, cât și în baza documentației medicale. Dacă expertiza se dispune de către organele de drept, acestea asigură prezența persoanei examinate, examenul medico-legal trebuie să se desfășoare cât mai curând posibil după traumatizare sau după expunerea victimei la acte de violență sexuală pentru a nu pierde probele. Examinarea de obicei se efectuează în incinta Secțiilor medico-legale teritoriale.

Notă: Ca excepție, la solicitarea scrisă a ordonatorului, examinarea medico-legală a persoanei poate avea loc și în locul aflării acesteia (instituție de detenție, instituția medico-sanitară, domiciliul persoanei).

În anumite cazuri, pentru victime poate fi dificil să obțină examinarea medico-legală, fie din cauza costurilor asociate, costul de transport atunci când secțiile teritoriale de medicină legală se află la o anumită distanță de locul aflării victimei, fie din cauza stării de sănătate, dacă persoana nu are posibilitatea fizică de a călători. În astfel de situații au fost identificate modalități de acoperire a acestor costuri în cadrul cooperării cu organizațiile nonguvernamentale, active în domeniul prevenirii și combaterii violenței în familie.

Foto: UN Women/Ramin Mazur

VIOLENȚA ÎN FAMILIE

Dreptul la viață (art.2 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului)

„[...] Violența în familie este un fenomen care poate lua diverse forme – agresiuni fizice, violențe psihologice, insulte – și este [...] o problemă generală comună tuturor statelor membre, care nu apare oricând deoarece se înscrie adesea în cadrul rapoartelor personale sau al cercurilor restrânse și care nu le privește exclusiv pe femei. Curtea [Europeană a Drepturilor Omului] recunoaște că bărbații pot fi, de asemenea, victime ale violenței în familie și, într-adevăr, copiii, în mod direct sau indirect, sunt la fel deseori victimele acestui fenomen. ...” (*Opuz împotriva Turciei*, hotărârea din 9 iunie 2009, § 132)

Kontrovà împotriva Slovaciei

31 mai 2007

La 2 noiembrie 2002 reclamanta a depus o plângere penală împotriva soțului ei pentru că o agresase și o bătuse cu un cablu electric. Ulterior, fiind însoțită de soțul ei, a încercat să își retragă plângerea penală. Prin urmare, și-a modificat plângerea astfel încât presupusele fapte ale soțului său au fost tratate ca o infracțiune minoră, care nu impunea luarea unor măsuri suplimentare. La 31 decembrie 2002, soțul ei i-a împușcat mortal pe fiica și pe fiul lor, născuți în 1997, respectiv în 2001. În fața Curții Europene a Drepturilor Omului, reclamanta a susținut că poliția, deși era la curent cu comportamentul abuziv și periculos al soțului ei, nu a luat măsurile adecvate pentru a apăra viața copiilor ei. În continuare, reclamanta s-a plâns că nu a putut să obțină despăgubiri.

Curtea a hotărât că a fost **încălcat art.2** (dreptul la viață) din CEDO, ca urmare a faptului că autoritățile nu au apărut viețile copiilor reclamantei. Curtea a constatat că poliția locală cunoștea situația din familia reclamantei datorită plângerii penale din noiembrie 2002 și apelurilor de urgență din decembrie 2002. Ca răspuns la acestea, potrivit legii în vigoare, poliția era obligată: să înregistreze plângerea penală a reclamantei, să înceapă imediat o cercetare penală și procesul penal împotriva soțului reclamantei, să țină o evidență corespunzătoare a apelurilor la numărul de urgență și să

informeze echipa din următoarea tură cu privire la situație, să ia măsuri cu privire la faptul că soțul reclamantei deținea o armă de foc și că amenințase că o va folosi. Cu toate acestea, unul dintre agenții de poliție implicați chiar îi ajutase pe reclamantă și pe soțul ei să își modifice plângerea penală din noiembrie 2002, astfel încât fapta să fie tratată ca o infracțiune minoră ce nu impunea luarea de măsuri suplimentare. În concluzie, așa cum au stabilit instanțele naționale și guvernul slovac, poliția nu și-a îndeplinit obligațiile, iar consecința directă a acestor deficiențe a fost decesul copiilor reclamantei. Curtea a hotărât, de asemenea, că a fost **încălcat art.13** (dreptul la un recurs efectiv) din Convenție, întrucât reclamanta ar fi trebuit să aibă posibilitatea să solicite acordarea unei despăgubiri pentru prejudiciu moral, dar niciun astfel de remediu nu a fost disponibil.

Branko Tomašić și alții împotriva Croației

15 ianuarie 2009

Reclamantii erau rudele unui copil și ale mamei sale, al căror tată/soț i-a ucis pe ambii și apoi s-a sinucis la o lună după ce a fost pus în libertate din penitenciar, unde fusese încarcerat pentru amenințări cu moartea. Acestuia i s-a impus inițial să urmeze un tratament psihiatric obligatoriu pe perioada în care se afla în penitenciar și după punerea în libertate, atât timp cât era necesar, dar instanța de apel a dispus ca tratamentul să se încheie în momentul punerii în libertate. Reclamantii se plâneau, în special, că statul croat nu a luat măsurile corespunzătoare pentru a-i proteja pe copil și pe mama sa și nu a realizat o anchetă efectivă referitoare la posibila răspundere a statului în cazul decesului lor.

Curtea a hotărât că a fost **încălcat art.2** (dreptul la viață) din Convenție, pe motiv că autoritățile croate nu au luat măsurile corespunzătoare pentru a preveni decesul copilului și al mamei lui. Curtea a observat în special că, fără nicio urmă de îndoială, constatările instanțelor naționale și concluziile examenului psihiatric au arătat că autoritățile aveau cunoștință de gravitatea amenințărilor la adresa mamei și copilului și că ar fi trebuit luate toate măsurile necesare pentru a-i proteja. Curtea a mai identificat câteva deficiențe în comportamentul autorităților: deși raportul psihiatric întocmit în cadrul procedurilor penale a subliniat necesitatea unui tratament psihiatric continuu pentru soț, guvernul croat nu a putut demonstra că un astfel

de tratament a fost administrat cu adevărat și în mod corespunzător; documentele depuse au arătat că tratamentul primit în penitenciar de către soț, a constat în sesiuni de discuții cu personalul penitenciarului, din care nici unul nu era psihiatru; nici prevederile pertinente, nici hotărârea instanței care a dispus tratamentul psihiatric obligatoriu nu au oferit suficiente detalii referitoare la modalitatea în care tratamentul urma să fie administrat; și, în cele din urmă, soțul nu fusese examinat înainte de punerea sa în libertate pentru a se stabili dacă mai reprezenta un risc pentru copil și mama sa. Prin urmare, Curtea a concluzionat că autoritățile naționale relevante nu au luat măsurile necesare pentru a le proteja viețile.

Opuz împotriva Turciei

9 iunie 2009

A se vedea mai jos, la „Interzicerea discriminării”.

Durmaz împotriva Turciei

13 noiembrie 2014

Fiica reclamantei a decedat în spital după ce soțul său a dus-o la serviciul de urgențe, informându-i pe medici că aceasta luase o supradoză de medicamente. În momentul în care a fost interogată de poliție, aceasta a declarat, de asemenea, că cei doi soți avuseseră o ceartă în aceeași zi și că o lovise. Tatăl persoanei decedate a formulat ulterior o plângere în fața procurorului, declarând că aceasta nu avusese tendințe suicidale și susținând că soțul era responsabil pentru decesul acesteia. Cercetarea penală supravegheată de procuror a concluzionat că femeia s-a sinucis. Calea de atac introdusă de reclamant a fost respinsă de instanțele interne. În fața Curții, reclamantul s-a plâns că ancheta privind decesul fiicei sale nu a fost efectivă.

Curtea a hotărât că a fost **încălcat art.2** (dreptul la viață) din Convenție sub aspect procedural, având în vedere că autoritățile turce nu au efectuat o anchetă efectivă privind decesul fiicei reclamantului. La fel, ca în cauza Opuz (a se vedea mai sus), a observat în special că violența în familie afectă în principal femeile și că pasivitatea judiciară generală și discriminatorie din Turcia crea un climat propice pentru violența în familie.

Civek împotriva Turciei

23 februarie 2016

Această cauză privea uciderea mamei reclamanților de către tatăl lor. Reclamanții s-au plâns în special că autoritățile interne nu și-au îndeplinit obligația de a proteja viața mamei lor.

Curtea a hotărât că a fost **încălcat art.2** (dreptul la viață) din Convenție. A constatat în special că, deși autoritățile turce fuseseră informate cu privire la amenințarea reală și gravă la viața mamei reclamanților și, în pofida plângerilor continue ale acesteia privind amenințări și hărțuiri, nu luaseră măsurile pe care le aveau la dispoziție în mod rezonabil pentru a preveni să fie ucisă de soțul său.

Halime Kiliç împotriva Turciei

28 iunie 2016

A se vedea mai jos, la „Interzicerea discriminării”.

Talpis împotriva Italiei

2 martie 2017

Această cauză privea violențele conjugale la care fusese supusă reclamanta, care au avut drept rezultat uciderea propriului ei fiu și tentativa de omor asupra acesteia.

Curtea a hotărât că a fost **încălcat art.2** (dreptul la viață) din Convenție, ca urmare a uciderii fiului reclamantei și a tentativei de omor comise asupra sa. A constatat în special că, omițând să ia măsuri prompte cu privire la plângerea formulată de reclamantă, autoritățile italiene au făcut ca plângerea să fie lipsită de orice efect, creând o situație de impunitate care a favorizat reapariția actelor de violență ce au condus ulterior la comiterea tentativei de omor asupra reclamantei și la decesul fiului acesteia. Prin urmare, autoritățile nu își îndepliniseră obligația de a proteja viața persoanelor în cauză.

Curtea a hotărât, de asemenea, că a fost **încălcat art.3** (interzicerea tratamentelor inumane ori degradante) din Convenție, având în vedere că autoritățile nu și-au îndeplinit obligația de a proteja reclamanta împotri-

va oricăror acte de violență în familie. În această privință, a observat în special că reclamanta locuise împreună cu copiii săi într-un climat de violență, suficient de grav pentru a fi calificat drept rele tratamente, și că modul în care autoritățile au desfășurat procedurile penale constituia pasivitate judiciară, care era incompatibilă cu art.3. În sfârșit, Curtea a hotărât că a fost **încălcat art.14** (interzicerea discriminării) din Convenție, **coroborat cu art.2 și art.3**, constatând că reclamanta fusese victima unei discriminări, ca femeie, având în vedere lipsa de acțiune a autorităților, care au subestimat violențele în cauză și astfel, în esență, le-au cauționat.

Tërshana împotriva Albaniei

4 august 2020

Această cauză privea un atac cu acid asupra reclamantei în anul 2009. Reclamanta bănuia că în spatele aceluia atac se afla fostul ei soț, pe care l-a acuzat de violență în familie. Ea a susținut în special că autoritățile albaneze nu au luat măsuri pentru a o proteja de atacul cu acid și nu au realizat o anchetă promptă și efectivă pentru identificarea, anchetarea și sancționarea atacatorului.

Curtea a hotărât că a fost **încălcat art.2** (dreptul la viață) din Convenție sub aspecte de fond, constatând că statul albanez nu a putut fi tras la răspundere pentru atac. A observat în special că, dacă Statul ar fi cunoscut despre riscul la care este supusă reclamanta, ar fi avut obligația de a lua măsuri de prevenire. Însă, în prezenta cauză, autoritățile naționale au aflat despre comportamentul violent al fostului soț al reclamantei doar după incident. Pe de altă parte, Curtea a hotărât că a fost **încălcat art.2** sub aspecte de procedură, constatând că răspunsul autorităților la atacul cu acid a fost inefectiv. În acest sens, a observat în proces de anchetare a atacului, care a avut caracteristici ale violenței pe criterii de sex și, prin urmare, ar fi trebuit să motiveze autoritățile să reacționeze cu diligență specială, nici măcar nu au reușit să identifice substanța utilizată pentru atac. Mai mult decât atât, ancheta a stagnat în 2010, fără a identifica persoana responsabilă, iar reclamantei nu i s-a oferit de atunci nicio informație cu privire la progrese, în pofida solicitărilor multiple.

Cereri pendinte

Kurt împotriva Austriei (cererea nr.62903/15)

4 iulie 2019 – cauza trimisă Marii Camere în noiembrie 2019

Această cauză privește uciderea unui băiat de opt ani de către tatăl său după ce anterior mama a depus acuzații de violență în familie împotriva acestuia. Mama se plânge că autoritățile austriece nu au protejat-o pe ea și pe copilul ei de soțul violent.

În hotărârea Camerei din 4 iulie 2019, Curtea a analizat cauza din perspectiva aspectului de fond al art.2 (dreptul la viață) din Convenție. Camera a hotărât, în mod unanim, că **nu a fost încălcat art.2** din Convenție constatând în special că autoritățile naționale au ajuns în mod justificat la concluzia că o altă măsură decât ordinul de restricție, care a fost emis împotriva tatălui, precum detenția preventivă, nu a fost justificată în circumstanțele cunoscute. Prin urmare, ele nu au eșuat în respectarea obligațiilor conform art.2 de a proteja fiul reclamantei de tatăl său violent.

La 4 noiembrie 2019, completul Marii Camere a acceptat cererea reclamantei de a trimite cauza către Marea Cameră.

La 17 iunie 2020 Marea Cameră a organizat o videoconferință cu privire la această cauză.

Tkheldze împotriva Georgiei (cererea nr.33056/17)

Cerere comunicată guvernului georgian la 23 iunie 2017

Această cauză privește uciderea fiicei reclamantei de către soțul acesteia din urmă. Reclamanta s-a plâns în special că autoritățile interne nu și-au îndeplinit obligația de a proteja viața fiicei sale.

Curtea a comunicat cererea guvernului georgian și a adresat întrebări părților, în temeiul art.2 (dreptul la viață), art.14 (interzicerea discriminării) și art.35 (condiții de admisibilitate) din Convenție.

Interzicerea torturii și a tratamentelor inumane ori degradante (art.3 din Convenție)

Presupusa neîndeplinire de către autorități a obligației de a oferi protecție adecvată împotriva violenței în familie

E.S. și alții împotriva Slovaciei (nr.8227/04)

15 septembrie 2009

În 2001 prima reclamantă și-a părăsit soțul și a depus o plângere penală împotriva lui pentru rele tratamente aplicate ei și copiilor ei (născuți în 1986, 1988 și 1989), precum și pentru abuzarea sexuală a uneia dintre fiicele lor. Doi ani mai târziu, acesta era condamnat pentru violențe și abuz sexual. Cererea reclamantei ca soțul său să fie obligat să părăsească domiciliul lor a fost totuși respinsă, întrucât instanța a considerat că nu avea competența necesară să restricționeze accesul soțului reclamantei în imobil (soția putea numai să rezilieze contractul de închiriere după divorț). Prin urmare, prima reclamantă și copiii ei au fost obligați să se mute departe de prieteni și de familie, iar doi dintre copii au fost nevoiți să își schimbe școala. Aceștia s-au plâns că autoritățile nu și-au îndeplinit obligația de a-i proteja în mod adecvat de violența în familie.

Curtea a hotărât că Slovacia nu le-a oferit primei reclamante și copiilor săi protecția imediată necesară împotriva violențelor soțului ei, cu **încălcarea art.3** (interzicerea tratamentelor inumane ori degradante) **și a art.8** (dreptul la respectarea vieții private și de familie) din Convenție. A observat că, având în vedere natura și gravitatea acuzațiilor, prima reclamantă și copiii săi au cerut imediat protecție și nu un an sau doi ani mai târziu. Prima reclamantă nu a avut posibilitatea să solicite rezilierea contractului de închiriere până la finalizarea divorțului, în mai 2002, sau să solicite trimiterea unui ordin care să îi interzică accesul fostului soț în domiciliul conjugal, până la momentul modificării legii, în ianuarie 2003. Prin urmare, în acest răstimp, reclamanta nu a beneficiat de protecție efectivă pentru ea și copiii săi.

Eremia și alții împotriva Republicii Moldova

28 mai 2013

A se vedea mai jos, la „Interzicerea discriminării”.

A se vedea, de asemenea: **Munteanu împotriva Republicii Moldova**, hotărârea din 26 mai 2020.

Rumor împotriva Italiei

27 mai 2014

A se vedea mai jos, la „Interzicerea discriminării”.

M.G. împotriva Turciei (nr. 646/10)

22 martie 2016

A se vedea mai jos, la „Interzicerea discriminării”.

N.P și N.I. împotriva Bulgariei (nr. 72226/11)

3 mai 2016 (decizie privind admisibilitatea)

Reclamanții, o femeie și fiul ei minor, s-au plâns că au fost victime ale violenței în familie, precum și cu privire la faptul că autoritățile bulgare nu au luat măsurile necesare pentru a-i proteja de acțiunile violente ale partenerului și tatălui lor.

Curtea a declarat cererea **inadmisibilă** ca fiind vădit nefondată, constatând lipsa vreunei aparențe de încălcare a obligațiilor pozitive ale statului conform art.3 (interzicerea tratamentelor inumane ori degradante), art.13 (dreptul la un recurs efectiv) sau art.14 (interzicerea discriminării) din Convenție. A observat în special că autoritățile bulgare au luat, la momente potrivite, câteva tipuri de pași adecvați pentru a proteja integritatea fizică a reclamantei.

Talpis împotriva Italiei

2 martie 2017

A se vedea mai sus, la „Dreptul la viață”.

Bălșan împotriva României

23 mai 2017

A se vedea mai jos, la „Interzicerea discriminării”.

Volodina împotriva Rusiei

9 iulie 2019

A se vedea mai jos, la „Interzicerea discriminării”.

A se vedea, de asemenea: **Barsova împotriva Rusiei**, hotărârea (Comitetului) din 22 octombrie 2019.

Pretinse deficiențe în cazul investigării plângerilor privind violența în familie

E.M. împotriva României (cererea nr.43994/05)

30 octombrie 2012

Reclamanta a susținut în special că investigarea plângerii sale penale privind actele de violență în familie, săvârșite în prezența fiicei ei, în vârstă de un an și jumătate, nu a fost eficientă. Instanțele române au respins plângerile reclamantei pe motiv că afirmațiile ei conform cărora fusese supusă unor violențe de către soțul său nu au fost dovedite.

Curtea a hotărât că a fost **încălcat art.3** (interzicerea tratamentelor inumane ori degradante) din Convenție sub aspect procedural, constatând că maniera în care a fost efectuată investigația nu i-a permis reclamantei să beneficieze de protecția eficientă prevăzută la art.3. Curtea a observat în special că, atunci când a depus prima plângere, reclamanta solicitase asistență și protecție din partea autorităților, pentru ea și pentru fiica ei, împotriva comportamentului agresiv al soțului său. Deși cadrul legislativ prevedea cooperarea între diferitele autorități, precum și măsuri extra-judiciare care să identifice și să asigure urmărirea actelor de violență în familie și deși certificatul medical a oferit *prima facie* probe în sprijinul afirmațiilor reclamantei, din dosar nu a reieșit că sau urmat pași în acest scop.

Valiulienė împotriva Lituaniei

26 martie 2013

Această cauză privea plângerea depusă de o femeie, victimă a violenței în familie, privind lipsa investigării de către autorități a acuzațiilor sale de rele tratamente și privind lipsa tragerii la răspundere a partenerului său.

Curtea a hotărât că a fost **încălcat art.3** (interzicerea tratamentelor inumane ori degradante) din Convenție, constatând că practicile în discuție în această cauză și modalitatea în care mecanismele de drept penal fuseseră

puse în aplicare nu îi oferiseră reclamantei o protecție adecvată împotriva actelor de violență în familie. În special, existaseră întârzieri în cursul investigației penale, iar procurorul decisese încetarea urmăririi penale.

D.P. împotriva Lituaniei (cererea nr.27920/08)

22 octombrie 2013 (decizie de radiere de pe rol)

Reclamanta s-a căsătorit în 1989, iar cuplul a divorțat în 2001. Cuplul a avut patru copii (născuți în 1988, respectiv 1990, 1992 și 2000). Reclamanta s-a plâns în special că procedurile penale care îl vizau pe fostul ei soț pentru bătăi repetate și intenționate suferite de ea și de cei trei copii mai mari fuseseră prelungite, iar cauza nu fusese examinată într-un termen rezonabil. Prin urmare, aceasta a susținut că a intervenit prescripția răspunderii penale, iar fostul ei soț nu a primit o pedeapsă corespunzătoare din partea unei instanțe.

Întrucât nu s-a ajuns la o soluționare pe cale amiabilă, guvernul lituanian a informat Curtea în septembrie 2012 că a propus formularea unei declarații unilaterale, în vederea soluționării problemei răspunderii statului pentru încălcarea obligației de prevenire a violenței în familie, ridicată prin această cerere. În lumina jurisprudenței Curții și a circumstanțelor prezentei cauze, guvernul a recunoscut în special că modalitatea în care fuseseră puse în aplicare mecanismele de drept penal în această cauză a fost defectuoasă din punctul de vedere al procedurilor, constituind astfel o încălcare a obligațiilor pozitive ale statului în temeiul art.3 (interzicerea tratamentelor inumane ori degradante) din Convenție. Luând act de termenii declarației guvernului și de modalitățile de asigurare a respectării angajamentelor prevăzute în aceasta, Curtea a decis **să radieze cererea de pe rol**, în conformitate cu art.37 (radierea de pe rol) din Convenție.

D.M.D. împotriva României (cererea nr.23022/13)

3 octombrie 2017

A se vedea mai jos, la „Dreptul la un proces echitabil”.

Buturugă împotriva României

11 februarie 2020

A se vedea mai jos, la „Dreptul la respectarea vieții private și de familie”.

Pretins risc de a fi supusă violenței în familie în caz de expulzare

N. împotriva Suediei (cererea nr.23505/09)

20 iulie 2010

Reclamanta, resortisantă afgană, a ajuns în Suedia împreună cu soțul ei, în 2004. Cererile lor de azil au fost respinse de mai multe ori. În 2005, reclamanta s-a separat de soțul ei. În 2008, cererea sa de divorț a fost respinsă de instanțele suedeze, întrucât nu aveau competența de a desface căsătoria, atâta timp cât reclamanta nu avea, în mod legal, reședința pe teritoriul țării. Soțul ei a informat instanța că se opune divorțului. Între timp, reclamanta a solicitat fără succes Comisiei Suedeze de Imigrare să îi reevalueze dosarul și să sisteze procedura de expulzare, argumentând că în Afganistan risca pedeapsa cu moartea, întrucât comisese adulter atunci când a început o relație cu un bărbat suedez, iar familia sa o repudiasse.

Curtea a hotărât că **expulzarea** reclamantei din Suedia în Afganistan **ar constitui o încălcare a art.3** (interzicerea pedepselor sau tratamentelor inumane ori degradante) din Convenție, constatând că, în circumstanțele speciale ale prezentei cauze, existau suficiente motive pentru a crede că în cazul expulzării în Afganistan, reclamanta urma să fie supusă diferitelor riscuri cumulate de represalii din partea soțului ei, a familiei lui, a propriei familii și a societății afgane, riscuri care intrau sub incidența art.3. Curtea a observat în special că faptul că reclamanta dorea să divorțeze de soțul său și nu mai dorea să locuiască cu acesta putea duce la serioase repercusiuni asupra vieții ei, de natură a i-o periclita. Într-adevăr, Legea șită a Statutului Personal din aprilie 2009 impunea femeilor să se supună cererilor sexuale din partea soților lor și să nu părăsească domiciliul fără permisiune. Studiile au arătat că aproximativ 80% din femeile afgane erau afectate de violența în familie, fapte pe care autoritățile le considerau legitime și, prin urmare, nu le urmăreau penal. În sfârșit, pentru a se adresa Poliției sau unei instanțe, o femeie trebuia să treacă peste oprobriul public la adresa femeilor care ieșeau din casă fără a fi însoțite de un bărbat. Riscul general indicat de statistici și de rapoartele internaționale nu putea fi ignorat.

Dreptul al un proces echitabil (art.6 din Convenție)

Wasiewska împotriva Poloniei

2 decembrie 2014 (decizie privind admisibilitatea)

În 1997 reclamanta și soțul ei au divorțat. Înainte de divorț, fostul soț al reclamantei o dăduse afară din apartamentul lor. A schimbat încuietorile și a împiedicat-o pe reclamantă să intre și să își ia bunurile personale, precum și pe cele ale fiicei și ale nepoatei lor. Reclamanta se plânge în special de faptul că autoritățile nu au respectat obligația de a pune în executare propriile hotărâri care dispuneau evacuarea fostului soț din apartamentul aflat în proprietatea sa. Ea se plânge și de faptul că îi este imposibil să depună o plângere penală împotriva fostului ei soț, care nu i-a permis accesul în apartament și la bunurile personale care i-au rămas în apartament.

Curtea a considerat că plângerea reclamantei având ca obiect încălcarea de către autorități a obligației de a pune în executare ordinul de evacuare a fostului ei soț trebuia să fie examinată în temeiul art.6 (dreptul la un proces echitabil) din Convenție. Constatând că reclamanta nu epuizase căile de atac interne în această privință a declarat cererea **inadmisibilă**, în conformitate cu art.35 (condiții de admisibilitate) din Convenție. Curtea a hotărât, de asemenea, că celelalte capete de cerere erau **inadmisibile** (vădit nefondate).

D.M.D. împotriva României (cererea nr.23022/13)

3 octombrie 2017

Această cauză privea acțiunea introdusă de reclamant împotriva tatălui său pentru violență în familie. Procesul în cauză a durat mai mult de 8 ani și s-a încheiat prin condamnarea tatălui pentru acte de violență fizică și psihică asupra copilului. Reclamantul s-a plâns că procedurile respective nu fuseseră efective și că nu îi fuseseră acordate despăgubiri. În special, instanțele interne constataseră, la nivelul instanței de ultim grad, că nu era necesară examinarea problemei acordării de despăgubiri, întrucât nici reclamantul, nici procurorul nu formulară o astfel de cerere în fața instanțelor de grad inferior.

Curtea a hotărât că a fost **încălcat art.3** (interzicerea tratamentelor inumane ori degradante) din Convenție, întrucât investigarea acuzațiilor de acte de violență în familie durase prea mult timp și fusese marcată de alte deficiențe grave. În această privință a amintit în special că statele contrac-

tante trebuie să depună eforturi pentru a proteja demnitatea copiilor și că, în practică, acest lucru impunea existența unui cadru juridic adecvat pentru a proteja copiii împotriva violenței în familie. Prin această hotărâre, Curtea a constatat, de asemenea, că a fost **încălcat art.6 § 1** (dreptul la un proces echitabil) din Convenție, întrucât instanțele interne nu examinaseră pe fond plângerea reclamantului privind neacordarea de despăgubiri, în pofida faptului că legislația națională prevedea în mod clar că acestea aveau obligația să se pronunțe asupra despăgubirilor într-o cauză privind un minor, chiar și în lipsa unei cereri oficiale din partea victimei.

Dreptul la respectarea vieții private și de familie (art.8 din Convenție)

Obligația statului de a proteja integritatea fizică și psihologică a persoanelor

Bevacqua și S. împotriva Bulgariei

12 iunie 2008

Prima reclamantă, care a susținut că era bătută în mod constant de soțul ei, l-a părăsit și a introdus acțiune de divorț, luându-l cu ea pe fiul lor în vârstă de trei ani (cel de-al doilea reclamant). Cu toate acestea, a susținut că soțul a continuat să o bată. Și-a petrecut, împreună cu fiul ei, patru zile într-un adăpost pentru femeile victime ale violenței în familie, dar se pare că a fost avertizată de poliție că putea fi urmărită penal pentru răpirea băiatului; în cele din urmă, între cei doi a fost încheiat un acord de exercitare în comun a autorității părintești, pe care, după cum a declarat reclamanta, soțul său nu l-a respectat. Depunerea unei plângeri penale împotriva soțului său pentru lovire sau alte violențe se pare că a provocat și mai multe acte de violență. Cererile ei pentru încredințarea temporară a minorului nu au fost analizate cu prioritate și, în cele din urmă, s-a dispus exercitarea autorității părintești exclusive de către reclamantă numai după ce a fost pronunțat divorțul, cum mai mult de un an mai târziu. În anul următor, reclamanta a fost bătută din nou de fostul soț, iar cererile ei de începere a urmăririi penale au fost respinse pe motiv că era vorba despre „o chestiune privată” care necesita introducerea unei acțiuni individuale.

Curtea a hotărât că a fost **încălcat art.8** (dreptul la respectarea vieții de familie) din Convenție, date fiind efectele cumulate ale deficiențelor existente la nivelul instanțelor naționale, care nu au luat cu celeritate mă-

suri privind încredințarea temporară într-o situație care i-a afectat negativ pe reclamânți și, mai ales, bunăstarea celui de-al doilea reclamant, și lipsa adoptării de către autorități, în aceeași perioadă, a unor măsuri suficiente ca răspuns la comportamentul fostului soț al reclamantei. În opinia Curții, acest fapt reprezenta nerespectarea obligației de a oferi asistență reclamanților, contrar obligațiilor pozitive ale statului prevăzute la art.8 din Convenție, pentru a asigura respectarea vieții lor private și de familie. Curtea a subliniat în special că faptul de a considera conflictul ca fiind „o chestiune privată” era incompatibil cu obligația autorităților de a proteja viața de familie a reclamanților.

E.S. și alții împotriva Slovaciei (cererea nr.8227/04)

15 septembrie 2009

A se vedea mai sus, la „Interzicerea torturii și a pedepselor sau tratamentelor inumane ori degradante”

A. împotriva Croației (cererea nr.55164/08)

14 octombrie 2010

Fostul – la acea dată – soț (care suferea de tulburare de stres posttraumatic, paranoia, anxietate și epilepsie) al reclamantei a supus-o, conform declarațiilor acesteia, la acte de violență fizică repetate, provocându-i răni fizice și a amenințat-o cu moartea timp de ani de zile și, de asemenea, a agresat-o în mod regulat, în fața fiicei lor. După ce s-a ascuns de fostul ei soț, reclamanta a solicitat pronunțarea unui ordin judecătoresc care să îl împiedice să o urmărească sau să o hărțuiască. Cererea i-a fost respinsă pe motiv că nu a demonstrat că viața i se află într-un pericol imediat.

Curtea a hotărât că a fost **încălcat art.8** (dreptul la respectarea vieții private și de familie) din Convenție, în sensul că autoritățile croate nu au implementat multe din măsurile care au fost dispuse de instanțe pentru a o proteja pe reclamantă sau pentru a trata problemele psihiatrice ale fostului ei soț, care păreau să se afle la originea comportamentului său violent. De asemenea, nu era clar dacă acesta beneficiase de tratament psihiatric. Curtea a declarat **inadmisibil capătul de cerere formulat în temeiul art.14** (interzicerea discriminării) din Convenție, pentru că reclamanta nu oferise suficiente probe (precum rapoarte sau statistici) care să demonstreze că măsurile și practicile adoptate în Croația împotriva violenței în familie, sau efectele unor astfel de măsuri sau practici, erau discriminatorii.

Hajduová împotriva Slovaciei

30 noiembrie 2010

Reclamanta s-a plâns în special că autoritățile interne nu își îndeplineseră obligația legală de a dispune internarea fostului ei soț într-o instituție psihiatrică pentru tratament, ca urmare a condamnării acestuia pentru agresiunea și amenințarea ei.

Curtea a hotărât că lipsa unor măsuri suficiente cu privire la comportamentul fostului soț al reclamantei, și mai ales faptul că instanțele interne nu au dispus internarea acestuia pentru a primi tratament psihiatric ulterior condamnării sale, au constituit o **încălcare a obligațiilor pozitive ale statului în temeiul art.8** (dreptul la respectarea vieții private și de familie) din Convenție. A observat în special că, deși amenințările repetate ale fostului ei soț nu se materializaseră niciodată, au fost suficiente ca să afecteze integritatea psihică și bunăstarea reclamantei și să intre sub incidența obligațiilor pozitive ale statului, în temeiul art.8.

Kaluczka împotriva Ungariei

24 aprilie 2012

Reclamanta a fost constrânsă să locuiască în același apartament cu fostul său partener, care era violent, pe durata numeroaselor procese civile cu privire la dreptul de proprietate asupra locuinței. Ea a susținut în special că autoritățile ungare nu o protejaseră de agresiunile fizice și psihice constante la care era supusă la domiciliul său.

Curtea a concluzionat că autoritățile ungare nu își îndepliniseră obligațiile pozitive, **cu încălcarea art.8** (dreptul la respectarea vieții private și de familie) din Convenție. A constatat în special că, deși reclamanta depusese plângeri penale împotriva partenerului său pentru lovire sau alte violențe și solicitase în mod repetat ordine de restricție pe numele lui și intentase proceduri civile pentru a-l evacua din apartament, autoritățile nu luaseră suficiente măsuri pentru a o proteja în mod efectiv.

Kowal împotriva Poloniei

18 septembrie 2012 (decizie privind admisibilitatea)

Reclamantul s-a plâns în temeiul art.8 (dreptul la respectarea vieții private și de familie) din Convenție că Polonia nu își îndeplinise obligația pozitivă de a-l proteja pe el, pe fratele său mai mic și pe mama lor de violența în familie, întrucât nu luaseră nicio măsură ca să pună în executare hotărârea

judecătorească care dispunea ca tatăl său să părăsească domiciliul familial. Reclamantul a mai susținut că, prin urmare, el și familia sa rămăseseră expuși comportamentului violent al tatălui, în pofida ordinului judecătoresc care dispunea ca acesta să părăsească apartamentul.

Curtea a declarat cererea **inadmisibilă** (vădit nefondată), în conformitate cu art.35 (condiții de admisibilitate) din Convenție. Având în vedere circumstanțele cauzei în ansamblu, Curtea a considerat că nu se putea afirma că atitudinea autorităților referitoare la comportamentul tatălui reclamantului fusese în mod vădit inadecvată din punctul de vedere al gravității faptelor penale în cauză. Nu se putea spune nici că hotărârile pronunțate în cauză nu avuseseră un caracter preventiv sau un efect descurajator asupra comportamentului făptuitorului. În mod similar, nu s-a putut constata că autoritățile nu fuseseră la curent cu situația reclamantului și cu violențele cauzate de tatăl acestuia și că nu răspuseseră în mod adecvat în raport cu situația privită în ansamblu, ca de pildă, declanșarea a numeroase proceduri cu privire la diferitele aspecte ale violenței în familie.

Irene Wilson împotriva Regatului Unit

23 octombrie 2012 (decizie privind admisibilitatea)

Această cauză viza plângerea unei victime a violenței în familie cu privire la modul în care autoritățile gestionaseră procedurile penale împotriva soțului ei pentru vătămare corporală gravă și afirmațiile sale potrivit cărora pedeapsa cu suspendare primită de acesta fusese prea ușoară.

Curtea a declarat cererea **inadmisibilă** (vădit nefondată), constatând că autoritățile nord-irlandeze își îndepliniseră obligația de a proteja drepturile reclamantei în temeiul art. 8 (dreptul la respectarea vieții private și de familie) din Convenție. A observat în special că reclamanta a formulat o singură plângere înaintea autorităților: că incidentul a fost investigat cu promptitudine, soțul ei a fost arestat și pus sub acuzare și că procedurile penale ulterioare au fost realizate în termenul corespunzător. Reclamanta nu a invocat înaintea Curții existența altor violențe specifice.

Eremia și alții împotriva Republicii Moldova

28 mai 2013

A se vedea mai jos, la „Interzicerea discriminării”.

O.C.I și alții împotriva României (cererea nr.49450/17)

21 mai 2019 (hotărârea Comitetului)

După ce a petrecut vacanța de vară în Romania în 2015, prima reclamantă, resortisantă româncă, a decis să nu se întoarcă la soțul ei în Italia împreună cu cei doi copii ai lor. În fața Curții, prima reclamantă și copiii acesteia s-au plâns de ordinul de a întoarce copiii în Italia. Ei au susținut în special că autoritățile românești nu au ținut cont de riscul înalt de rele tratamente cu care se confruntă din partea tatălui lor, care conform Convenției de la Haga din 25 octombrie 1980 asupra aspectelor civile ale răpirii internaționale de copii, reprezintă o excepție de la principiul de reîntoarcere a copiilor la locul de reședință obișnuit.

Curtea a hotărât că a fost **încălcat art.8** (dreptul la respectarea vieții private și de familie) din Convenție, constatând că instanțele române nu au acordat suficientă considerație riscului înalt ca reclamanta și copiii acesteia să fie supuși violenței în familie atunci când a ordonat întoarcerea acestora tatălui lor în Italia, care reprezintă o excepție de la principiul dreptului internațional privind întoarcerea copiilor la locul de reședință obișnuit. Curtea a observat în special că, chiar dacă în conformitate cu legislația UE există încredere reciprocă între autoritățile de protecție a copilului din România și Italia, aceasta nu presupune obligativitatea întoarcerii copiilor, de către România, într-un mediu în care ei sunt supuși riscurilor, lăsând Italia să se ocupe de orice abuz, dacă va apărea.

Levchuk împotriva Ucrainei

3 septembrie 2020⁶⁷

Această cauză privea plângerea reclamantei cu privire la faptul că anularea ordinului de evacuare a fostului soț al acesteia a expus-o pe ea și pe copiii ei la riscul de violență în familie și hărțuire. Ea a susținut că instanțele naționale au avut o abordare excesiv de formală în pronunțarea hotărârilor, fapt ce a insuflat fostului soț al acesteia un sentiment de impunitate, expunând-o astfel pe ea și pe copiii ei la un risc și mai mare de hărțuire psihologică și agresare.

Curtea a hotărât că a fost **încălcat art.8** (dreptul la respectarea vieții private și de familie) din Convenție, constatând că răspunsul instanțelor civile la solicitarea reclamantei de a emite un ordin de evacuare a fostului său soț nu a respectat obligația pozitivă a statului de a asigura protecția

⁶⁷ Această hotărâre va deveni irevocabilă în circumstanțele menționate în art.44 § 2 (hotărâri irevocabile) din Convenția Europeană pentru Drepturile Omului.

efectivă a reclamantei de violență în familie. Curtea a considerat în special că autoritățile judiciare naționale nu au efectuat o analiză cuprinzătoare a situației și a riscului de violență psihologică și fizică cu care se vor confrunta în viitor reclamanta și copiii săi. Mai mult decât atât, judecarea cauzei a durat mai mult de doi ani la cele trei niveluri de jurisdicție, perioadă în care reclamanta și copiii săi au rămas expuși riscului de violență. Prin urmare, nu a fost asigurat un echilibru just între interesele private concurente implicate.

Plasamentul unui copil provenit dintr-un mediu abuziv

Y.C. împotriva Regatului Unit (cererea nr.4547/10)

13 martie 2012

Reclamanta și partenerul cu care avea o relație de mai mulți ani au avut un fiu în 2001. În 2003, familia a intrat în atenția serviciilor sociale după un incident între părinți, pe fondul consumului de alcool. Au existat incidente consecutive de violență în familie și de abuz de alcool care au escaladat de la sfârșitul anului 2007, poliția fiind chemată la domiciliul acestora în numeroase ocazii. În iunie 2008, autoritățile locale au obținut un ordin de protecție de urgență, după ce băiatul a fost rănit în urma unei altercații violente între părinți. Inițierea procedurilor privind plasamentul copilului au condus la obținerea încuviințării ca acesta să fie dat spre adopție. Reclamanta s-a plâns de refuzul instanțelor de a dispune evaluarea sa ca părinte care exercită exclusiv autoritatea părintească asupra copilului și de faptul că acestea nu au ținut cont de toate considerentele relevante atunci când au pronunțat ordonanța de instituire a măsurii plasamentului care i-a încălcat drepturile în temeiul art.8 (dreptul la respectarea vieții private și de familie) din Convenție.

Curtea a hotărât că nu a fost **încălcat art.8** (dreptul la respectarea vieții private și de familie) din Convenție, constatând că motivele pe care s-a întemeiat ordonanța de instituire a măsurii plasamentului fuseseră relevante și suficiente, că reclamantei i se oferiseră toate șansele de a-și susține cauza și că fusese implicată pe deplin în procesul de luare a deciziei. Curtea a constatat în special că, în lumina istoricului cauzei și al rapoartelor, opinia judecătorului de la County Court conform căreia era probabilă reluarea relației reclamantei cu tatăl, ceea ce reprezenta un risc la adresa copilului, nu era lipsită de temei. Prin urmare, deși era în interesul copilului ca legăturile familiale să fie menținute pe cât posibil, era evident că în cauza de

față, acest considerent fusese depășit de nevoia de a asigura dezvoltarea copilului într-un mediu stabil și sigur. În această privință, Curtea a observat în special că existaseră încercări de a relua relațiile familiale, prin oferirea unui sprijin împotriva abuzului de alcool și prin posibilitatea de a primi asistență parentală. Atunci când reclamanta a susținut că s-a separat de tatăl copilului, i se oferiseră detalii despre sprijinul pe care îl putea primi în legătură cu violența în familie. Cu toate acestea, se pare că nu a apelat la un astfel de ajutor și s-a împăcat în cele din urmă cu tatăl copilului.

Confidențialitatea corespondenței și hărțuirea pe internet

Buturugă împotriva României

11 februarie 2020

Această cauză privea acuzațiile de violență în familie și încălcarea confidențialității corespondenței electronice de către fostul soț al reclamantei, care s-a plâns de carențele din sistemul de protecție a victimelor de această formă de violență. Reclamanta s-a plâns în special de ineficiența anchetei penale a cauzei de violență în familie, de care ar fi suferit. De asemenea, s-a plâns că siguranța ei personală nu a fost asigurată în mod adecvat și a criticat refuzul autorităților de a examina plângerea depusă cu privire la încălcarea de către fostul ei soț a confidențialității corespondenței.

Curtea a hotărât că a fost **încălcat art.3** (interzicerea tratamentelor inumane ori degradante) și **art.8** (dreptul la respectarea vieții private și de familie) din Convenție, având în vedere că statul nu și-a îndeplinit obligațiile pozitive conform dispozițiilor în cauză. Curtea a constatat în special că autoritățile naționale nu au abordat ancheta penală din perspectiva violenței în familie și, astfel, nu au răspuns în mod adecvat la gravitatea faptelor de care s-a plâns reclamanta. Investigația actelor de violență a fost deficitară, și nu s-a acordat atenție aspectelor de fond ale plângerii privind încălcarea confidențialității corespondenței, care au avut o legătură strânsă cu plângerea privind violența. Cu acea ocazie, în cele din urmă, Curtea a atenționat faptul că hărțuirea pe internet este în prezent recunoscută drept aspect al violenței împotriva femeilor și fetelor, că acest fenomen ar putea avea diferite forme, inclusiv nerespectarea protecției vieții private în mediul virtual, intruziunea în computerul victimei și captarea, partajarea și manipularea datelor și imaginilor, inclusiv a informațiilor personale.

Protecția proprietății (art.1 din Protocolul nr.1 al Convenției)

J.D. și A. împotriva Regatului Unit (nr. 32949/17 și 34614/17)

24 octombrie 2019

A se vedea mai jos, la „Interzicerea discriminării”.

Interzicerea discriminării (art.14 din Convenție)

Opuz împotriva Turciei

9 iunie 2009

Reclamanta și mama ei au fost agresate și amenințate timp de mulți ani de soțul reclamantei, în diferite ocazii acesta producându-le leziuni care le-au pus în pericol viața. Cu o singură excepție, față de acesta nu a fost începută urmărirea penală pe motiv că ambele femei își retrăseseră plângerile, în pofida explicațiilor lor conform cărora soțul le obligase să facă acest lucru, amenințându-le că le omoară. Ulterior, acesta și-a înjunghiat soția de șapte ori și a primit o amendă de aproximativ 385 EUR, care putea fi plătită în mai multe tranșe. Cele două femei au depus numeroase plângeri, pretinzând că viețile lor erau în pericol. Soțul a fost interogat și pus în libertate. În sfârșit, când cele două femei încercau să se mute, soțul și-a împușcat mortal soacra, motivând că îi fusese pusă în joc onoarea. A fost condamnat pentru omor și a primit pedeapsa detențiunii pe viață, dar a fost pus în libertate pe durata procedurii în apel, moment după care soția sa a susținut că a continuat să o amenințe.

Curtea a hotărât că a fost **încălcat art.2** (dreptul la viață) din Convenție în ceea ce privește uciderea mamei reclamantei și că a fost **încălcat art.3** (interzicerea tratamentelor inumane ori degradante) din Convenție ca urmare a faptului că statul nu a protejat-o pe reclamantă. Curtea a constatat că Turcia nu a reușit să creeze și să pună în aplicare un sistem pentru pedepsirea violenței în familie și pentru protejarea victimelor. Autoritățile nu se folosiseră nici măcar de măsurile de protecție disponibile și au încetat procedurile considerându-le „o chestiune de familie”, ignorând motivul pentru care fuseseră retrase plângerile. Ar fi trebuit să existe un cadru juridic care să permită continuarea procedurilor penale, indiferent dacă plângerile fuseseră retrase.

De asemenea, Curtea a hotărât – pentru prima dată într-o cauză referitoare la violența în familie – că a fost **încălcat art.14** (interzicerea discri-

minării) din Convenție, **coroborat cu art.2 și art.3**. Curtea a observat că violența în familie afecta în special femeile, în timp ce pasivitatea judiciară generală și discriminatorie din Turcia crea un climat propice pentru producerea acesteia. Actele de violență suferite de reclamantă și mama sa puteau să fie considerate ca având la bază criteriul de sex și discriminarea împotriva femeilor. În pofida reformelor realizate de guvernul turc în ultimii ani, lipsa generală de reacție a sistemului judiciar și impunitatea de care se bucurau agresorii, așa cum s-a întâmplat în cazul reclamantei, au indicat o implicare insuficientă din partea autorităților, care nu au luat măsurile corespunzătoare pentru a combate violența în familie.

A. împotriva Croației (nr. 55164/08)

14 octombrie 2010

A se vedea mai sus la „Dreptul la respectarea vieții private și de familie”.

Eremia și alții împotriva Republicii Moldova

28 mai 2013

Prima reclamantă și cele două fiice ale ei s-au plâns că autoritățile moldovene nu le-au oferit protecție față de comportamentul violent și abuziv al soțului și tatălui lor, polițist.

Curtea a hotărât că a fost **încălcat art.3** (interzicerea tratamentelor inumane ori degradante) din Convenție, în cazul primei reclamante, în sensul că deși erau la curent cu actele de violență la care era supusă, autoritățile nu luaseră măsuri efective împotriva soțului ei și nu împiedicaseră continuarea violențelor în familie. De asemenea, a hotărât că a fost **încălcat art.8** (dreptul la respectarea vieții private și de familie) din Convenție în privința fiicelor, având în vedere că, în pofida efectelor psihologice negative asupra lor, cauzate de faptul că erau martore ale violențelor la care era supusă mama lor de către tată, la domiciliul familial, se luaseră puține măsuri sau nici una pentru a preveni reapariția unui astfel de comportament. În sfârșit, Curtea a hotărât că a fost **încălcat art.14** (interzicerea discriminării) din Convenție, **coroborat cu art.3**, în ceea ce o privește pe prima reclamantă, constatând că acțiunile autorităților nu reprezentaseră doar o simplă deficiență sau întârziere în modul de a acționa față de actele de violență la care era supusă, ci și o tolerare a unor astfel de acte de violență repetate, reflectând o atitudine discriminatorie față de prima reclamantă ca femeie. În acest sens, Curtea a observat că concluziile Raportorului Special al

Organizației Națiunilor Unite privind violența împotriva femeilor, cauzele și consecințele acestora nu făceau altceva decât să susțină impresia că autoritățile nu au apreciat pe deplin gravitatea și amploarea problemei violenței în familie în Republica Moldova și efectul său discriminatoriu asupra femeilor.

A se vedea, de asemenea: **B. împotriva Republicii Moldova (nr. 61382/09)** și **Mudric împotriva Republicii Moldova**, hotărârile din 16 iulie 2013; **N.A. împotriva Republicii Moldova (nr. 13424/06)**, hotărârea din septembrie 2013; **T.M. și C.M. împotriva Republicii Moldova**, hotărârea din 28 ianuarie 2014; **Munteanu împotriva Republicii Moldova**, hotărârea din 26 mai 2020.

Rumor împotriva Italiei

27 mai 2014

Reclamanta s-a plâns că autoritățile nu i-au oferit susținerea necesară în urma incidentului grav de violență în familie care a vizat-o, în noiembrie 2008, sau nu au protejat-o de alte violențe ulterioare. A susținut în special că fostul ei partener nu fusese obligat să urmeze un tratament psihologic și a continuat să reprezinte o amenințare atât pentru ea, cât și pentru copiii ei. În plus, a susținut că centrul de primire ales în vederea arestării la domiciliu a partenerului său, aflat la doar 15 km de locuința sa, fusese necorespunzător, întrucât fusese intimidată de două ori de angajații din acest centru, ceea ce a reprezentat o încălcare a ordinului judecătoresc care interzicea orice formă de contact dintre ea și fostul ei partener. În sfârșit, a susținut că aceste deficiențe fuseseră rezultatul cadrului legislativ inadecvat din Italia în domeniul luptei împotriva violenței în familie, iar aceasta a reprezentat o discriminare împotriva ei ca femeie.

Curtea a hotărât că nu a fost **încălcat art.3** (interzicerea tratamentelor inumane ori degradante), **considerat separat și coroborat cu art.14** (interzicerea discriminării) din Convenție. A constatat că autoritățile italiene instituiseră un cadru legislativ care le permitea să ia măsuri împotriva persoanelor acuzate de violență în familie și că acest cadru fusese eficient pentru pedepsirea autorului infracțiunii a cărei victimă era reclamanta și pentru a preveni perpetuarea atacurilor violente la adresa integrității sale fizice.

M.G. împotriva Turciei (cererea nr.646/10)

22 martie 2016

Această cauză privea violența în familie la care a fost supusă reclamanta în cursul căsătoriei, amenințările proferate împotriva sa în urma divorțului și procedurile ulterioare. În special, reclamanta a criticat autoritățile naționale deoarece nu au prevenit actele de violență la care fusese supusă. De asemenea, s-a plâns de discriminarea permanentă și sistematică în privința violenței împotriva femeilor în Turcia.

Curtea a hotărât că a fost **încălcat art.3** (interzicerea tratamentelor inumane ori degradante) din Convenție, constatând că modul în care autoritățile turce au desfășurat procedurile penale nu putea fi considerat ca îndeplinind cerințele art. 3. A observat în special că autoritățile adoptaseră o atitudine pasivă, în măsura în care procedurile penale au fost inițiate la mai mult de 5 ani și 6 luni după ce reclamanta a depus o plângere împotriva soțului său și că procedurile păreau a fi încă în desfășurare. În această cauză, Curtea a hotărât, de asemenea, că a fost **încălcat art.14** (interzicerea discriminării) din Convenție, **coroborat cu art.3**, constatând că, după pronunțarea divorțului (la 24 septembrie 2007) și până la intrarea în vigoare a unei noi legi (nr.6284) la 20 martie 2012, cadrul legislativ în vigoare nu garanta că reclamanta, persoană divorțată, putea beneficia de măsuri de protecție, și a observat că, timp de mai mulți ani după ce a sesizat instanțele naționale, aceasta a fost obligată să trăiască cu teamă față de comportamentul fostului ei soț.

Halime Kılıç împotriva Turciei

28 iunie 2016

Această cauză privea decesul fiicei reclamantei, care fusese ucisă de soțul ei, în pofida faptului că depusese patru plângeri și obținuse trei ordine de protecție și de interdicție.

Curtea a hotărât că a fost **încălcat art.2** (dreptul la viață) și că a fost **încălcat art.14** (interzicerea discriminării), **coroborat cu art.2** din Convenție. Curtea a constatat în special că procedurile interne nu au respectat cerințele art.2 din Convenție de a-i oferi protecție fiicei reclamantei. Întrucât nu au sancționat nerespectarea de către soțul fiicei reclamantei a ordinelor emise împotriva sa, autoritățile naționale au făcut ca ordinele să nu fie eficiente, creând astfel un context de impunitate care i-a permis acestuia să își agreseze în mod repetat soția fără a fi tras la răspundere. De

asemenea, Curtea a concluzionat că era inacceptabil faptul că fiica reclamantei fusese lăsată fără resurse sau protecție în fața comportamentului violent al soțului și că, închizând ochii la actele de violență repetate și la amenințările cu moartea împotriva victimei, autoritățile creaseră un climat permisiv pentru violența în familie.

Talpis împotriva Italiei

2 martie 2017

A se vedea mai sus, la „Dreptul la viață”.

Bălșan împotriva României

23 mai 2017

Reclamanta a susținut că autoritățile nu o protejaseră împotriva violenței în familie repetate și nu l-au tras pe soțul său la răspundere, în pofida numeroaselor sale plângeri. De asemenea, a susținut că tolerarea de către autorități a acestor acte de violență o făcuseră să se simtă înjosită și neajutorată.

Curtea a hotărât că a fost **încălcat art.3** (interzicerea tratamentelor inumane ori degradante) din Convenție, având în vedere faptul că autoritățile nu o protejaseră pe reclamantă în mod adecvat împotriva actelor de violență comise de soțul său, și că a fost **încălcat art.14** (interzicerea discriminării) din Convenție, **coroborat cu art.3**, întrucât violența se bazase pe criterii de sex. Curtea a observat în special că soțul reclamantei o supusese la acte de violență și că autoritățile trebuiau să fi fost pe deplin conștiente de aceste abuzuri, având în vedere solicitările acesteia de a primi asistență adresate atât Poliției, cât și instanțelor. În plus, cu toate că în România exista un cadru juridic care îi permitea să se plângă de violența în familie și să solicite protecția autorităților, de care reclamanta a făcut uz pe deplin, autoritățile nu aplicaseră dispozițiile legale relevante în cazul său. Autoritățile au ajuns până la a constata că reclamanta provocase actele de violență îndreptate împotriva sa și au considerat că nu erau suficient de grave pentru a intra în domeniul de aplicare a dreptului penal. O astfel de abordare privea cadrul juridic național de scopul său și era incompatibilă cu standardele internaționale referitoare la violența împotriva femeilor. Într-adevăr, pasivitatea autorităților în cauza de față reflectase o atitudine discriminatorie față de reclamantă ca femeie și demonstrase o lipsă de implicare în abordarea violenței în familie, în general, în România.

Volodina împotriva Rusiei

9 iulie 2019

Această cauză privea plângerea reclamantei cu privire la faptul că autoritățile ruse nu au protejat-o de violența în familie repetată, inclusiv agresiuni, răpire, urmărire și amenințări. De asemenea, ea a susținut că actualul regim juridic din Rusia nu este adecvat pentru a aborda astfel de forme de violență și discriminare împotriva femeilor.

Curtea a hotărât că a fost **încălcat art.3** (interzicerea tratamentelor inumane ori degradante) din Convenție, constatând că reclamanta a fost maltratată din punct de vedere fizic și psihologic de către fostul partener și că autoritățile ruse nu și-au îndeplinit obligațiile prevăzute de Convenție pentru a o proteja de abuzul lui. De asemenea, Curtea a hotărât că a fost **încălcat art.14** (interzicerea discriminării) din Convenție, **coroborat cu art.3**. În acest sens, Curtea a observat, în special, că violența în familie nu este recunoscută în legislația rusă și că nu există ordine de restricție sau ordonanțe de protecție. Aceste deficiențe demonstrează în mod clar faptul că autoritățile au fost reticente în a recunoaște gravitatea problemei violenței în familie în Rusia și efectul discriminatoriu al acesteia asupra femeilor.

J.D. și A. împotriva Regatului Unit (cererile nr.32949/17 și nr.34614/17)

24 octombrie 2019

Cea de-a doua reclamantă în această cauză, fiind expusă riscului de violență extremă în familie, a fost inclusă în programul „Sanctuary Scheme” ce presupune unele adaptări ale locuinței (inclusiv instalarea unei „camere de siguranță” în mansardă pentru ea și pentru fiul ei cu care locuia într-o casă cu trei dormitoare). Ea a afirmat că noile reguli privind alocațiile pentru locuință în sectorul locuințelor sociale (cunoscute neoficial sub denumirea de „taxa pentru dormitor”) au făcut-o obiectul unei discriminări pe temeiul situației ei specifice de victimă a violenței pe criterii de sex.

Curtea a hotărât că a fost **încălcat art.14** (interzicerea discriminării) din Convenție, **coroborat cu art.1** (protecția proprietății) **din Protocolul nr.1** cu privire la cea de-a doua reclamantă. Curtea a observat în special că scopul regulamentului de a încuraja oamenii să se mute este în conflict cu obiectivul programului „Sanctuary Scheme” de a permite victimelor violenței pe criterii de sex să rămână în casele lor. Tratarea celei de-a doua reclamante în același mod ca și alți subiecți ai noilor reguli privind alocațiile pentru

locuință are un impact disproporționat, întrucât nu corespunde scopului legitim al măsurii. Mai mult decât atât, guvernul britanic nu a oferit nici un motiv serios pentru a justifica acordarea priorității scopului programului în detrimentul creării condițiilor pentru a permite victimelor violenței în familie să rămână în casele lor.

Cereri pendinte

Tkheldize împotriva Georgiei (cererea nr.33056/17)

Cerere comunicată guvernului georgian la 23 iunie 2017

A se vedea mai sus, la „Dreptul la viață”.

Foto: UN Women/Ramin Mazur

Algoritm de intervenție în cazurile de violență în familie

PASUL 01 DEPLASAȚI-VĂ LA FAȚA LOCULUI asigurând înregistrarea cazului sesizat conform procedurii prestabilite. La fața locului se vor deplasa **OBLIGATORIU** nu mai puțin de doi angajați, unul, **RECOMANDABIL**, femeie.

PASUL 02 SEPARAȚI VICTIMA DE AGRESOR. Orice acțiuni de documentare desfășurate cu victima sunt interzise în prezența agresorului.

PASUL 03 COMPLETAȚI CHESTIONARUL DE EVALUARE A RISCURILOR și ELIBERAȚI ORDINUL DE RESTRICTIE DE URGENTĂ pe un termen de până la 10 zile, indiferent de voința victimei, reieșind din nivelul riscului. În cazul existenței violenței fizice/sexuale, ORU se eliberează imediat, fără calcularea riscului.

PASUL 04 ÎNTOCMIȚI procesul-verbal privind înmânarea actului de procedură, preluați cheile de la locuință și înlăturați agresorul din aceasta (aplicabil și în cazul eliberării Ordonanței de protecție de instanța de judecată).

PASUL 05 ÎNĂMÂNĂȚI AGRESORULUI COPIA ORDINULUI DE RESTRICTIE DE URGENTĂ doar după înregistrarea acestuia la Dispeceratul instituției.

PASUL 06 ÎNTOCMIȚI PLANUL PERSONALIZAT DE SIGURANȚĂ A VICTIMEI care urmează a fi completat la fiecare sesizare de violență în familie. **INFORMAȚI VICTIMA**, contra semnătură, privind prevederile Planului și despre drepturile sale (inclusiv, despre dreptul la asistență juridică garantată de stat).

PASUL 07 **INFORMAȚI VICTIMA** despre posibilitatea depunerii în instanța de judecată a cereri privind eliberarea Ordonanței de protecție. Dacă victima nu o poate face personal, transmiteți un demers în locul victimei cu indicarea motivelor sau a situației care atestă imposibilitatea victimei de a se adresa personal.

PASUL 08 AUDIAȚI AGRESORUL, VICTIMA ȘI MARTORII. Întocmiți procesul-verbal de cercetare la fața locului. Eliberați îndreptarea către medicul-legist.

PASUL 09 SOLICITAȚI INTERVENȚIA psihologului din cadrul Inspectoratului de poliție dacă victima este în stare de criză.

PASUL 10 ÎNĂNȚAȚI CĂTRE APL fișa de sesizare a cazului suspect de violență dacă sunt prezenți copii, nu mai târziu de 24 de ore, sau, imediat prin apel, solicitați prezența APL la fața locului.

PASUL 11 ÎNTOCMIȚI FIȘA DE REFERIRE și îndreptați victima către servicii specializate de asistență și/sau plasament, imediat sau până la 72 ore de la comiterea faptei.

PASUL 12 SUPRAVEGHEAȚI EXECUTAREA Ordinului de restricție de urgență / Ordonanței de protecție. Luați agresorul la evidență.

POLIȚIA REPUBLICII MOLDOVA

ALGORITM DE INTERVENȚIE în cazurile de violență în familie

RECOMANDĂRI GENERALE:

- ☑ Informați victima violenței în familie că poate să depună o plângere în orice moment și în orice locație într-un mod sigur, privat și confortabil pentru ea.
- ☑ Asigurați-vă ca toate incidentele raportate de violență în familie să fie documentate, indiferent de faptul dacă acestea reprezintă o infracțiune sau contravenție.
- ☑ Realizați acțiuni imediate atunci când victima raportează un incident de violență împotriva sa.
- ☑ Fiți empatici, susțineți victima și nu o judecați sau supuneți victimizării secundare și excludeți orice formă de descurajare.
- ☑ Permiteți-i victimei să își spună istoria și să relateze despre cum a fost afectată de violență.
- ☑ Mențineți confidențialitatea informației prezentate de victimă.

CENTRUL DE DREPT
AL FEMEILOR
Promoting women's rights register

Sweden
Sverige

ANEXA 3.

Servicii/Centre de asistență și plasament pentru victime ale violenței în familie

Denumirea instituției/ organizației	Date de contact	Ajutorul pe care îl oferă
Organizații de suport naționale		
Poliția	112	Servicii de prevenție și intervenție în cazuri de violență în familie
Serviciul Medical de Urgență/Ambulanța	112	Servicii medicale
Telefonul de Încredere pentru Femei „La Strada”	Linia fierbinte: 08008 8008 Tel: +373 22 234 906 Email: office@lastrada.md	consiliere psihologică consiliere juridică
A.O. „Centrul de Drept al Femeilor”	Tel: +373 22 811 999 Mobil: +373 68 855 050 Linia gratuită pentru consiliere juridică: 0 800 800 00 Email: office@cdf.md	ajutor juridic consiliere psihologică asistență socială abilitare economică
Centrul National de Prevenire a Abuzului față de Copii	Tel: +373 22 758 806; +373 22 756 778 office@cnpac.org.md	consiliere psihologică pentru copii
A.O. „Promo-Lex”	Tel: + 373 22 450 024 Email: info@promolex.md	consiliere juridică
Centrul de Reabilitare a victimelor torturii „Memoria”	Tel: +373 22 273 222 Mobil: + 373 79 704 809 Email: rctv@memoria.md	consiliere juridică consiliere psihologică
Centrul de Asistență și Protecție a Victimelor din mun. Chișinău	Tel: +373 22 927 174 Email: shelter_team@cap.md	adăpost temporar asistență socială consiliere psihologică consiliere juridică
Refugiul Casa Mărioarei	Tel: +373 22 725 861 Email: cmarioarei@gmail.com	adăpost temporar consiliere psihologică asistență socială
Organizații de suport regionale/raionale		
A.O. „Stimul” – Ocnița	Mobil: +373 60165416	consiliere psihologică asistență socială
Centrul de Resurse pentru Tineret „Dacia” – Soroca	Tel: +373 230 23 619 Email: crt.dacia@gmail.com	asistență socială consiliere psihologică consiliere juridică

A.O. „Onoarea și Dreptul Femeilor Contemporane” – Bălți	Tel: +373 231 70 778; +373 231 77 794; +373 231 70 149; Mobil : +373 79055616 E-mail: olgapatlati@mail.ru	consiliere psihologică consiliere socială
A.O. „Centrul de Criză Familială” SOTIS – Bălți	Tel: +373 231 92 541; Email: ccf.sotis@gmail.com	adăpost temporar asistență socială consiliere psihologică
Centrul de Plasament Temporar pentru Copii – Bălți	Tel: +373 231 710 03	consiliere psihologică asistență socială
Camera de Plasament de Urgență pentru victimele violenței în familie Telenești	Tel: +373 795 88 052	consiliere și îndrumare socială, consultații medicale și consiliere psihologică
Centrul de Asistență și Consiliere a Victimelor Violenței în Familie „Ariadna” – Drochia	Tel: +373 252 20 308 Mobil: 0790 00 118 Email: cm_ariadna@yahoo.com	adăpost temporar asistență socială consiliere psihologică consiliere juridică
Centrul Maternal „Pro-Femina” – Hâncești	Tel: +373 269 233 64 Email: profemina.2009@mail.ru	adăpost temporar asistență socială consiliere psihologică consiliere juridică
Camera de Plasament de Urgență pentru victimele violenței în familie – Fălești	Tel: +373 683 45 560; 0259 71 059	consiliere și îndrumare socială, consultații medicale și consiliere psihologică
Centrul de asistență socială a familiei și copilului „CREDO” Ungheni	Tel: +373 236 26 201	adăpost temporar asistență socială asistență psihologică
Centrul Maternal „Pro Familia” – Căușeni	Tel: +373 243 269 75; +373 243 268 35; +373 243 26 721 Email: profamilia2006@gmail.com	adăpost temporar asistență socială consiliere psihologică consiliere juridică
Centrul Maternal – Cahul	Tel: +373 299 44 080 E-mail: centru-maternal.cahul@mail.ru	adăpost temporar asistență socială consiliere psihologică consiliere juridică
A.O. „Interacțiune” – Tiraspol	Linia fierbinte: 080099800 Tel : (+373 533) 8-60-30; 5-11-58 Email: interaction2002@mail.ru	consiliere juridică consiliere psihologică

„Centrul regional pentru reabilitarea victimelor violenței în familie” UTA Găgăuzia	Mob: 067 555 299	adăpost temporar asistență juridică asistență psihologică consilierea asistentului social
A.O. „Vesta” – Comrat	Tel: +373 298 84 063; +373 298 84 062 Mobil: 060 122 508	asistență socială asistență psihologică asistență juridică
„Centrul Psiho-Social” - Vulcănești	Mobil: +373 68238386 Email: n.mocan@mail.ru	consiliere psihologică asistență socială
Centrul pentru inovații sociale și juridice „Женские инициативы” - Tiraspol	Mobil: +373 533 52764 Email: jenskieinitsiatiivi@mail.ru	consiliere juridică consiliere psihologică asistență socială abilitare economică
Centrul pentru dezvoltarea și susținerea inițiativelor civice „РЕЗОЛАНС” - Tiraspol	Mobil: +373 533 44411 Email: civicinitiatives@gmail.com	adăpost temporar consiliere juridică consiliere psihologică asistență socială abilitare economică
Centrul Regional de Reabilitare a victimelor violenței în familie – UTA Găgăuzia	Tel: +373 67 555 299 linia fierbinte (24/7) Email: centrul.reabilitarea.victimelor@gmail.com	asistență juridică asistență psihologică asistență socială adăpost temporar până la 6 luni

Servicii pentru agresori

Program de schimbare pentru bărbații care aplică acte de violență
(**Chișinău**)

tel: 060474277; email: cnfacem@gmail.com

Centrul de Asistență și Consiliere pentru Agresori Familiali (**Drochia**)
tel: 79000115

Centrul de Asistență și Consiliere pentru Agresori Familiali (**Căușeni**)
tel: 79998755; e-mail nonviolenta.causeni@yahoo.com

Centrul de Asistență și Consiliere pentru Agresori Familiali (**Ocnita**)
tel: 079782093; 027164832

BIBLIOGRAFIE:

Acte internaționale:

1. *Convenția Europeană privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței în familie*, adoptată la Istanbul la 11 mai 2011, în vigoare de la 01.08.2014.
2. *Convenția asupra eliminării tuturor formelor de discriminare față de femei*, adoptată la New York, la 18.12.1979. În: *Tratate internaționale*, vol. I, 1998.
3. *Declarația Universală a Drepturilor Omului*, adoptată și proclamată de Adunarea Generală a ONU prin Rezoluția nr.217 A (III) din 10.12.1948. În: *Tratate internaționale*, vol. I, 1998.
4. Comitetul CEDAW. Recomandarea generală nr.33 privind Accesul femeilor la justiție. 2015.
5. Standardele CEDAW pentru soluționarea eficientă a cazurilor de violență în bază de gen. Recomandarea Generală nr.19.
6. Standardele CEDAW pentru consolidarea răspunsului de sănătate la violența în bază de gen. Recomandarea Generală nr.24.
7. Concluziile comune pentru „Eliminarea și prevenirea tuturor formelor de violență împotriva femeilor și fetelor”. Secțiunea C 57 sesiune 2013.
8. Observații finale ale CEDAW privitor la Moldova CEDAW /C/MDA/ CO/6 10 martie 2020.

Acte naționale:

9. *Constituția Republicii Moldova*, adoptată la 29.07.1994. Republicată în: Monitorul Oficial al RM, nr.78/140 din 29.03.2016.
10. *Codul civil*, nr.1107-XV din 06.06.2002. Republicat în: Monitorul Oficial al RM, nr.66-75/132 din 01.03.2019.
11. *Codul contravențional*, nr.218-XVI din 24.10.2008. Republicat în: Monitorul Oficial al RM, nr.78-84/100 din 17.03.2017.
12. *Codul de executare*, nr.443-XV din 24.12.2004. Republicat în: Monitorul Oficial al RM, nr.214-220/704 din 05.11.2010.
13. *Codul de procedură civilă*, nr.225-XV din 30.05.2003. Republicat în: Monitorul Oficial al RM, nr.285-294/436 din 03.08.2018.
14. *Codul de procedură penală*, nr.122-XV din 14.03.2003. Republicat în: Monitorul Oficial al RM, nr.248-251/699 din 05.11.2013.
15. *Codul familiei*, nr.1316-XIV din 26.10.2000. În: Monitorul Oficial al RM, nr.47-48/210 din 26.04.2001.
16. *Codul penal*, nr.985-XV din 18.04.2002. Republicat în: Monitorul Oficial al RM, nr.72-74/195 din 14.04.2009.
17. *Legea asistenței sociale*, nr.547-XV din 25.12.2003. În: Monitorul Oficial al RM, nr.42-44/249 din 12.03.2004.
18. *Legea cu privire la activitatea Poliției și statutul polițistului*, nr.320 din 27.12.2012. În: Monitorul Oficial al RM, nr.42-47/145 din 01.03.2013.
19. *Legea cu privire la asistența juridică garantată de stat*, nr.198-XVI din 26.07.2007. În: Monitorul Oficial al RM, nr.157-160/614 din 05.10.2007.
20. *Legea cu privire la expertiza judiciară și statutul expertului judiciar*, nr.68 din 14.04.2016. În: Monitorul Oficial al RM, nr.157-162/316 din 10.06.2016.

21. *Legea cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie*, nr.45 din 01.03.2007. În: Monitorul Oficial al RM, nr.55-56/178 din 18.03.2008.
22. *Legea cu privire la reabilitarea victimelor infracțiunilor*, nr.137 din 29.07.2016. În Monitorul Oficial al RM, nr.293-305/618 din 09.09.2016.
23. *Legea privind controlul și prevenirea consumului abuziv de alcool, consumului ilicit de droguri și de alte substanțe psihotrope*, nr.713-XV din 06.12.2001. În: Monitorul Oficial al RM, nr.36-38/208 din 14.03.2002.
24. *Legea privind drepturile copilului*, nr.338-XIII din 15.12.1994. În: Monitorul Oficial al RM, nr.13/127 din 02.03.1995.
25. *Legea privind protecția specială a copiilor aflați în situație de risc și a copiilor separați de părinți*, nr.140 din 14.06.2013. În: Monitorul Oficial al RM, nr.167-172/534 din 02.08.2013.
26. *Legea privind administrația publică locală*, nr.436-XVI din 28.12.2006. În: Monitorul Oficial al RM, nr.32-35 din 09.03.2007.
27. *Hotărârea Guvernului cu privire la aprobarea Regulamentului-cadru de organizare și funcționare a centrelor de reabilitare a victimelor violenței în familie*, nr.129 din 22.02.2010. În: Monitorul Oficial al RM, nr.30-31/176 din 26.02.2010.
28. *Hotărârea Guvernului privind aprobarea Regulamentului-cadru de organizare și funcționare a Centrului de Asistență și Consiliere pentru Agresorii Familiali și a standardelor minime de calitate*, nr.496 din 30.06.2014. În: Monitorul Oficial al RM, nr.174-177/535 din 04.07.2014.
29. *Ordinul Ministrului Sănătății cu privire la aprobarea Regulamentului de apreciere medico-legală a gravității vătămării corporale*, nr.199 din 27.06.2003.
30. *Ordinul Ministrului Sănătății, Muncii și Protecției Sociale cu privire la aprobarea Instrucțiunii privind intervenția structurilor teritoriale de asistență socială în cazurile de violență în familie*, nr.903 din 29.07.2019.
31. *Ordinul Ministrului Sănătății, Muncii și Protecției Sociale cu privire la aprobarea Instrucțiunii privind intervenția instituțiilor medico-sanitare în cazurile de violență în familie*, nr.1167 din 15.10.2019.
32. *Ordinul Ministrului Muncii, Protecției Sociale și Familiei cu privire la aprobarea Manualului de caz*, nr.71 din 03.10.2008.
33. *Ordinul IGP cu privire la aprobarea Instrucțiunii metodice privind intervenția Poliției în prevenirea și combaterea cazurilor de violență în familie*, nr.360 din 08.08.2018.
34. *Notă Informativă privind practica judiciară ce vizează aplicarea măsurilor de protecție în cazurile de violență în familie* (Capitolul XXII2 CPC) CSJ, 2020.

Jurisprudența CtEDO

35. Cauza *Mudric contra Republicii Moldova*, cererea nr.74839/10. Hotărârea din 16.07.2013. Definitivă la 16 octombrie 2013.
36. Cauza *B. contra Republicii Moldova*. Hotărârea din 16.07.2013.
37. Cauza *Eremia și alții contra Republicii Moldova*, cererea nr.3564/11. Hotărârea din 28.05.2013.
38. Cauza *T. M. și C. M. contra Republicii Moldova*. Hotărârea din 28.01.2014.
39. Cauza *Opuz contra Turciei*, cererea nr.33401/02. Hotărârea din 09.06.2009.

Monografii, manuale ghiduri:

40. Aalbers Cătălina, Vilcu Natalia. *Obligațiile pozitive ale statului în jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului în materie de violență în familie. Manual Destinat practicienilor din sectorul Justiției pentru a asigura accesul la justiție a victimelor violenței în familie*. 2019 http://cdf.md/files/resources/145/Handbook_RO.pdf (vizitat 05.12.2021)
41. Bonnie S. Fisher; Steven P. Lab. *Encyclopedia of Victimology and Crime Prevention*. SAGE Publications; 2 Februarie 2010. ISBN 978-1-4129-6047-2. p. 257.
42. Căprioară Florin-Mihai, Căprioară Alina-Cornelia. *Ce este și ce nu este violența?* Acta Universitatis George Bacovia. Juridica - Volume 2. Issue 2/2013 - <http://juridica.ugb.ro/> (vizitat 05.12.2021)
43. Corcea Nicolae. *Violența în familie*. Monografie. Chișinău, 2015.
44. Duban E. *Manual de formare pentru judecători și procurori privind asigurarea accesului femeilor la justiție*. Elaborat în cadrul proiectului „Îmbunătățirea accesului femeilor la justiție în cele șase țări ale Parteneriatului Estic (Armenia, Azerbaidjan, Georgia, Republica Moldova, Ucraina și Belarus)”.
45. Ghervas M., Gornea M., Maxim I. *Implementarea legislației cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie*. Suport de Curs. Chișinău, 2018.
46. *Ghid clinic și de politici OMS. Răspunsul la violența partenerului intim și violența sexuală împotriva femeilor*. 2013.
47. Mona-Maria Pivnicerul și Cătălin Luca. *Ghid de audiere a copilului în proceduri judiciare*. București, Editura Hamangiu, 2009.
48. *Ghid pentru specialiștii din sistemul de sănătate privind intervenția eficientă în cazurile de violență împotriva femeilor*. CDF, Chișinău, 2015, 162 p.
49. Gorceag L., Sîrbu S., Ionița D. *Suport de curs pentru formatori privind intervenția eficientă a Poliției la cazurile de violență în familie în Moldova*. Chișinău, 2013.
50. Horga Ionela, Nicoară Bogdan. *Prezentarea serviciilor de către poliție, parte a răspunsului multisectorial în cazurile de violență în bază de gen. Proceduri Standard de Operare*. 2015.
51. McDonald, L. & Collins, A. (2000). *Abuse and neglect of older adults. A discussion paper*. Ottawa: Health Canada. Retrieved, Septembrie 2012.
52. *Pachetul serviciilor esențiale pentru femei și fete supuse violenței. Elemente de bază și instrucțiuni privind calitatea*.
53. Sherri L. Schornstein. *Violența și asistența medicală*. Chișinău, 2003.
54. Turliuc Maria Nicoleta, Adina Karner Huțuleac, Oana Dănilă. *Violența în familie. Teorii, particularități și intervenții specifice*. Publisher: Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, 2009.
55. United Nations Development Fund for Women. *Investing in Gender Equality: Ending Violence against Women and Girls*. 2010.
56. Vappu Tyyskä, S. Saran. *Family Violence*. McCraw-Hill Create electronic database, Ryerson University, Ianuarie 2013, p. 2
57. Victorian Council of Social Service, Submission27, p. 2. și Women's Health Victoria, Submission 38, p 9-10.
58. Vidaicu M., Stăisteanu D. *Ghid pentru cunoașterea și aplicarea legislației internaționale și naționale privind violența în familie*. Chișinău, 2015.

Rapoarte:

59. *Global and regional estimates of violence against women: prevalence and health effects of intimate partner violence and non-partner sexual violence*. Organizația Mondială a Sănătății, 2013.
60. *Monitorizarea proceselor de judecată pe cauze de violență în familie, violență sexuală și trafic de ființe umane*. Iurie Perevoznic, 2018.
61. *Raport de estimare a costurilor violenței în familie și a violenței împotriva femeilor în Moldova*. Chișinău, 2016.
62. *Raport din perspectiva respectării drepturilor omului Implementarea legislației Republicii Moldova cu privire la violența în familie*. Chișinău, 2012.
63. Cheianu-Andrei D., Perevoznic I., Zaporozjan-Pîrgari A. *Studiul „Bărbații și egalitatea de gen în Republica Moldova”*. În baza metodologiei IMAGES, 2015. http://cdf.md/files/resources/147/Studiul_B%C4%83rba%C8%9Bii%20%C8%99i%20Egalitatea%20de%20gen%20%C3%AEEn%20Republica%20Moldova.pdf (vizitat 05.12.2021)
64. *Studiul „Bunăstarea și siguranța femeilor”*. OSCE, Chișinău, 2019.
65. *Studiul Global privind Omuciderea. Uciderea femeilor și fetelor pe motiv de gen*, 2019. https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/gsh/Booklet_5.pdf (vizitat 05.12.2021)

